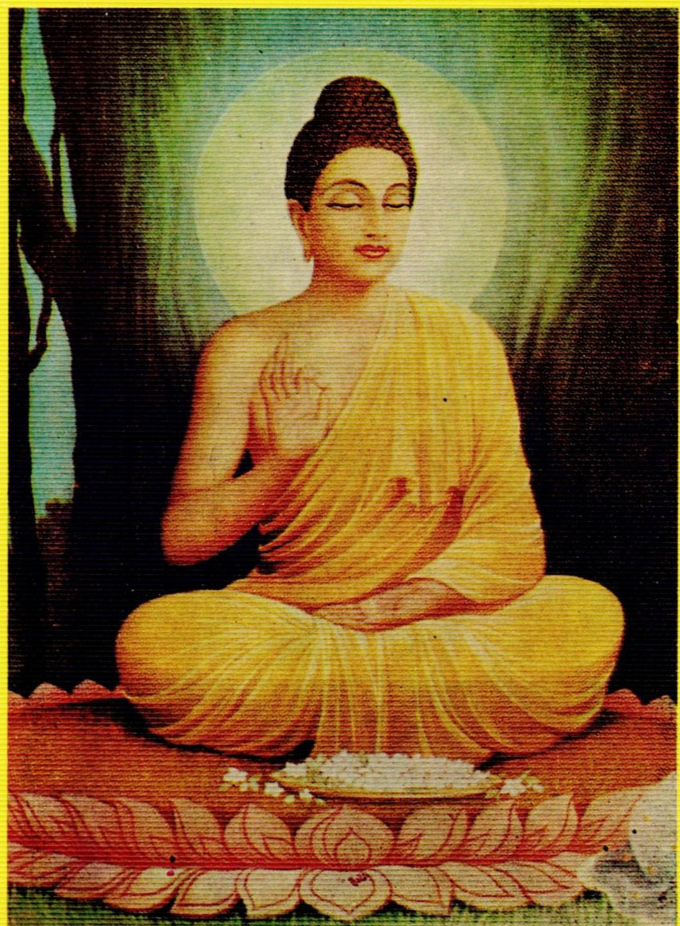

มงคลกถา

(มงคล ๓๘ ประการ)

หนังสือเล่มนี้

คณะผู้จัดทำ ศูนย์อบรมภาวนา สิริจันโท วัดบรมนิวาส
นำมาพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการ
ส่วนจะนำไปพิมพ์จำหน่ายต้องขออนุญาตก่อน

○ ○ ○

ติดต่อได้ที่

ศูนย์อบรมภาวนา สิริจันโท วัดบรมนิวาส

พระครูอุดมสังวรคุณ (กุฏิผ่องดำรงค์)

โทร. ๒๑๕๑๘๙๐

พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ

(อำนวย ภูริสุนฺทโร)

กุฏิปัทมราช โทร. ๒๑๖๘๑๗๖

วัดบรมนิวาส แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน

กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

มงคลกถา

(มงคล ๓๘ ประการ)

****

คณะผู้จัดทำ

ศูนย์อบรมภาวนา "สิริจันโท" วัดบรมนิวาส

พิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการ

๑ มิถุนายน ๒๕๔๑

คำนำ

หนังสือมงคล ๓๘ ประการ ของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจันโท (จันทร์) วัดบรมนิวาส ได้แสดงพระธรรมเทศนา ให้ญาติโยมพุทธบริษัท ได้รับฟังทุกวันพระ ๘ ค่ำ วันพระ ๑๕ ค่ำ เป็นประจำ ณ ศาลาอุรุพงศ์ และได้ทำการจดบันทึกเอาไว้ และได้นำมาพิมพ์เผยแผ่มาหลายครั้งแล้ว

ทางคณะศูนย์อบรมภาวนา สิริจันโท วัดบรมนิวาส ได้นำออกมาพิมพ์จ่ายแจกให้กับท่านสมาชิก และผู้สนใจในธรรมะปฏิบัติ ได้ศึกษาหาความรู้ จะได้ช่วยกันนำไปเผยแผ่ ให้กว้างขวางออกไป จนเป็นที่รู้กันทั่วไป ทั้งพระภิกษุ - สามเณร - อุบาสก - อุบาสิกา ผู้สนใจในธรรมของพระคุณท่านอุบาลีคุณูปมาจารย์ *"สิริจันโท"*

ทางคณะศูนย์อบรมภาวนา สิริจันโท วัดบรมนิวาส ขออนุโมทนาแด่ท่านผู้มีจิตศรัทธาทุกท่าน ที่ได้บริจาคทรัพย์มาช่วยในการจัดพิมพ์ธรรมะแต่ละครั้ง จึงสำเร็จเป็นรูปเล่มออกมาให้ทุกท่านได้อ่านอยู่ขณะนี้

เมื่อท่านอ่านแล้ว จงใช้ปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองหาเหตุผล ใช้ปัญญาพิจารณาเข้าใจแล้ว น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ จะพบแสงสว่างในทางธรรม มีแต่ความสงบ แด่ทุก ๆ ท่านตลอดไป เจริญพร...

ศูนย์อบรมภาวนา สิริจันโท วัดบรมนิวาส

๑ มิถุนายน ๒๕๔๑

มงคล ๓๘ ประการ

****

มงคลที่ ๑	**อเสวน จ พาลานํ**	ไม่คบคนพาล
มงคลที่ ๒	**ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา**	คบด้วยบัณฑิต
มงคลที่ ๓	**ปูชา จ ปูชนียานํ**	บูชาบุคคลที่ควรบูชา
มงคลที่ ๔	**ปฏิรูปเทสวาโส จ**	อยู่ในประเทศอันสมควร
มงคลที่ ๕	**ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา**	มีบุญวาสนามาก่อน
มงคลที่ ๖	**อตฺตสมฺมาปณิธิ จ**	ตั้งตนไว้ในที่ชอบ
มงคลที่ ๗	**พาหุสจฺจญฺจ**	การเป็นพหูสูต
มงคลที่ ๘	**สิปฺปญฺจ**	การมีศิลปศาสตร์
มงคลที่ ๙	**วินโย จ สุสิกฺขิโต**	การมีวินัย
มงคลที่ ๑๐	**สุภาสิตา จ ยา วาจา**	การมีวาจาสุภาษิต
มงคลที่ ๑๑	**มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ**	อุปถัมภ์บำรุงมารดาบิดา
มงคลที่ ๑๒	**ปุตฺตสงฺคโห**	การสงเคราะห์แก่บุตร
มงคลที่ ๑๓	**ทารสฺส สงฺคโห**	การสงเคราะห์ภรรยา
มงคลที่ ๑๔	**อนากุลา จ กมฺมนฺตา**	ทำงานไม่ให้คั่งค้าง
มงคลที่ ๑๕	**ทานญฺจ**	การให้ทาน
มงคลที่ ๑๖	**ธมฺมจริยา จ**	การประพฤติธรรมสุจริต
มงคลที่ ๑๗	**ญาตกานญฺจ สงฺคโห**	การสงเคราะห์หมู่ญาติ
มงคลที่ ๑๘	**อนวชฺชานิ กมฺมานิ**	การงานอันปราศจากโทษ

****

มงคลที่ ๑๙	**อารตี วิรตี ปาปา**	การงดเว้นจากบาป
มงคลที่ ๒๐	**มชฺชปานา จ สญฺญโม**	การไม่ดื่มน้ำเมา
มงคลที่ ๒๑	**อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ**	การไม่ประมาทในธรรม
มงคลที่ ๒๒	**คารโว จ**	การมีสัมมาคารวะ
มงคลที่ ๒๓	**นิวาโต จ**	การมีความถ่อมตัว
มงคลที่ ๒๔	**สนฺตุฏฺฐี จ**	การมีความสันโดษ
มงคลที่ ๒๕	**กตญฺญุตา**	การมีความกตัญญู
มงคลที่ ๒๖	**กาเลน ธมฺมสฺสวนํ**	การฟังธรรมตามกาล
มงคลที่ ๒๗	**ขนฺตี จ**	การมีความอดทน
มงคลที่ ๒๘	**โสวจสฺสตา**	การเป็นคนว่าง่าย
มงคลที่ ๒๙	**สมณานญฺจ ทสฺสนํ**	การพบปะสมณะ
มงคลที่ ๓๐	**กาเลน ธมฺมสากจฺฉา**	สนทนาธรรมตามกาล
มงคลที่ ๓๑	**ตโป จ**	การบำเพ็ญตบะ
มงคลที่ ๓๒	**พฺรหฺมจริยญฺจ**	การประพฤติพรหมจรรย์
มงคลที่ ๓๓	**อริยสจฺจาน ทสฺสนํ**	การเห็นอริยสัจ
มงคลที่ ๓๔	**นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ**	การทำพระนิพพานให้แจ้ง
มงคลที่ ๓๕	**จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ**	จิตไม่หวั่นไหว
มงคลที่ ๓๖	**อโสกํ**	การที่เป็นผู้หาความโศกมิได้
มงคลที่ ๓๗	**วิรชํ**	จิตปราศจากธุลี
มงคลที่ ๓๘	**เขมํ**	การเป็นผู้มีจิตอันเกษม

****

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

(พ.ศ. ๒๓๙๙ - พ.ศ. ๒๔๗๕)

ท่านมีนามเดิมว่า "จันทร์ สุภสร"

****

เกิดที่บ้านหนองไหล ตำบลหนองไหล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันศุกร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะโรง เวลา ๒๓.๐๐ น. ตรงกับ พ.ศ.๒๓๙๙

บรรพชาเมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่บ้านหนองไหล จังหวัดอุบลราชธานี มีพระอธิการโสดาเป็นพระอุปัชฌาย์ ครั้นอายุย่างเข้า ๒๒ ปี ได้อุปสมบท ณ วัดสีทอง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีฉลู พ.ศ. ๒๔๒๐ โดยมี ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านพระอธิการสีโห (วัดไชยมงคล) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ท่านมีความสามารถทั้งทางด้านปริยัติธรรม-ปฏิบัติภาวนา-การปกครอง และด้านพัฒนา ครั้นถึงวันที่ ๙ พ.ย. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนตำแหน่งเป็น **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** *(สิริจนฺโท จันทร์)* ที่เจ้าคณะรองอรัญญวาสี

อันเป็นตำแหน่งสุดท้าย และสิ้นรัชกาลที่ ๖ ในปีนี้

ท่านมรณภาพที่กุฏิหอเขียว วัดบรมนิวาส ยศเส อ.ปทุมวัน กรุงเทพ ฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รวมอายุ ๗๖ ปี

"เชื่อว่าถ้ามนุษย์ผู้มีปัญญาค้นหาเหตุผล ยังมีอยู่ในโลกตราบใด พระพุทธศาสนาคงตั้งอยู่ตราบนั้น อย่าว่าแต่ ๕,๐๐๐ ปีเลย ต่อให้ ๕๐,๐๐๐ ปี พระพุทธศาสนาก็ไม่สูญ ถ้าหมดคนฉลาดเมื่อใด พุทธศาสนาก็หมดลงเมื่อนั้น ไม่ถึง ๕,๐๐๐ ปี ก็สูญได้"

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

(สิริจันโท จันทร์)

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า...

"...การที่ได้ฟังพุทธมงคลและถือเอาใจความได้ทั้ง ๓๘ ข้อนั้น เป็นบุญลาภอันสำคัญ คือจักได้กำจัดอัปมงคลให้ออกไปเสียสิ้น ให้เหลือแต่ส่วนซึ่งเป็นมงคล จักได้ประสบแต่สวัสดิผล ตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศไว้..."

ในพวกเราชาวสยามนี้ ควรเห็นได้ว่าเป็นคนมีบุญมาก เกิดมาได้พบพระพุทธศาสนาทีเดียว ด้วยบุรพบุรุษพานับถือมามานานกว่า ๒,๐๐๐ ปีแล้ว อย่าพากันมีความประมาท พึงตั้งใจปฏิบัติให้เห็นผลจนรู้สึกตัวว่า เรามีที่พึ่งอันได้แล้ว จึงจะเป็นคนที่ไม่เสียทีที่ได้พบพระพุทธศาสนา

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร์)
วัดบรมนิวาส

กัณฑ์ที่ ๑

ประกอบด้วยมงคล ๓ ประการ

(มงคลข้อที่ ๑ - ๓)

มงคลที่ ๑ อเสวนา จ พาลานํ ไม่คบคนพาล

มงคลที่ ๒ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา คบด้วยบัณฑิต

มงคลที่ ๓ ปูชา จ ปูชนียานํ บูชาบุคคลที่ควรบูชา

กัณฑ์ที่ ๑

มงคลคาถา (๒๒ ก.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ อฏฐมีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทธปริสายกา จิ ธมฺมีกถา กถิยเต, อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา ปูชา จ ปูชนียานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ.

ณ วันนี้เป็นวันอัฏฐมีดิถีที่ ๘ ค่ำแห่งกาฬปักษ์ เป็นวันอันพุทธบริษัทมาสันนิบาตประชุมกัน เพื่อจะสดับตรับฟังพระธรรมเทศนา ตามกาลนิยมในพระพุทธศาสนา เมื่อพร้อมด้วยสันนิบาตประชุมและได้พร้อมใจกันกระทำบุพกิจ มีไหว้พระและสมาทานศีลเสร็จแล้ว ต่อนี้เป็นโอกาสที่จักฟังพระธรรมเทศนา พึงตั้งใจฟังด้วยดีให้สำเร็จประโยชน์ของตน

เวลาฟังเทศน์ก็จงตั้งใจให้เป็นหนึ่งแน่ ระวังอย่าให้แส่ไปในที่อื่น ทำความรู้สึกให้เหมือนท่านผู้เทศน์พูดกับเราเฉพาะตัว หรือให้เหมือนเราพูดกับตัวเราเอง เมื่อท่านแสดงโทษหรือคุณ กิริยาอาการที่ผิดธรรมก็ให้เพ่งดูที่ตนของเรา ให้รู้สึกว่าท่านแสดงให้เราเข้าใจความประพฤติของ

ตนทั้งนั้น ด้วยพุทธโอวาททั้งสิ้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงหมายสกลกายอันเดียวนี้เท่านั้น แล้วให้กำหนดใจความไว้จะได้เป็นแผนที่สำหรับปฏิบัติต่อไป ฯ

ในพรรษานี้ตั้งใจไว้ว่าจะแสดงมงคลกถาทุกวันพระไป ด้วยแต่ก่อนมาในวันธรรมสวนะในพรรษา ๓ เดือน ได้แสดงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ กว่า ๒๐ ปี จนพุทธบริษัทได้บันทึกลงไว้เป็นแบบแผน ได้พิมพ์แจกจ่ายสู่กันอ่าน สู่กันฟัง สมควรจะเข้าใจคุณพระรัตนตรัยได้แล้ว ในพรรษานี้จักแสดงมงคล คำที่ว่ามงคลนั้นก็คือคุณธรรม เป็นเหตุให้ผู้ประพฤติปฏิบัติถึงความเจริญด้วยลาภและยศ มีความสุขกายสุขใจอยู่ทุกเมื่อ ตลอดถึงได้บรรลุโลกุตรธรรมเป็นที่สุด จึงชื่อว่ามงคล

ในมงคลนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยเทพยดามาทูลถามให้เป็นเหตุ จึงทรงแสดงผูกเป็นฉันทภาค ๑๐ คาถา มีมงคล ๓๘ ประการ ล้วนแต่ธรรมอันเป็นแก่นสารควรแก่พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตจะพึงกำหนดจดจำไว้ สำหรับเป็นไม้เท้าดำเนินไปสู่สุขสถาน ตามความสามารถปรารถนาของตน ๆ ในการที่จะแสดงมงคลนั้นจะยึดหลักตามพุทธภาษิตคาถาไว้เท่านั้น ส่วนอธิบายนั้น จะ

ลงเอาแต่เนื้อความและประโยชน์เป็นเกณฑ์ให้เหมาะแก่การที่จักปฏิบัติตามได้เท่านั้น เพราะตั้งใจเทศน์วันละคาถา ในคาถาหนึ่ง ๆ บรรจุมงคลไว้ถึง ๔ – ๕ ข้อก็มี เพราะเหตุนั้นจะแสดงให้กว้างขวางตามในอรรถกถาเวลาก็ไม่พอ จะแสดงให้ย่อตามนัยพุทธภาษิตความก็ไม่กระจ่างดี จะอธิบายพอให้ได้ใจความทุกมงคลไป ฯ

ในปฐมคาถาที่ยกขึ้นเป็นอุเทศนี้มีมงคล ๓ ประการว่า **อเสวนา จ พาลานํ** การที่ไม่คบหาสมาคมคนพาลทั้งหลาย ๑ **ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา** การคบหาสมาคมกับบัณฑิตทั้งหลาย ๑ **ปูชา จ ปูชนียานํ** การบูชาบุคคลผู้ควรบูชา ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ไตรพิธธรรมทั้ง ๓ ประเภทนี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความย่อตามนัยพุทธภาษิตคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักอธิบายให้รู้จักคนพาลและบัณฑิตและบุคคลที่ควรบูชาต่อไป

พาลศัพท์ในบทว่า **อเสวนา จ พาลานํ** นี้ ที่ท่านเรียกว่าคนพาลในที่นี้ ท่านหมายปัญญาทรามปัญญาอ่อนมีปัญญารักษาตนให้พ้นจากกรรมอันเป็นบาปไม่ได้ชื่อว่าคนพาล ท่านยกทุจริตทั้ง ๓ ขึ้นชี้เป็นตัวอย่าง คือ ทำชั่ว

ด้วยกาย ยังฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ ทำชั่วด้วยวาจา ยังกล่าวคำเท็จคำหยาบ คำส่อเสียด คำโปรยประโยชน์อยู่ ยังคิดชั่วด้วยใจ คือ มีเจตนาเพ่งอยากได้ของที่เขาหวงแหนโดยทางเถยจิต ยังคิดประทุษร้ายผูกใจเจ็บในผู้อื่น ยังเห็นผิดคลองธรรมที่ดีเหล่านี้ว่าเป็นธรรมไม่มีประโยชน์อยู่ ทุจริตทั้ง ๓ นี้ เป็นนิมิตเครื่องหมายแห่งคนพาล ถ้าผู้ประพฤติเช่นนั้นอย่าคบเป็นมิตรเป็นสหายชื่อว่าไม่คบคนพาล จัดเป็นมงคลประการหนึ่ง ฯ

ปณฺฑิตาตนญฺจ เสวนา ให้คบแต่ท่านที่เป็นบัณฑิต ลักษณะแห่งบัณฑิตก็ตรงกันข้ามกับลักษณะแห่งคนพาล คือผู้ประพฤติสุจริตด้วย กาย วาจา ใจ มีไม่ฆ่าสัตว์ไม่กล่าวคำเท็จ ไม่ละโมภโลภเอาของผู้อื่นเป็นต้น ชื่อว่าบัณฑิต ผู้ใดรักษาตนให้พ้นจากกรรมอันเป็นบาปได้เช่นนั้นชื่อว่าบัณฑิต ให้คบบุคคลเช่นนั้นเป็นมิตรสหาย เป็นครูบาอาจารย์ ชื่อว่าคบบัณฑิตเป็นมงคลประการหนึ่ง ฯ

ในมงคล ๒ ประการนี้ ถ้าเล็งให้ได้ความชัดแล้ว ก็คือบุคคลผู้ลุอำนาจแห่งความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นคนพาล ผู้ไม่ลุอำนาจแห่งความโลภ ความโกรธ ความ

หลง เป็นบัณฑิต ฯ การคบบุคคลที่เป็นคนพาลเช่นนั้น ก็เป็นแต่คนพาลภายนอก ถึงจะคบก็ไม่เสียหายอะไรนัก บางบุคคลถ้าเราไม่คบอาจจักมีโทษแก่เราก็เป็นได้ เห็นความว่าคนพาลภายนอกไม่เป็นข้อสำคัญอะไรนัก

ข้อสำคัญคนพาลภายใน คือ ธรรมาธิษฐานได้แก่ตัวของเราคบความโลภ ความโกรธ ความหลง เข้าไว้อยู่ ตัวของเราคบทุจริตทางกาย ยังฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกามอยู่ คบทุจริตทางวาจา ยังกล่าวคำเท็จ คำหยาบ คำส่อเสียด คำโปรยประโยชน์อยู่ คบมโนทุจริต ยังละโมภโลภเอาของท่านอยู่ ยังผูกใจเจ็บต่อผู้อื่นอยู่ ชื่อว่ายังเป็นมิจฉาทิฏฐิเห็นผิดเป็นชอบอยู่ ถ้ายังประพฤติอย่างนี้ ชื่อว่าคบคนพาลภายใน เมื่อขับคนพาลออกไปหมดแล้วก็เป็นอันคบบัณฑิต คือ ผู้ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง นั่นเอง เปรียบเหมือนทาง ๒ แพร่ง ถ้าเราไม่ไปทางซ้ายก็ไปทางขวาเท่านั้น ฯ

ส่วนเครื่องหมายผู้เป็นบัณฑิตภายนอก ก็คือผู้ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ผู้ประพฤติสุจริตด้วยกายวาจานั่นเอง หรือผู้มีหิริโอตตัปปะ ละอายต่อกรรมอันเป็นบาป กลัวต่อกรรมอันเป็นบาป เป็นผู้สดับตรับฟังพุทธโอวาทมาก

เป็นผู้ระวังตัวกลัวผิดอยู่เสมอ เป็นผู้ใช้ปัญญาความรอบคอบอยู่เสมอ ผู้ประพฤติเช่นนี้ เป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าเป็นบัณฑิต การคบบัณฑิตนั้นก็คือ การเข้าหามาสู่ ถือเป็นที่เคารพของตน ชื่อว่าคบบัณฑิต แต่การคบบัณฑิตภายนอกเช่นนั้นก็ดี เป็นมงคลนั่นแหละ แต่ดีได้เป็นบางคน ไม่ดีทั่วไป สู้คบบัณฑิตภายในไม่ได้

บัณฑิตภายในก็คือ ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงนั่นเอง เป็นธรรมาธิษฐาน หรือความเป็นคนมีหิริโอตตัปปะ มีพาหุสัจจะ วิริยารัมภะ สติปัญญา หรือ **ธัมมัญญู** รู้ธรรม **อัตถัญญู** รู้อรรถาธิบายของธรรม **อัตตัญญู** รู้ตนว่าตนตั้งอยู่ในธรรมประเภทใด **มัตตัญญู** รู้มาตรารักษาตนในธรรมประเภทนั้น **กาลัญญู** รู้กาลที่ควรแก่ตน **ปริสัญญู** รู้บริษัท **ปุคคลัญญู** รู้บุคคลผู้ยิ่งและหย่อน ธรรมเหล่านี้เป็นลักษณะของบัณฑิตภายใน ถ้าทำให้เกิดให้มีขึ้นในตน ชื่อว่าคบบัณฑิตภายใน ถ้าใครคบได้ดีทุกคน ไม่เลือกบุคคลชั้นไหน เป็นมงคลอันสูงสุด ตามนัยพุทธภาษิตว่า **ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา** ดังนี้ ฯ

ในมงคลข้อที่ ๓ ว่า **ปูชา จ ปูชนียานํ** ให้บูชาบุคคลผู้ควรบูชา ที่เรียกว่า ปูชนียบุคคล คือ บุคคลควร

เคารพนับถือนั่นเอง จำแนกออกเป็นหลายจำพวก มารดาบิดาเป็นปูชนียะของบุตรและธิดา คนเฒ่าคนแก่เป็นปูชนียะของผู้น้อยผู้หนุ่ม ผู้หนุ่มในสกุลเป็นปูชนียะของวงศ์ญาติในสกุล พระราชาเป็นปูชนียะของปริชนอันอยู่ในพระราชอาณาจักร ครูบาอาจารย์เป็นปูชนียะของศิษยานุศิษย์ พระรัตนตรัยเป็นปูชนียะของพุทธบริษัท ที่ยกมาแสดงนี้เพื่อจะให้เห็นเป็นตัวอย่าง พึงถือเอาเนื้อความว่า ผู้ที่ตนควรเคารพนับถือ ก็ต้องนับว่าเป็นปูชนียบุคคลของตนทั่วไป คำที่ว่าปูชนียบุคคล ก็คือบุคคลที่ตนควรบูชา ฯ บัดนี้จักอธิบายการบูชาต่อไป

การบูชาเป็น 2 คือ บูชาด้วยอามิส ชื่อว่าอามิสบูชาประการ 1 บูชาด้วยความประพฤติของตนให้ต้องตามความประสงค์ของท่านเหล่านั้น ชื่อว่าปฏิบัติบูชาประการ 1 เหมือนอย่างบุตรและธิดา จะพึงบูชามารดาบิดาแห่งตนด้วยอามิส ก็จะต้องเล็งความประสงค์ของมารดาบิดา ว่าท่านต้องประสงค์อะไรในปัจจัยทั้ง 4 คือ ผ้าสำหรับนุ่มห่มใช้สอย อาหารที่จะพึงบริโภค ที่อยู่อาศัยและเครื่องอุปโภคสำหรับใช้สอยต่าง ๆ และเภสัชวัตถุ ยาสำหรับบำบัดโรคหรือเงินทองที่เป็นมูลแห่งปัจจัย ให้สิ่งของเหล่านี้ตามประ

สงค์ของท่าน ชื่อว่าบูชาท่านด้วยอามิส ถึงแม้ในปูชนียบุคคลประเภทอื่น การทำอามิสบูชาก็พึงถือเอาเนื้อความโดยนัยอันเดียวกันนี้ ความเกื้อกูลอุดหนุนให้เป็นที่พอใจของท่านนั่นแล ชื่อว่าบูชาท่าน ฯ

ส่วนปฏิบัติบูชานั้น ได้แก่ความประพฤติของตนให้ต้องความประสงค์ของท่าน แต่มารดาบิดามีหลายประเภท ถ้าท่านจะประสงค์ให้เราทำกรรมอันเป็นบาป เราจะไม่ทำตามก็ไม่มีโทษ แต่ส่วนที่ท่านประสงค์จะให้เราประพฤติดี มีการหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตธรรม หรือมีประสงค์จะให้เราประกอบการกุศลมี ทาน ศีล ภาวนาเป็นต้น เราต้องทำตาม ถ้าไม่ทำตามชื่อว่าเป็นคนอกตัญญู และจะต้องอุปัฏฐาก คือ หมั่นเข้ามาหาสู่ รับภาระ ช่วยในกิจขัดข้องของท่านให้สำเร็จ และรักษาพยาบาลในเวลาป่วยไข้ สุดแท้จะทำให้ถูกใจของท่านด้วยความประพฤติดีของตนนั่นแล ซึ่งว่าบูชาท่านผู้ควรบูชา ด้วยปฏิบัติบูชา ฯ บรรดาบุคคลที่เราเคารพนับถือ ต้องบูชาท่านด้วยอามิส และปฏิบัติโดยนัยนี้

แต่ส่วนพระราชา และพระรัตนตรัยนั้น ต้องเป็นพิเศษ ส่วนพระราชานั้นเราต้องมีราชพลี คือเราต้องทำมา

หากินโดยชอบธรรม ให้ได้เสียส่วยสาอากร ช่วยบำรุงพระราชทรัพย์ เครื่องบำรุงพระราชอาณาจักร ให้เป็นอามิสบูชา และฝึกหัดทรมานตน ให้สมบูรณ์อยู่ด้วยสุจริตธรรม ให้เป็นพลเมืองดี ได้ชื่อว่า ปฏิบัติบูชาในพระราชามหากษัตริย์ หรือจะถือเอาความว่า บูชาประเทศอันตนได้พึ่งพาอาศัยมีความสุขก็ได้ ฯ

แต่พระรัตนตรัยนั้น ผู้เป็นพุทธบริษัท จะต้องตั้งเครื่องสักการะ ตามประทีปน้ำมัน และธูปเทียนในที่บูชนียสถาน มีพระพุทธรูปและพระเจดีย์เป็นอาทิ น้อมใจอุทิศถวายพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ท่านล่วงลับไปแล้ว ให้มีอาการอย่างว่าท่านตั้งเฉพาะหน้า เป็นอนุสสตานุตตริยกุศล หากจะมีผู้คัดค้านว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านเป็นผู้ไกลกิเลส ท่านจะมายินดีด้วยเครื่องสักการะด้วยเหตุอะไร เมื่อเราให้ของแก่ผู้ไม่ชอบ คือ ผู้ไม่ยินดีรับ เราจะได้ผลอะไรดังนี้

พึงชี้ให้เข้าใจว่า การที่ทำการสักการะในบูชนียสถานเช่นนี้ เป็นเครื่องเชิดชูบำรุงน้ำใจของตน ให้สะอาดผ่องใส แม้ผู้อื่นได้มาเห็น ก็เป็นเหตุให้เกิดความยินดี นั้นแลเป็นบุญเป็นกุศล ส่วนพระพุทธ พระธรรรม พระสงฆ์

ท่านจะยินดีหรือไม่ยินดี ข้อนั้นไม่เป็นประมาณ เปรียบเหมือนที่นาที่สวน ถ้าที่นั้นเป็นที่ดี เราก็รู้ว่าที่นั้นเป็นที่ดี เราก็ลงมือทำนาทำสวนในที่นั้น พื้นที่ในสถานที่นั้น จะยินดีกับด้วยเราก็ตาม หรือจะไม่ยินดีกับด้วยเราก็ตาม ผลที่เราปรารถนาคงจะสำเร็จเต็มที่ ไม่ต้องสงสัย พึงเห็นเนื้อความตามนัยนี้ ส่วนนี้ว่าด้วยอามิสบูชาในพระรัตนตรัย ฯ

ส่วนปฏิบัติบูชาในพระรัตนตรัยนั้น ต้องหมายศรัทธาความเชื่อเป็นใหญ่ คือเชื่อกรรมเชื่อผลของกรรม เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อแน่นอนว่ากรรม คือความทำดีทำชั่ว เป็นผู้แต่งสัตว์ให้ได้ประณีตและเลวทรามต่างกัน เชื่อแน่ว่าศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทางดำเนินของพระอริยเจ้าทั้งหลาย และเชื่อว่า ตนก็เป็นผู้สามารถคนหนึ่ง พอที่จะดำเนินให้ศีล สมาธิ ปัญญาเต็มรอบได้ เมื่อมีความเชื่อแน่ฉะนี้แล้ว ก็ตั้งใจรักษาศีลตามวินัยบัญญัติ เว้นข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต แล้วบำเพ็ญศีล สมาธิ และปัญญาให้สะอาดขึ้นทุกที กิจวัตรอันใดควรแก่ตน ก็มิได้เลิกละท้อถอย มีไหว้พระ สวดมนต์ ภาวนา เป็นต้น อุตสาหะทำให้เต็มที่ทุกอย่างไป ผู้ที่บริบูรณ์ด้วยศีลและวัตรอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้กระทำปฏิบัติบูชาในพระรัตนตรัย ฯ

ส่วนสมมติสงฆ์ทุกวันนี้ ก็นับว่า เป็นปูชนียบุคคลของพุทธบริษัทอีกประเภทหนึ่ง พุทธบริษัทจะต้องบูชาด้วยอามิสและปฏิบัติ เป็นพิเศษอีกส่วนหนึ่ง ด้วยพระสมมติสงฆ์ ท่านเป็นผู้นำพระรัตนตรัย มาให้เราได้พบได้เห็นพระพุทธคุณ คือ ปัญญาคุณ เครื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ท่านได้เล่าเรียน จำทรงมาแล้ว พุทธโอวาททั้งสิ้นชื่อว่าพระธรรม พระสงฆ์ท่านได้ทรงไว้แล้ว ตนของท่านเองเป็น **สุปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติดี **อุชุปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติตรง **ญายปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติเพื่อความรู้ยิ่ง **สามีจิปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง คือออกจากเรือนได้แล้ว ควรจะเป็น **อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส** แทนพระอริยสงฆ์ได้ ผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสในพระสมมติสงฆ์ ได้ถวายปัจจัยลาภทั้ง ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช หรือถวายดอกไม้ธูปเทียนแก่ท่าน ก็ชื่อว่าได้กระทำอามิสบูชา ผู้ปฏิบัติตามโอวาทคำสอนของท่าน ก็ชื่อว่า ได้กระทำปฏิบัติบูชาในพระสมมติสงฆ์ การที่ได้บูชาในพระสมมติสงฆ์ ก็เป็นอันชื่อว่า ได้บูชาในหมู่พระอริยสงฆ์เหมือนกัน เพราะท่านเป็นผู้แทนพระอริยสงฆ์ ฯ

แต่นั่นแหละ ธรรมดาผู้ฉลาด จะทำนา ทำสวนต้องดูพื้นที่ ถ้าพื้นที่ดี ต้นไม้ ต้นหญ้าในตำบลนั้นมันบอก ถ้าตำบลใดต้นไม้ ต้นหญ้างามให้ทำเถอะเป็นได้ผล ถ้าต้นไม้ต้นหญ้าไม่งาม ไปทำลง ถึงจะได้ผล ก็คงไม่เต็มมรรคเต็มผล พึงเข้าใจบุคคลผู้ควรบูชา โดยนัยที่บรรยายมานี้ ถ้าบูชาในบุคคลผู้ควรบูชา ถูกต้องตามลักษณะนั่นแล้ว ย่อมเป็นมงคล คือจักอยู่เย็นเป็นสุข ทั้งปัจจุบันและสัมปรายภพ สมดังพุทธภาษิต **ปูชา จ ปูชนียานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ดังนี้ ได้แสดงมงคลทั้ง ๓ คือการไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาในบุคคลผู้ควรบูชา ๑ ในปฐมคาถาพอได้ใจความเพียงเท่านี้ ฯ

****

๑. อเสวนา จ พาลานํ

อย่าคบมิตร ที่พาล สันดานชั่ว
จะพาตัว เน่าดิบ จนฉิบหาย
แม้ความคิด ชั่วช้า อย่ากล้ำกราย
เป็นมิตรร้าย ภายใน ทุกข์ใจครัน

๒. ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา

ควรคบหา บัณฑิต เป็นมิตรไว้
จะช่วยให้ พ้นทุกข์ สบสุขสันต์
ความคิดดี เลิศล้ำ ยิ่งสำคัญ
ควรคบกัน อย่าเขว ทุกเวลา

๓. ปูชา จ ปูชนียานํ

ควรบูชา ไตรรัตน์ ขัตติเยศร์
ผู้วิเศษ ก่อเกื้อ เหนือเกศา
ครูอาจารย์ เจดีย์ ที่สักการ์
ด้วยบุปผา ปฏิบัติ สวัสดิ์การ

๔. ปฏิรูปเทสวาโส จ

เป็นเมืองกรุง ทุ่งนา หรือป่าใหญ่
ทางมา – ไป ครบครัน ธัญญาหาร
มีคนดี ที่ศึกษา พยาบาล
ปลอดภัยพาล ควรอยู่กิน ถิ่นนั้นแล

๕. ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา

กุศลบุญ คุณล้ำ เคยทำไว้
จะส่งให้ สวยเด่น เช่นดวงแข
ทั้งทรัพย์ยศ ไมตรี มีเย็นแด
เพราะกระแส บุญเลิศ ประเสริฐนัก

กัณฑ์ที่ ๒
ประกอบด้วยมงคล ๓ ประการ
(มงคลข้อที่ ๔ - ๖)

มงคลที่ ๔ ปฏิรูปเทสวาโส จ อยู่ในประเทศอันสมควร

มงคลที่ ๕ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา มีบุญวาสนามาก่อน

มงคลที่ ๖ อตฺตสมฺมาปณิธิ จ ตั้งตนไว้ในที่ชอบ

กัณฑ์ที่ ๒
มงคลกถา (๒๘ ก.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ จาตุทฺทสีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิธมฺมีกถา กถิยเต, ปฏิรูปเทสวาโส จ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา อตฺตสมฺมาปณิธิ จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ.

วันนี้เป็นวันจาตุททสีดิถีที่ ๑๔ ค่ำแห่งปักขคณนา เป็นวันที่พุทธบริษัทมาประชุมกัน เพื่อจักรักษาศีลและฟังพระธรรมเทศนา เนื่องด้วยบรมพุทธานุญาต นิยมกันว่าวันธรรมสวนะบ้าง วันอุโบสถบ้าง วันธรรมสวนะ หมายความว่าเป็นวันฟังธรรม วันอุโบสถ หมายความว่าเป็นวันทำความสงบของใจ เพราะเหตุนั้นจึงต้องรักษาศีล ๘ เพราะศีล ๘ เกี่ยวด้วยอินทรียสังวรศีล

การที่ให้เว้นการประพฤติอสัทธรรมนั้น ก็เพื่อจะให้รักษาใจให้เย็น เพราะราคะเป็นเพลิง เครื่องร้อนเผาใจให้เร่าร้อนอยู่เป็นนิตย์ เรียกว่า **ราคัคคิ** เพลิงคือราคะ ที่ให้**รักษาวิกาลโภชน์** ไม่ให้บริโภคอาหารในเวลาวิกาลนั้นเป็นเครื่องตัดกังวล และเป็นการระวังลิ้น ไม่ให้หลงไปตาม

รสต่าง ๆ ที่ให้ รักษานัจจคีตะนั้น คือให้ระวังหู ระวังตา ไม่ให้หลงไปในเสียงและในรูปต่าง ๆให้รักษา**มาลาคันธวิเลปนะ**นั้น คือให้ระวังฆานะ ไม่ให้หลงไปในกลิ่นของหอมต่าง ๆ ให้รักษา**อุจจาสยนะ**นั้น คือระวังกายไม่ให้หลงไปในเครื่องถูกต้องกายที่เรียกว่า**โผฏฐัพพารมณ์** คงได้ความว่าระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย นั่นเอง ส่วนใจให้เป็นผู้ระวังเป็นผู้รักษา ด้วยว่าอารมณ์ทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสกาย ชื่อว่าเบญจกามคุณ แปลว่า คุณเครื่องเหนี่ยวใจ ๕ ประการ ใจของสัตว์ทั่วโลก ย่อมพะวงอยู่ในอารมณ์ทั้ง ๕ เท่านั้น บางแห่งท่านเรียกว่า เบญจมาร มาร ๕ บางแห่งท่านเรียกว่าบุปผมาร ดอกไม้ของมารในอาทิตตปริยายสูตรท่านว่า **อาทิตตัคคิ** แปลว่าเพลิงเครื่องเผาให้เร่าร้อนแต่ต้น ฯ

การรักษาอุโบสถศีล ก็เพื่อจะให้สงบจิตจากอารมณ์ทั้ง ๕ ได้วันหนึ่ง คืนหนึ่ง ก็ชื่อว่า พักร้อนของจิตชั่วคราว คือ รักษาความสุขกาย สบายจิตของตนเอง เรียกว่า**นิรามิสสุข** ความสุขปราศจากเครื่องปรุงแต่ง อานิสงส์แห่งการรักษาอุโบสถศีล พรรณนาไม่มีที่สิ้นสุด ชื่อว่าได้รักษาจตุปาริสุทธิศีลเต็มที่ เป็นศีลเป็นบาทแห่งสมาธิ ใกล้ต่อมรรคผล

นิพพาน ให้พุทธบริษัทเห็นอำนาจประโยชน์รักษาโดยถูกต้อง ให้เห็นเหตุผลด้วยตน อย่าเป็นแต่สักว่า รักษาตามเขา จะได้ไม่เสียทีที่เราได้อยู่ใน **ปฏิรูปเทส** อยู่ในเขตแห่งมงคลสถาน ฯ

บัดนี้จักแสดงมงคลในคาถาที่ ๒ ต่อไป ในทุติยคาถานี้ ประดับไปด้วยมงคล ๓ ประการ มีเนื้อความตามนัยพระคาถา ที่ได้ยกขึ้นในเบื้องต้นว่า **ปฏิรูปเทสวาสโส จ** การที่ได้อยู่ในประเทศอันสมควร ๑ **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** ความเป็นผู้มีบุญได้สร้างสมมาแล้วแต่ปางก่อน ๑ **อตฺตสมฺมาปณิธิ จ** การที่ตั้งตนไว้ในที่ชอบ ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ไตรพิธธรรมทั้ง ๓ ประการนี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุดแต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความโดยย่นย่อตามพุทธภาษิตเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักแสดงโดยอัตตโนมัตยาธิบาย เล็งพุทธประสงค์เป็นหลัก พอเป็นเครื่องบำรุงสติปัญญาของพุทธบริษัทต่อไป ฯ

ในข้อที่ ๑ ซึ่งว่า **ปฏิรูปเทสวาโส จ** การที่ได้อยู่ในประเทศอันสมควรนั้น หมายเอาประเทศที่มีพุทธศาสนาถาวร หรือประเทศที่มีนักปราชญ์เป็นยุติธรรม ช่วยแนะนำสั่งสอน ประเทศเช่นนั้น เป็นเหตุให้ผู้อยู่อาศัยได้รับโอวาทคำสั่งสอน ถ่อนตนให้พ้นจากกองทุกข์ จึงชื่อว่าได้อยู่ใน

ประเทศอันสมควร นับว่า เป็นมงคลประการ ๑ ฯ

ถ้าจะถือเอาเนื้อความตามนัยที่ว่า ประเทศซึ่งเป็นที่ตั้งอยู่แห่งพุทธศาสนา หรือประเทศที่อุดมด้วยนักปราชญ์บัณฑิต ชื่อว่า **ปฏิรูปเทส** ก็คือหมายเอาแผ่นดินและท้องฟ้าอากาศในประเทศนั้น ๆ ชื่อว่า **ปฏิรูปเทส** ประเทศเป็นมงคล ถ้าพิสูจน์ดูตามประเทศนั้น ๆ ก็เห็นว่า เป็นมงคลบ้าง อัปมงคลบ้างทั่วไป ผู้ที่รักษาสุจริตธรรมก็เป็นมงคล ผู้ที่ประพฤติทุจริตก็เป็นอัปมงคล มีทั่วไปทุกประเทศ ถ้าจะน้อมเอา **ปฏิรูปเทส** เข้ามาสู่ร่างกายของมนุษย์ คือถือเอาเนื้อความว่า ร่างกายของมนุษยชาติ นี้แลชื่อว่า **ปฏิรูปเทส** ประเทศมีรูปเปรียบประเทศอันสมควร ให้ลงกันกับพระธรรมคุณที่ว่า **โอปนยิโก** สามารถจะน้อมพระธรรมนั้น มาสู่ตนได้ดังนี้ ก็เห็นจะสมควรเป็นโวหาราธิบาย เพราะบางแห่ง **เทโห** ท่านแปลว่ากาย ถ้าพูดตาม **สัทท** ศัพท์เขาให้แปลว่าประเทศ ถ้าถือเอาเนื้อความว่า ร่างกายของมนุษย์ชาตินี้แลชื่อว่า **ปฏิรูปเทส** แต่จะรับรองว่าเป็นมงคลทั่วไปไม่ได้ ถ้าฉลาดก็ทำให้เป็นมงคล ถ้าโง่เขลา ก็ทำให้เป็นอัปมงคลไป มงคลและอัปมงคล เป็นสังขตธรรมตกแต่งเอาได้

ที่ให้น้อม **ปฏิรูปเทส** เข้ามาสู่ตนก็เพื่อให้รู้สึกว่า ตนของเรานี้เป็น **ปฏิรูปเทส** เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ชื่อว่าได้อยู่ในมงคลสถานแล้ว คุณความดีทั้งหลาย สมควรแก่เราทุกหน้าที่ ด้วยว่าผู้ที่เป็นพระราชามหาอมาตย์ ที่เป็นเศรษฐีคฤหบดี ก็ปรากฏอยู่ในชาติมนุษย์นี้ ตามแบบแผนตำราชี้แจงไว้ว่า ผู้ที่ได้ทิพยสมบัติ เป็น เทวดา อินทร์ พรหม หรือผู้ที่พ้นทุกข์โดยเอกเทศ ได้แก่พระโสดา สกิทาคา, อนาคา หรือผู้ที่พ้นทุกข์โดยหาเศษมิได้ ได้แก่พระอรหันต์ ก็ล้วนแต่ผู้ได้อัตภาพแห่งมนุษย์นี้ทั้งสิ้น จึงเห็นได้ว่า มนุษยชาตินี้เป็นมงคลแท้ สมกับพุทธภาษิตว่า **ปฏิรูปเทสวาโส จ** การที่ได้อยู่ในประเทศอันสมควร เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ ฯ

ในมงคลที่ ๒ ในทุติยคาถานี้ว่า **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** ความเป็นผู้มีบุญได้ทำไว้แล้วแต่กาลก่อน เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ นั้น หมายความถึงมงคลที่ ๑ ที่ว่า **ปฏิรูปเทโส** แม้ได้อัตภาพเป็นมนุษย์แล้วถ้าขาด **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** จะทำการสิ่งใดก็ไม่สำเร็จเหมือนกัน ด้วยอัตภาพของมนุษย์มีอัตตสมบัติเท่ากัน เป็นบุรุษ สมบัติของบุรุษก็มีเท่ากัน เป็นสตรี สมบัติของสตรีก็มีเท่ากัน เป็นแต่ประณีต

และเลวทรามต่างกันเท่านั้น ถ้าปุญญาภิสังขารเป็นผู้ตกแต่ง ย่อมได้รูปสมบัติ คือ ตา หู จมูก ปาก คิ้ว คาง ผิวพรรณ มือ เท้า ล้วนแต่ประณีต สะอาด งดงาม น่าดู น่าชม ปัญญาสมบัติ ก็เฉลียวฉลาดอาจหาญ อายุสมบัติก็บริบูรณ์ โภคสมบัติก็บริบูรณ์ด้วย อันนี้เป็นเครื่องหมายแห่ง **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** ผู้มีบุญได้ทำไว้แล้วแต่กาลก่อน ถ้าได้อัตภาพเป็นมนุษย์แล้วต้องได้ **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** นี้ด้วยจึงจะเป็นบุคคลสูงสุด คือสามารถจะประกอบคุณความดีได้ทุกประการ

แม้ปรารถนา สวรรค์ นิพพาน ก็อาจสำเร็จได้ ถึงได้ **ปฏิรูปเทส** เป็นมงคลแล้ว แต่ขาด **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** ก็เป็นอัปมงคล คืออปุญญาภิสังขาร ได้แก่กรรมอันเป็นบาปเป็นผู้ตกแต่ง ได้อัตตสมบัติเลวทราม คือได้อัตภาพมี หู ตา มือ เท้า เป็นต้น พิการ หรือเกิดโรคเรื้อรังมี ขี้ทูตกุฏฐัง เป็นต้น หรือขาดปัญญาสมบัติ เป็นใบ้บ้าเสียจริต หรือขาดอายุสมบัติ เกิดมาไม่กี่ปีก็ตายเสีย หรือขาดโภคสมบัติ เกิดยากจนข้นแค้น ต้องขอทานเขากิน ถ้าเช่นนี้จะทำคุณความดีอะไรได้ เป็นอภัพสัตว์ ไม่ควรได้รับคุณความดี ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ขาดคุณสมบัติ จึงชื่อว่าเป็นอัปมงคล ผู้ได้อัต

ภาพเป็นมนุษย์ ต้องได้สุขสมบัติบริบูรณ์ คือได้อัตตสมบัติ ปัญญาสมบัติ อายุสมบัติ โภคสมบัติ พร้อมมูล จึงจะนับว่าเป็น **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** เป็นมงคลแท้ตามนัยพุทธภาษิตนั้น ฯ

แม้ได้สุขสมบัติพร้อมมูลแล้ว เป็นมงคลแล้ว แต่ขาด **อตฺตสมฺมาปณิธิ** คือขาดความตั้งตนไว้ในที่ชอบ ประกอบตนในที่ผิด ประพฤติทุจริตด้วยกาย วาจา ใจ เป็นคนอสัตย์อธรรมไป ก็กลายเป็นอัปมงคลไปได้ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแสดงมงคลที่ ๓ ในทุติยคาถานี้ต่อไปว่า

อตฺตสมฺมาปณิธิ การที่ตั้งตนไว้ด้วยดี คือตั้งต้นไว้ในที่ชอบเป็นมงคลประการ ๑ ฯ การที่ตั้งตนไว้ในที่ชอบนั้นพึงเข้าใจตามนัยที่จักอธิบายต่อไป คือผู้มีสติปัญญาพึงรำพึงว่า บัดนี้ตัวของเราได้ประสบมงคลถึง ๒ ประการแล้ว คือได้อัตภาพเป็นมนุษย์เป็นปฏิรูปเทสแล้ว และได้ **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** มีบุญได้กระทำไว้แล้วแต่กาลก่อนคือมีสุขสมบัติบริบูรณ์ สมควรที่เราจะตั้งตนไว้ในที่ชอบ ให้ครบทั้ง ๓ มงคล จึงจะสมควร

การที่ตั้งตนไว้ในที่ชอบนั้น ก็คือ ที่ชอบใจของตนนั้นเอง ที่ชอบใจนั้นแบ่งเป็น ๒ คือ ที่ผิด ๑ ที่ถูก ๑ ที่ผิดนั้น

เหมือนอย่างใจของเราชอบประพฤติทุจริต มีโจรกรรมหรือสูบฝิ่น กินเหล้า ประพฤติปรทาริกกรรมและฉ้อโกงท่านผู้อื่น หรือชอบยิงเนื้อยิงนก หรือเล่นการพนันต่าง ๆ เป็นอาทิ สิ่งเหล่านั้นชื่อว่าที่ผิด ถ้าใจเราไปชอบเข้าและไปประพฤติในสิ่งที่ผิด เป็นอัปมงคล ฯ

ที่เป็นมงคลนั้น คือที่ชอบ เหมือนอย่างการตั้งตนในปัจจุบัน หาความสุขสบายในโลก ก็คือการกสิกรรมทำนาทำสวนเป็นต้น พาณิชกรรม คือ การค้าขายในสิ่งที่ไม่มีโทษ และราชภัฏกรรม ทำราชการ เป็นต้น การงานทั้งหลายเหล่านี้ เป็นการงานที่ชอบ ถ้าใจเราชอบและไปทำเข้า ชื่อว่าตั้งตนไว้ในที่ชอบ ย่อมเป็นมงคล คือ ให้เกิดลาภยศ เป็นเหตุให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดชีวิต จึงชื่อว่าเป็นมงคล เมื่อได้มงคลชั้นนี้แล้ว ควรจะดำริหามงคลชั้นสูงขึ้นต่อไป

มงคล จัดเป็น ๒ คือ เป็น **โลกิยมงคล** ประการหนึ่ง ๑ **โลกุตรมงคล** ประการหนึ่ง ๑ **โลกิยมงคล** นั้น ก็คือตั้งเนื้อตั้งตัวให้สมบูรณ์ด้วยลาภและยศ ได้รับความสุขและความสบายสำเร็จมาแต่สุจริตธรรม ที่ตนได้ประพฤติมาด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม นั่นเอง **สัจจะ** และ **ศีล** เป็นธรรมแต่งความสุขให้แก่สัตว์ทั่วโลก การที่ประพฤติ

สุจริตธรรม จึงชื่อว่า **โลกิยมงคล** ฯ เมื่อได้รับมงคล คือความสุขปัจจุบันแล้ว จะต้องดำริถึงมงคลคือเหตุให้เกิดความสุขในชาติหน้าต่อไป **ทาน** การบริจาค **ศีล ๕ ศีล ๘ หิริ** ความละอายบาป **โอตตัปปะ** ความกลัวบาปเป็นต้น ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ชื่อว่าที่ชอบ ถ้าเราตั้งตนไว้ใน **ทาน** ใน **ศีล** ใน **หิริโอตตัปปะ** ชื่อว่าตั้งตนไว้ในที่ชอบ เป็นเหตุให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ชื่อว่าเป็นผู้แสวงหา **โลกิยมงคล** ในชาติหน้าต่อไป ฯ

เมื่อได้ประพฤติให้บริบูรณ์ใน **โลกิยมงคล** แล้ว ก็ไม่ควรยินดีอยู่เพียงเท่านั้น **โลกุตรมงคล** ยังมีและเป็นมงคลประเสริฐสูงสุดแท้ เพราะเป็นมงคลพ้นจากวัฏฏทุกข์ทั้งปวง ส่วน **โลกิยมงคล นั้น** ถึงจะให้ผลได้เป็นพระราชามหาอมาตย์ เป็นเศรษฐีคฤหบดีมั่งมีบริบูรณ์ ก็ไม่พ้นจากทุกข์ในวัฏฏะ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต้องพลัดพรากจากกันจะต้องได้ประสบสิ่งที่ชอบใจบ้าง ไม่ชอบใจบ้างอยู่อย่างนี้เอง เป็นความสุขที่ไม่แน่นอน ถึงแม้ได้เสวยทิพยสมบัติเป็นเทวดาอินทร์พรหม ก็ยังไม่พ้นวัฏฏทุกข์ เพราะเหตุนั้นนักปราชญ์ผู้เห็นโทษของวัฏฏทุกข์ เห็นเป็นภัยพึงสยดสยองยิ่งนัก จึงแสวงหาทางออกจากวัฏฏทุกข์ มีองค์พระ

บรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เมื่อพระองค์เพียบพร้อมอยู่ด้วยสรรพอิฏฐารมณ์ เสวยความสุขในโลกอย่างเต็มขีด ตามในพุทธประวัติพระองค์เสวยความสุขถึงเพียงนั้น พระองค์ไม่ลืมความแก่ ความไข้ ความตาย ของตนและสัตว์อื่น เห็นเป็นเพลิงเครื่องร้อนเผาสัตว์อยู่ทั่วโลก เมื่อความเจ็บความตายมาถึงเข้า พากันวิงวอนถึงพระอิศวรนารายณ์ วิงวอนถึงพระเป็นเจ้าขอให้มาช่วยให้รอดพ้นจากความตาย ก็ไม่เห็นใครได้รับบำเหน็จสักคนเดียว เมื่อทรงพระดำริไป เกิดความสลดสังเวชพระหฤทัยนัก อยากจะหาทางออกจากกองทุกข์เหล่านี้ ถ้าตนออกได้แล้วจะช่วยโลกให้ออกด้วย อาศัยเหตุนี้ พระองค์จึงเสด็จออกประพฤติพรหมจรรย์ แสวงหาสันติธรรม คือ พระนิพพาน กระทำทุกรกิริยาอยู่ถึง ๖ ปีจึงสำเร็จเป็นพระสยัมภู ตรัสรู้ทางดับทุกข์ออกจากทุกข์ได้ และได้ทรงชี้แสดงให้ผู้อื่นออกจากทุกข์ได้ด้วย ตามศาสนประวัติ พระองค์ได้ทรงประกาศเผยแผ่พุทธโอวาท ยังพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ให้ได้บรรลุ **โลกุตรมงคล** คณนาไม่ถ้วน และได้รับศาสนทายาทต่อ ๆ มาจนบัดนี้ ฯ

ทาง **โลกุตรมงคล** ทรงแสดงเป็นหลักไว้ว่า

มคฺคานฏฺฐงฺคิโก เสฏฺโฐ ทางมีองค์ ๘ เป็นทางประเสริฐ เป็นทางสำหรับไปถึงโลกอุดร **เอเสวมคฺโค นตฺถญฺโญ ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา** มีทางเดียวคืออัฏฐังคิกมรรคเท่านี้ เป็นทางบริสุทธิ์แห่งทัสสนะ ทางอื่นนอกจากนี้ไม่มี **เอตญฺหิ ตมฺเห ปฏิปชฺชถ มารเสนปฺปโมหนํ** ท่านทั้งหลายจงดำเนินไปสู่ทางนั้นเถิด ทางนั้นแลเป็นที่ยังมารและเสนามารให้หลง **เอตญฺหิ ตุมฺเห ปฏิปนฺนา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถ** เมื่อท่านทั้งหลายดำเนินไปตามทางนั้นอยู่จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ยังทรงซ้ำความนั้นอีกว่า **อกฺขาโต โว มยา มคฺโค อญฺญาย สลฺลสตฺถนํ** ทางคือ อัฏฐังคิกมรรคนั้น อันเรารู้ชัดแล้วว่า เป็นทาง เป็นที่ สลัดคืนเสียซึ่งลูกศร คือกามกิเลสอันฝังอยู่ในหฤทัย เราได้บอกแก่ท่านทั้งหลายแล้ว **ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ** ความเพียรเป็นเหตุเผากิเลสให้เร่าร้อน เป็นกิจอันท่านทั้งหลายต้องทำเอง **อกฺขาตาโร ตถาคตา** พระตถาคตเจ้าทั้งหลาย เป็นแต่ผู้บอกทางให้เท่านั้น **ปฏิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฌายิโน มารพนฺธนา** ชนทั้งหลายดำเนินตามเพ่งพินิจตาม ซึ่งทาง คือ พระอัฏฐังคิกมรรคนั้นอยู่ จะเป็นผู้พ้นจากเครื่องผูกแห่งมาร

กิเลส เป็นสมุจเฉทปหาน ฯ

พระองค์ทรงชี้ทางแห่ง **โลกุตรมงคล** ไว้อย่างนี้ ถ้าผู้เห็นโทษแห่งวัฏฏทุกข์ อุตสาหะดำเนินตาม ก็คงจะพ้นจากวัฏฏทุกข์ได้ เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้ามีพระวาจามิได้วิปริต ถ้าผู้ใดรู้ว่า พระอัฏฐังคิกมรรคเป็นทางประเสริฐ และตั้งต้นไว้ในพระอัฏฐังคิกมรรคนั้น ชื่อว่าตั้งตนไว้ในที่ชอบอย่างสูงสุด ฯ ได้แสดงมงคลประเภททั้ง ๓ ในทุติยคาถานี้ คือ การที่ได้อยู่ในประเทศอันสมควร ๑ การที่มีบุญได้ทำมาแล้วแต่กาลก่อน ๑ การที่ตั้งตนไว้ในที่ชอบ ๑ แต่ละส่วนล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด ฯ

เมื่อพุทธบริษัทได้สดับแล้วให้ตรวจดูในตน มงคลใดที่ตนได้แล้วก็พึงทำความยินดี มงคลใดที่ยังไม่มีในตนก็พึงพยายามกระทำให้มีขึ้น จะได้ไม่เสียที ที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ถ้าผู้ตั้งใจปฏิบัติดำเนินตามพุทธมงคล ดังแสดงมานี้ ก็คงจะได้บรรลุสุขสถาน สมดังความปรารถนาทุกประการ ดังแสดงมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๖. อตฺตสมฺมาปณิธิ จ

ต้องตั้งตน กายใจ ในทางถูก
เร่งฝังปลูก ตนไว้ ให้ถูกหลัก
เมื่อตัวตน ยังมี เป็นที่รัก
ควรพิทักษ์ ให้งาม ตามเวลา

๗. พาหุสจฺจญฺจ

การสนใจ ใฝ่คว้า หาความรู้
ให้เป็นผู้ แก่เรียน เพียรศึกษา
มีศีลดี สติมั่น เกิดปัญญา
ย่อมนำพา ตัวรอด เป็นยอดดี

๘. สิปฺปญฺจ

ศิลปะ	ต่างอย่าง	ทางอาชีพ
ควรเร่งรีบ	เรียนรู้	ชูศักดิ์ศรี
มีบางคน	จนอับ	กลับมั่งมี
ฉลาดดี	มีศิลป	หากินพอ

กัณฑ์ที่ ๓

ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ

(มงคลข้อที่ ๗ - ๑๐)

มงคลที่ ๗ พาหุสจฺจญฺจ	การเป็นพหูสูต
มงคลที่ ๘ สิปฺปญฺจ	การมีศิลปศาสตร์
มงคลที่ ๙ วินโย จ สุสิกฺขิโต	การมีวินัย
มงคลที่ ๑๐ สุภาสิตา จ ยา วาจา	การมีวาจาสุภาษิต

กัณฑ์ที่ ๓
มงคลกถา (๕ ส.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ อฏฺฐมีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, พาหุสจฺจญฺจ สิปฺปญฺจ วินโย จ สุสิกฺขิโต สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ.

ณ วันนี้เป็นวันอัฏฐมีดิถีที่ ๘ ค่ำแห่งปักขคณนาเป็นวันอันพุทธบริษัทได้มาสันนิบาตประชุมกัน ปรารภที่จักฟังพระธรรมเทศนา และเป็นวันรักษาอุโบสถศีลแห่งคฤหัสถ์บริษัทด้วย เมื่อท่านทั้งหลายได้พร้อมเพรียงกันแล้ว และได้ทำกิจเบื้องต้นมียกขึ้นซึ่งดอกไม้ธูปเทียน ถวายบูชาพระรัตนตรัย เฉพาะพระพุทธปฏิมากรเจ้าเป็นประธาน และไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีล ๘ ศีล ๕ ตามความสามารถของตนเสร็จแล้ว ต่อไปนี้เป็นโอกาสที่จักฟังธรรมเทศนาต่อไป พึงตั้งใจฟังด้วยดี ให้เหมือนท่านผู้เทศน์กับเรานั่งพูดกันเฉพาะตัว เมื่อท่านแสดงลักษณะที่ผิดที่ถูกให้เพ่งดูในตัว

ของเรา ให้ถือว่าโอวาทนี้ พระพุทธเจ้าสอนเราคนเดียว เรา
คนเดียวจะรับปฏิบัติตาม ทำอย่างนี้ชื่อว่า **โยนิโสมนสิกาโร** ทำในใจโดยแยบคาย ด้วยการที่เรามาวัดวันนี้ มาด้วยศรัทธาเชื่อว่าจะได้ฟังธรรมและรักษาศีลมาบำเพ็ญการกุศลส่วนตัว อย่าเพ่งโทษผู้อื่นว่าผู้นั้นทำอย่างนั้น ผู้โน้นทำอย่างนี้น่าเกลียดน่าชัง ให้เพ่งดูแต่ตัวของเรา ถ้าเราดีคนเดียว ดีหมดทั้งโลก หาทางติเตียนใครไม่ได้ ให้รำพึงถึงคุณความดีของตนที่ตนได้สุขสมบัติ คือได้อัตภาพเป็นมนุษย์พร้อมด้วยรูปสมบัติ พ้นจากใบ้บ้าบอดหนวกเสียจริต พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ มีชีวิตอยู่มาถึงวันนี้สำเร็จมาแต่ **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** คือเป็นมูลแห่งกุศลอันตนได้ทำมาแล้วแต่กาลก่อน การที่รำพึงอย่างนี้ เป็นอุบายกล่อมใจของตนไม่ให้ไปเกี่ยวเกาะคนอื่น ใจจะได้แน่วแน่กำหนดตามกระแสพระธรรมเทศนา ถ้าฟังเป็น ไม่ช้าสักเท่าไรก็จะได้ความรู้ความฉลาด ได้ปีติความอิ่มเอิบในธรรม คือ ได้ดื่มรสพระสัทธรรม ได้ที่พึ่งอันมั่นคงในพระพุทธศาสนา เกิดความรู้ความเห็นธรรมอันเป็นแก่นสารในตน ไม่ต้องไหลเลอะเชื่อตามถ้อยคำของผู้พูดเพ้อเจ้อ อวดฉลาดแก่ผู้มีความรู้น้อยกว่าตน ถ้าฟังไม่เป็น ถึงจะฟังทุกวัน ๆ ละ ๓ กัณฑ์ ๔

กัณฑ์ ต่อให้ ๑๐ ปีก็จะไม่มีความฉลาด ไม่ได้ที่พึ่งเลย จักถอนอะไรหนอออกจากตนไม่ได้เลย เพราะเหตุนั้น ให้พากันหัดฟังธรรมเสียใหม่ คือ ให้ตั้งใจฟังกำหนดถือเอาใจความให้ได้ ถึงไม่ได้มากก็ให้ได้น้อย พอนำไปฝากลูกหลานผู้เขาไม่ได้มา ได้ชื่อว่าทำประโยชน์ตนประโยชน์ท่านให้สำเร็จ อย่าให้เสียทีที่มาฟังพระธรรมเทศนา ฯ บัดนี้จักได้แสดงมงคลคาถาที่ ๓ ต่ออนุสนธิไป

ในคาถาที่ ๓ นี้ ประดับไปด้วยมงคล ๔ ประการ ตามนัยพุทธบริหารว่า **พาหุสจฺจญฺจ** ความเป็นพหูสูต คือความเล่าเรียนจำทรงไว้ได้มาก ๑ **สิปฺปญฺจ** มีศิลปศาสตร์ ๑ **วินโย จ สุสิกฺขิโต** มีวินัยอันศึกษาดีแล้ว ๑ **สุภาสิตา จ ยา วาจา** ชอบกล่าวแต่วาจาที่ดี ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความตามนัยพระคาถา เพียงเท่านี้ ฯ ต่อนี้จักอธิบายขยายเนื้อความแห่งมงคลทั้ง ๔ นั้นสืบไป ฯ

ในมงคลที่ ๑ ในคาถาที่ ๓ นี้ ซึ่งว่า **พาหุสจฺจญฺจ** ความเป็นพหูสูตนั้น หมายถึงบุคคลศึกษาเล่าเรียนมาก คือเรียนพุทธวจนะ ได้แก่เรียนพระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์เรียนพระไตรปิฎก แล้วจำทรงไว้ให้ได้มาก ๆ ชื่อว่าพหูสูต

ที่ว่าเป็นมงคลนั้น ก็คือเป็นเหตุให้ได้ลาภ ได้ยศ ได้ความสรรเสริญ ได้รับความสุข สำเร็จมาแต่ความเป็นพหูสูตนั้น ข้อนี้ให้พึงสังเกตภิกษุบริษัท บรรดาพระมหาเถระผู้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ สืบศาสนทายาทตามลำดับ ที่บริบูรณ์ด้วยลาภและยศ แต่ล้วนผู้เป็นพหูสูตทั้งนั้น หรือผู้เป็นหัวหน้าอุบาสกอุบาสิกา ก็ล้วนแต่เป็นพหูสูต ถึงแม้ในอดีตกาลที่ล่วงลับไปแล้ว มีพระสารีบุตร พระโมคคัลลานเถรเจ้า และพระอุบาลีเถรเจ้า และพระอานนท์เถรเจ้า ที่มีชื่อเสียงปรากฏในพระศาสนายิ่งกว่าพระสาวกอื่น ๆ ก็ล้วนแต่เป็นพหูสูตผู้ทรงไว้ซึ่งพุทธวจนะมากทั้งนั้น ผู้เป็นพหูสูตนั้นส่วนตนก็มีกิตติศัพท์เกียรติคุณอันฟุ้งเฟื่องเลื่องลือ และได้ทำประโยชน์แนะนำผู้อื่นให้ได้ความรู้ความฉลาดสามารถเป็นศาสนูปถัมภก จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุด ใช่แต่จำทรงพุทธวจนะเท่านั้น ได้ชื่อว่าเป็นพหูสูตก็หาไม่ ถึงแม้จำทรงวัตถุนิทาน หรือนิยายแบบแผนตำราโบราณต่าง ๆ ซึ่งเป็นของสำหรับโลกหรือจำทรงแบบบทกฎหมาย ซึ่งเป็นคดีโลกก็ชื่อว่าพหูสูตเหมือนกัน ผู้นั้นย่อมได้รับเครื่องสักการะ แต่คุณวิชาที่ตนจำทรงไว้นั้น ตามสมควรทุกประเภท จึงนับเข้าในพหูสูต เป็นมงคล คือ เป็นเหตุให้ได้รับลาภ ยศ

สรรเสริญ ความสุข ตามควรแก่วิชานั้น ๆ พึงเข้าใจว่า การเป็นพหูสูต ชื่อว่าวิชา จะสูงหรือต่ำตามภูมิของวิชาที่ตนจำทรงไว้นั้นทุกประการ โดยนัยดังบรรยายมานี้ ฯ

มงคลที่ ๒ ในคาถาที่ ๓ นี้ว่า **สิปฺปญฺจ** ผู้มีศิลปศาสตร์เป็นมงคลนั้น คำที่ว่าศิลปศาสตร์นั้น หมายวิชาที่เกี่ยวกับหัตถกรรมการช่างต่าง ๆ คือ การก่อสร้าง การถาก การตัด การวาด การเขียน การปั้น การปรุง การจัก การสาน การเย็บปักถักร้อย ตลอดถึงการผ่าตัดบาดแผลเป็นอาทิ สุดแต่วิชาอันใดที่ทำได้ด้วยมือของตน ก็นับเข้าในประเภทศิลปศาสตร์ทั้งสิ้น ศิลปศาสตร์นี้ก็เป็นมงคลสำคัญ ถึงในฝ่ายบรรพชิตถ้าเป็นช่าง เป็นต้นว่า ฉลาดในการก่อสร้าง หรือการตัดเย็บสบง จีวร เป็นต้น ก็อาจทำประโยชน์แก่วัดวาวิหาร หรือทำประโยชน์ส่วนตัวและสงเคราะห์แก่พรหมจารีได้ ย่อมเป็นที่เคารพนับถือแก่ชนโดยมาก ยิ่งเป็นฆราวาสผู้ครองเรือน ยิ่งต้องการศิลปศาสตร์มากขึ้น เพราะเป็นอุบายทางหาโภคทรัพย์ แม้การกสิกรรมทำนา ทำสวน หรือพาณิชกรรม การค้าขาย ก็เกี่ยวด้วยศิลปศาสตร์ ถ้าไม่มีการช่างในตัวของเราแต่สักอย่างสองอย่าง จะเป็นคนหมดทางหาเลี้ยงชีพ ถึงไม่มีมาก ก็ให้มีสักอย่างสองอย่าง ให้

เป็นจริง ๆ เป็นต้นว่า ช่างปั้น ช่างเขียน ช่างเหล็ก ช่างทอง โดยที่สุดแต่ช่างปั้นหม้อ ตีหม้อ หรืออย่างเลวที่สุด หัดขับรถให้เขาขี่ได้ก็ยังดี ยังมีทางหาเลี้ยงชีพได้ ถ้าลงลากรถให้เขาขี่แล้ว ก็เป็นยอดเลวของศิลปศาสตร์ แต่ถึงอย่างนั้น ก็ยังดีกว่าวิชาขโมย ฉ้อลัก ฉกชิง วิ่งราว เพราะการลากรถ ก็ลำบากเหน็ดเหนื่อย ชั่วเวลาทำการงานเท่านั้น หยุดพักแล้วก็สบายไป

ส่วนศิลปศาสตร์ของพวกทุจริตนั้น ในเวลาไปประกอบการทำทุจริตก็ลำบาก ยังต้องระวังความผิด ถ้าเขาจับได้ ต้องได้รับโทษทุกข์ตามโทษานุโทษ เท่ากับสุมไฟไว้เหนือตน เผาลนให้ตนเร่าร้อนอยู่เป็นนิตย์ ที่ต้องได้รับความเดือดร้อนเหล่านี้ ก็เพราะเหตุที่ตัวไม่มีศิลปศาสตร์ ขาดทางหาเลี้ยงชีพโดยสะดวก ซึ่งเป็นทางสุจริต จึงต้องหาเลี้ยงชีพโดยทางทุจริต เพราะขาดศิลปศาสตร์จึงเป็นอัปมงคลไป

ถ้ามีศิลปศาสตร์ คือ วิชาสำหรับทำด้วยมือของตนได้จึงนับว่าเป็นมงคล คือเป็นเหตุนำมาซึ่งโภคทรัพย์โดยทางบริสุทธิ์ ไม่หนักกายหนักใจเหลือประมาณ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงแสดงว่า ผู้มีศิลปศาสตร์ เป็นมงคลประการ

๑ ดังนี้ คำที่ว่า วิชาศิลปศาสตร์จะแยกออกจากกันทีเดียวไม่ได้ ถ้าพูดแต่ว่าผู้มีวิชาอย่างเดียว ได้ในบทพหูสูต เพราะผู้ทรงความรู้ไว้มาก อาจทำกิจให้สำเร็จด้วยความรู้นั้นไม่ได้ต้องทำด้วยมือ แต่บทศิลปนี้ต้องทำด้วยมือ ก็ต้องเอาวิชามาเกี่ยวด้วย เพราะความทำเป็น นั่นแหละตัววิชา จึงเรียกว่าวิชาศิลปศาสตร์ พึงถือเอาเนื้อความในบทมงคลที่ว่า **สิปฺปญฺจ** โดยนัยดังอธิบายมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

มงคลที่ ๓ ในคาถาที่ ๓ นี้ว่า **วินโย จ สุสิกฺขิโต** วินัยอันตนศึกษาดีแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ **วินโย** แปลว่า นำเสียให้วินาศ อธิบายว่า พุทธอาณาที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเหตุนั้น ๆ แล้วทรงบัญญัติแต่งตั้งไว้ กำหนดโทษหนักและเบาตามเหตุ เป็นสิกขาบทให้ภิกษุบริษัทปฏิบัติตาม นำโทษที่บังเกิดทางกาย ทางวาจา ออกเสีย ให้ประพฤติแต่มรรยาทอันงาม สมควรแก่สมณเพศ ชื่อว่า **วินโย** พระธรรมสังคาหกะเถรเจ้าทั้งหลายได้จัดออกไว้เป็นหมวดหนึ่งชื่อว่า วินัยปิฎก เป็นรากเง่าแห่งพระพุทธศาสนาอาศัยพระวินัยบัญญัตินั้นเอง พระภิกษุผู้ศาสนทายาท จึงได้ประพฤติตามเป็นระเบียบเรียบร้อยมาจนถึงบัดนี้ การศึกษาให้เข้าใจจำทรงพระวินัยนั้นได้ ชื่อว่า **สุสิกฺขิโต** เป็น

มงคล เพราะเป็นเหตุนำผู้เข้าใจแล้วปฏิบัติตาม ไปสู่คุณความดีชั้นสูงต่อขึ้นไป

การปฏิบัติตามพระวินัยนั้น ชื่อว่ารักษาศีล ศีลเป็นภาคพื้นแห่งสมาธิ สมาธิเป็นภาคพื้นแห่งปัญญา ปัญญาเป็นทางมาแห่งวิมุตติและวิมุตติญาณทัสสนะ วิมุตติเป็นรสของพรหมจรรย์ เป็นแก่นสารของพรหมจรรย์ ผู้บวชในพระศาสนาถ้าไม่รู้วิมุตติ ชื่อว่ายังไม่ได้ดื่มรสของพรหมจรรย์ เพราะเหตุนั้น กุลบุตรผู้มุ่งหวังต่อวิมุตติ จำต้องศึกษาพระวินัยให้เข้าใจ จะได้รู้ศีลของตนบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ ด้วยพระวินัยเป็นต้น ทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ ผู้ศึกษาให้ฉลาดในพระวินัย จึงชื่อว่า เป็นมงคลประการ ๑

ฝ่ายอุบาสก อุบาสิกา คฤหัสถ์บริษัท ก็ต้องศึกษาให้ฉลาดในพระวินัยเหมือนกัน วินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้สำหรับอุบาสก อุบาสิกาก็คือศีล ๕ ศีล ๘ กุศลกรรมบถ ๑๐ อาชีวัฏฐมกสีล ศีลในองค์อริยมรรค พระบัญญัติเหล่านี้คฤหัสถ์สามารถจะรักษาได้ จึงนับว่าเป็นคฤหัสถ์วินัย ศีล ๕ ศีล ๘ กุศลกรรมบถ เป็นของสำหรับโลกมาก่อนแต่พุทธกาลก็จริง แต่พระผู้มีพระภาค ได้ทรงอนุมัติเห็นชอบด้วยอนุญาตให้ปฏิบัติตาม จึงนับเป็นพุทธบัญญัติขึ้นได้ และได้

พากันปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้

การรักษาศีล ๕ ก็ต้องศึกษาให้ฉลาดในศีล ๕ รักษาศีล ๘ ก็ต้องศึกษาให้เข้าใจในศีล ๘ รักษากุศลกรรมบถ ก็ต้องศึกษาให้รู้ฉลาดในกุศลกรรมบถ จะต้องรักษาอาชีวัฏฐมกสีล ก็ต้องศึกษาให้เข้าใจในอาชีวัฏฐมกสีล เพราะศีลทุกประเภท ชื่อว่า พระวินัยทั้งนั้น เพราะเป็นเหตุนำเสียซึ่งโทษอันเกิดขึ้นแต่กิเลสส่วนหยาบ อันทำให้กายวิการ วจีวิการ ผู้ที่ตั้งใจรักษาศีลของตน ให้ดีถูกต้องตามพุทธบัญญัติ ถึงแม้ไม่ได้บรรลุคุณเบื้องสูง ได้รับแต่ผลของศีลเท่านั้น ก็อาจทำความสุขให้แก่ตน เป็นอย่างหาสิ่งเปรียบไม่ได้ จะยืน เดิน นั่ง นอน หรือไปอยู่สถานที่ใด ๆ ย่อมได้รับแต่ความสุขตลอดชีวิต เพราะเหตุนั้น การศึกษาวินัยให้เข้าใจด้วยดีตามภูมิของตน ผู้เป็นนักบวช ก็ศึกษาวินัยส่วนของนักบวช ผู้เป็นคฤหัสถ์ ก็ศึกษาวินัยของคฤหัสถ์ ให้เข้าใจดี จะได้รักษาให้ถูกต้องตามภูมิของตน การศึกษาพระวินัยด้วยดี จึงนับว่าเป็นมงคลประการ ๑ ดังบรรยายมานี้ ฯ

มงคลที่ ๔ ในคาถาที่ ๓ นี้ **สุภาสิตา จ ยา วาจา** การกล่าวแต่วาจาดี เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ วาจานั้นอธิบายได้หลายประเภท เหมือนกล่าวคำกาพย์ คำกลอน

คำโคลง คำฉันท์ คำยกย่องสรรเสริญ เป็นอาทิ ก็ชื่อว่ากล่าววาจาดี แต่สุภาษิตในที่นี้ หมายความว่า วาจาที่ปราศจากโทษ เป็นวาจาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง เหมือนอย่างหนังสือที่ท่านตั้งชื่อว่า หนังสือสุภาษิตต่าง ๆ ก็ล้วนแต่หนังสือที่แสดงเป็นโอวาทคำสั่งสอน ให้ผู้อ่านผู้ฟัง ได้รับความรู้ความฉลาดในคดีโลกคดีธรรม ชื่อว่าสุภาษิต พึงถือเอาความว่าพุทธโอวาททั้งสิ้น ก็ชื่อว่าสุภาษิต จัดเป็นอย่างสูง อย่างกลาง อย่างต่ำ เหมือนพระโอวาท ที่พระองค์ทรงแนะแก่บุคคลบางพวก ด้วยสัมปทา ๔ คือให้มีความเพียรความหมั่นในการงานซึ่งเป็นทางมาแห่งโภคทรัพย์ ๑ ให้ฉลาดในการบริหารรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ๑ ให้รู้ประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ที่ตนหามาได้ ๑ ให้คบมิตรสหายที่เป็นคนดี อย่าคบนักเลงการเล่นต่าง ๆ ๑ คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ จะบริบูรณ์ด้วยลาภและยศ จะมีความสุขสบายตลอดชีวิต ดังนี้จัดเป็นสุภาษิตอย่างต่ำ เพราะให้สำเร็จความสุขแต่ในปัจจุบันเท่านั้น ฯ

ส่วนพุทธโอวาท ที่แนะนำสั่งสอนให้พุทธบริษัทรักษาสุจริตธรรม คือให้รักษาศีล ๕ หรือกุศลกรรมบถเป็นต้น หรือพระโอวาทที่ทรงสั่งสอน ให้พุทธบริษัท ยินดี

ในการให้ทานรักษาศีล ให้มีหิริโอตตัปปะ ละอายต่อบาป กลัวต่อบาป ให้มีสติระวังใจของตนอยู่ทุกเมื่อ ให้มีปัญญารู้รอบคอบในตนอยู่เสมอ พุทธโอวาทเหล่านี้ ชื่อว่าสุภาษิตเป็นอย่างกลาง เพราะเป็นเหตุแห่งความสุข ทั้งในชาตินี้และชาติหน้าต่อไป ฯ

ส่วนพุทธโอวาทที่ทรงแนะนำ ให้พุทธบริษัทบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ตรงตามพระอัฏฐังคิกมรรคนั้น จัดเป็นสุภาษิตอย่างสูง ความที่ภาษิตวาจาดี ย่อมนับเข้าในมงคลได้ทุกประเภท เพราะวาจานี้เป็นผู้ให้โทษให้คุณ แก่ตนมากกว่าสิ่งอื่น วาจาเป็นข้าศึกภายใน ถ้ากล่าวผิดไปแล้ว บางประการไม่มีทางแก้ ข้าศึกภายนอกยังมีทางป้องกันหลายประการ ไม่ลำบากเท่าวาจาของตนเป็นข้าศึกแก่ตน แม้ฝ่ายคุณความดีก็เหมือนกัน วาจาเป็นมหามิตร ผู้ให้ลาภให้ยศอย่างประเสริฐ มิตรภายนอกจะหาผู้สงเคราะห์ให้ความสุขแก่เรา เท่ากับวาจาของเรา สงเคราะห์ตนของเราเอง เป็นอันไม่มี

บรรดาวาจาดีเป็นสุภาษิต วาจาจริงเป็นของสำคัญ วาจาที่จริงนั้นมีลักษณะเป็น ๓ ฐาน ใจของผู้กล่าวก็มีเจตนาดีจริง วาจาที่กล่าวนั้นก็เป็นวาจาดีจริง วัตถุที่ถูก

กล่าวนั้นก็เป็นของดีจริง อาจสามารถให้ประโยชน์ แก่ผู้รับทำตามได้จริงด้วย วาจาเช่นนั้นแล ชื่อว่าสุภาษิตวาจา วาจาเป็นสุภาษิต เป็นมงคลอันสูงสุด ได้แสดงมงคล ๔ ประการในคาถาที่ ๓ นี้ คือความเป็นพหูสุต ฟังมากจำทรงไว้ได้มาก ๑ มีศิลปศาสตร์ได้เล่าเรียนไว้สำหรับตน ๑ ได้ศึกษาวินัยไว้สำหรับตน ๑ ชอบกล่าวแต่วาจาที่เป็นสุภาษิตยังประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านให้สำเร็จ ๑ คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุดแต่ละอย่าง ๆ โดยนัยดังพรรณนามา ด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๙. วินโย จ สุสิกฺขิโต

อันวินัย ผู้ใด ใฝ่ศึกษา
ย่อมนำมา ซึ่งสุข ทุกเมื่อหนอ
มีระเบียบ เรียบเรี่ยม เอี่ยมลออ
วินัยก่อ ให้สง่า งามน่าชม

๑๐. สุภาสิตา จ ยา วาจา

เปล่งวจี สัจจะ นวลละม่อม
กล่าวเกลี้ยกล่อม ไพเราะ กาลเหมาะสม
เจือประโยชน์ เมตตา ค่านิยม
รื่นอารมณ์ ผู้ฟัง ดังเสียงทอง

๑๑. มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ

คนที่หา ได้ยาก มากไฉน
เพระว่าใน โลกนี้ มีเพียงสอง
คือพ่อแม่ เกิดเกล้า เหล่าลูกต้อง
ตอบสนอง พระคุณ ได้บุญแรง

๑๒. ปุตฺต (ธีตูน สงฺคโห)

เป็นมารดา บิดา ทำหน้าที่
ให้บุตรมี พำนัก เป็นหลักแหล่ง
ส่งเสริมบุตร -ธิดาตน กุศลแรง
ย่อมส่องแสง เพิ่มพูน ตระกูลวงศ์

๑๓. ทาร (สามิสฺ) ส สงฺคโห

มีคู่ครอง ต้องไม่ทำ ให้ช้ำจิต
จะพาผิด ไปข้าง ทางผุยผง
ต้องสงเคราะห์ แก่กัน ให้มั่นคง
รักยืนยง ด้วยกัน ถึงวันตาย.

กัณฑ์ที่ ๔
ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ
(มงคลข้อที่ ๑๑ - ๑๔)

มงคลที่ ๑๑ มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ อุปถัมภ์บำรุงมารดาบิดา

มงคลที่ ๑๒ ปุตฺตสงฺคโห การสงเคราะห์แก่บุตร

มงคลที่ ๑๓ ทารสฺส สงฺคโห การสงเคราะห์ภรรยา

มงคลที่ ๑๔ อนากุลา จ กมฺมนฺตา ทำงานไม่ให้คั่งค้าง

กัณฑ์ที่ ๔

มงคลกถา (๑๒ ส.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ ปณฺณรสีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห อนากุลา จ กมฺมนฺตา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมสฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ.

ณ วันนี้เป็นวันปัณณรสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำแห่งสุกรปักษ์ พุทธบริษัทได้มาประชุมพร้อมกันแล้ว และได้ประกอบกิจเบื้องต้น ที่เรียกว่า บุพกิจเสร็จแล้ว ต่อนี้ไปพึงตั้งใจ ฟังพระธรรมเทศนาให้สำเร็จประโยชน์ของตน พึงสังเกตการแสดงธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระองค์ยังทรงทรมานโปรดเวไนยสัตว์อยู่ ถ้าผู้รับเทศนายังอ่อนด้วยศรัทธา หรืออ่อนด้วยปัญญา พระองค์ทรงสั่งสอน ผ่อนผันตามอัธยาศัย เหมือนอย่างยศกุลบุตร ยังอ่อนด้วยศรัทธา พระองค์ทรงสั่งสอนด้วย**อนุบุพพิกถา** แสดงทานศีล สวรรค์ แล้วทรงแสดงโทษของกาม แล้วทรงแสดงอานิสงส์แห่งเนกขัมมะการออก

จากกาม ผู้ที่อ่อนแต่ปัญญา ดังพระเบญจวัคคีย์และปุราณชฎิล พระองค์ทรงแสดงวิปัสสนาทีเดียว ดัง**ธรรมจักกัปปวัตนสูตร อนัตลักขณสูตร อาทิตตปริยายสูตร** พระสูตรเหล่านี้ เป็นวิธีวิปัสสนานัย ชี้ทุกข์ ชี้เหตุแห่งทุกข์ ชี้ความดับทุกข์ ชี้อุบายแห่งความดับทุกข์ ซึ่งเป็นของจริงพอตรองตามเห็นได้ ชื่อว่าอริยสัจจ์ ย่นลงเป็นลักษณะ ๒ คือ เป็นอุบายให้เกิดความสังเวชและความเลื่อมใส ในวิธีทรงแสดงนั้นประกอบด้วยลักษณะ ๓ อย่าง ตามนัยแห่งโคตมเจติยสูตรว่า

อภิญฺญาย ธมฺมํ เทเสติ ทรงแสดงธรรมเพื่อจะให้ผู้ฟังรู้ยิ่งรู้จริง ตามความเป็นจริงอย่างไร ปราศจากมายาสาไถย ๑

สนิทานํ ธมฺมํ เทเสติ ทรงแสดงธรรมประกอบด้วยเหตุด้วยนิทาน มีที่อ้างอิง ไม่ลึกเกิน ไม่ตื้นเกิน พอผู้ฟังเข้าใจได้ ๑

สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทเสติ ทรงแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ คืออาจนำปรปักษ์ออกเสียได้ เหมือนอย่างศีลมีอำนาจ อาจนำกิเลสอย่างหยาบ ทางกายทางวาจาออกได้ สมาธิมีอำนาจ อาจนำกิเลสอย่างกลางออกจากใจได้

ปัญญามีอำนาจ อาจนำกิเลสอย่างละเอียด อันฝังแน่นอยู่ในใจ ที่เรียกว่า อุปธิกิเลสออกเสียได้ ๑

วิธีทรงแสดงธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสของพุทธบริษัท ด้วยพระองค์ทรงแสดงมิได้มีอาการ ที่จักเพ่งหวังต่ออามิส ลาภ ยศ สรรเสริญ ทรงแสดงโดยมุขคือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันประกอบด้วยพระมหากรุณาเป็น**นิยยานิกธรรม** นำผู้ปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ควรพุทธบริษัทจะกราบไหว้และสักการบูชา ระลึกถึงพระเดชพระคุณอยู่เนืองนิตย์ว่า **อิติปิ โส ภควา อรหํ** และระลึกถึงคุณแห่งพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ว่า **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** และระลึกถึงคุณแห่งพระสงฆ์ ผู้เป็นสาวกของพระองค์ว่า **สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ** ดังนี้เป็นอนุสสตานุตตริยกุศล เมื่อเข้าใจวิธีระลึกถึง คุณพระรัตนตรัยฉะนี้แล้ว เบื้องหน้าแต่นี้พึงตั้งใจฟัง มงคลคาถาต่อไป

ในจตุตถคาถานี้ ประดับด้วยมงคล ๔ ประการ คือ **มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ** การอุปัฏฐากมารดาบิดา ๑ **ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห** การสงเคราะห์บุตร ๑ การสงเคราะห์ภรรยา ๑ **อนากุลา จ กมฺมนฺตา** การที่ทำการงานทั้งหลาย

ไม่ให้อากูล ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔นี้ ล้วนเป็นมงคลแต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความ ตามนัยพระคาถาดังนี้ ฯ บัดนี้จักอธิบายให้เนื้อความแห่งมงคลนั้นชัดขึ้น พอถือเอาเนื้อความเพื่อเป็นทางปฏิบัติตามได้

ข้อที่ ๑ ในจตุตถคาถานี้ ซึ่งว่า **มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ** การอุปัฏฐากมารดาบิดานั้น มารดาบิดานั้น หมายเอาท่านผู้ก่อกำเนิด ทะนุบำรุงมา ชื่อว่ามารดาบิดา ถึงแม้ผู้อื่นไม่ใช่ผู้ก่อเกิด แต่ท่านก็ได้ทะนุบำรุง เลี้ยงดู ให้ชีวิตและความสุขแก่ตน ก็นับเข้าในมารดาบิดา ตามนัยแห่งภาษาบาลี ท่านยกมารดาไว้หน้าว่า **มาตาปิตโร** ดังนี้ ดูเหมือนจะให้เห็นว่ามารดาเป็นผู้มีคุณมากกว่าบิดา แต่จะเอาเป็นหนึ่งไม่ได้ ถ้าบิดาเป็นผู้มั่งมี ท่านเลี้ยงบุตรเสียเอง มารดาเป็นแต่ผู้คลอดให้เท่านั้น ถ้าเช่นนั้นก็ควรเห็นได้ว่า บิดามีคุณมากกว่ามารดา ส่วนคุณมากคุณน้อยนี้ ให้ถือเอาอุปการกิจเป็นเครื่องตัดสิน ถึงผู้ไม่ใช่มารดาบิดา แต่ท่านมีอุปการมาก ก็ให้ถือเอาเป็นมารดาบิดาเหมือนกัน

การอุปัฏฐากนั้น ก็คือ การเกื้อกูล อุดหนุนด้วยอามิสและปฏิบัติ การเกื้อกูลด้วยอามิส ก็ดูแต่การอันสมควร ด้วยมารดาบิดามีหลายประเภท บางพวกท่าน

บริบูรณ์อยู่แล้ว ไม่ต้องการสิ่งของ ที่บุตรจะต้องไปแสวงหามาให้ บางพวกมีความจำนงต่อบุตร บุตรได้สิ่งใดมาให้ ก็ชื่นชมยินดี ถ้าเช่นนั้น ก็ต้องให้ข้าวของ เงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภค ชื่อว่าเกื้อกูลด้วยอามิส แต่การเกื้อกูลด้วยปฏิบัตินั้น มารดาบิดาต้องจำนงในบุตรทั่วไป ข้อสำคัญคือเราตั้งตัวเป็นคนดี ทำตามความประสงค์ของท่าน ตั้งต้นแต่ยังเด็กยังหนุ่ม ท่านประสงค์ให้ทำสิ่งใด ก็ทำตามความประสงค์ หรือท่านอยากให้เล่าเรียนวิชาสิ่งใดก็ทำตาม ครั้นเติบโตขึ้น มีเหย้าเรือนแล้ว ก็ตั้งหน้าทำมาหาเลี้ยงชีพโดยทางสุจริต ไม่ให้เป็นคนจนข้นแค้น ถ้าทำมาหาได้ มั่งมีตั้งตัวได้ ย่อมเป็นที่พอใจของมารดาบิดาทั่วไป

เมื่อบุตรบริบูรณ์แล้ว ย่อมมีทางที่จักเกื้อกูล ให้ความสุขแก่มารดาบิดา ได้ทั้งทางอามิสและปฏิบัติ ถ้าท่านเกิดโรคาอาพาธป่วยไข้ ก็มีเวลาจะไปเฝ้าปฏิบัติ หรือเมื่อท่านแก่เฒ่า มีกำลังทุพพลภาพแล้ว ก็มีเวลาจะทำการในหน้าที่ทดแทนได้ทุกประการ ซึ่งเป็นส่วนปฏิบัติ บุตรผู้มีกตัญญูตั้งใจสนองตอบแทนคุณของท่าน เลี้ยงดูท่านจนถึงตลอดชีวิต มีการทำฌาปนกิจ ประกอบการกุศล อุทิศให้เป็นที่สุด ลักษณะบุตรที่ดีย่อมประพฤติปฏิบัติ เกื้อกูล

มารดาบิดาอย่างนี้ ให้กุลบุตรผู้เกิดมาในโลก พึงเห็นว่า ตนของตนก็เป็นบุตรของท่านคนหนึ่ง มารดาบิดา ชื่อว่าบุพพการี ผู้ทำอุปการะก่อน และชื่อว่าบุรพาจารย์เป็นครูผู้สอนก่อน ชื่อว่า เป็นพรหมของบุตร เพราะเป็นผู้มีเมตตากรุณาก่อนผู้อื่น ท่านบรรยายไว้หลายประการ ยกมาแสดงแต่พอได้ใจความเท่านั้น พึงเข้าใจว่าสกลกายของตน ที่เป็นอยู่นี้เนื่องมาจากมารดาบิดา ส่วนตัวของเราแท้ มีแต่วิญญาณจิต ที่เรียกว่า ปฏิสนธิจิต กับกุสลากุศล เป็นอุปถัมภ์ให้ประณีตและเลวทรามเท่านั้น ตัวภพตัวชาตินี้ต้องถือเอาความว่า แบ่งมาจากมารดานั่นแหละเป็นส่วนมาก คือเมื่อตั้งปฏิสนธิขึ้นแล้ว ต้องอาศัยแบ่งเลือดเนื้อจากส่วนมารดาเป็นสกลกายของตนตามธรรมดานิยม จนถึงคลอดออกมาแล้ว ก็ยังต้องดื่มน้ำนมของมารดาบำรุงร่างกายของตน จนเจริญขึ้นตามลำดับ ในระหว่างยังหาเลี้ยงตัวเองไม่ได้ ก็ต้องอาศัยมารดาบิดาเลี้ยงชีพ สกลกายอันนี้ จึงชื่อว่าเนื่องอยู่กับด้วยมารดาบิดา ให้เห็นว่ามารดาบิดามีอยู่ในตนทุกเมื่อ ถึงแม้ท่านล่วงลับไปแล้วก็ดี ก็ล่วงลับไปแต่ส่วนของท่านเท่านั้น ส่วนที่ท่านแบ่งให้แก่เราแล้ว ตัวเรายังมีอยู่ตราบใดก็ชื่อว่า ท่านยังอยู่ตราบนั้น ถ้าเห็นมารดาบิดาอยู่กับตน

อย่างนี้ จึงจักเห็นคุณของท่าน คือว่า ที่ตนได้รับความสุขในโลกทุกสิ่งทุกอย่าง ก็เพราะมีร่างกาย ที่อาศัยมารดาบิดาเป็นแดนเกิดนี้ ถึงแม้มีทุกข์บ้างก็เป็นธรรมดา

ความจริงชาติมนุษย์นี้ท่านเรียกว่า มนุษยสุข เพราะติดสุข จึงไม่มีใครพอใจที่จักออกจากโลก ตนของเราที่ได้มีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้บำเพ็ญบุญกุศลมีทาน ศีล ภาวนา เป็นต้นถึงเพียงนี้ ก็เพราะอาศัยมารดาบิดาเป็นแดนเกิด ถ้าผู้คิดได้อย่างนี้ การอุปัฏฐากเกื้อกูลมารดาบิดาด้วยอามิสและการปฏิบัติ ก็จักไม่รังเกียจ และจักไม่กล้าที่จะกระทำความชั่ว เพราะเห็นแก่มารดาบิดา การที่ไม่ทำความชั่วนั้นแหละ ชื่อว่าบูชามารดาบิดาด้วยปฏิบัติบูชา การที่หมั่นไปหามาสู่เนือง ๆ นั่นแหละชื่อว่า **มาตาปิตุอุปฏฺจานํ** ถ้าจำเป็นต้องอยู่ห่างไกล ก็ให้หมั่นส่งข่าวและฝากสิ่งของมาให้ สุดแท้แต่จะให้ท่านเกิดความยินดีในตนได้ด้วยอาการอย่างไร ก็ให้ทำอย่างนั้นชื่อว่า **มาตาปิตุอุปัฏฺฐานํ** เป็นมงคลสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๒ ในจตุตถคาถานี้ว่า **ปุตฺตสงฺคโห** การสงเคราะห์บุตรเป็นมงคลประการ ๑ อธิบายว่า ธรรมดาของผู้เป็นมารดาบิดา จะต้องรักบุตรของตน ด้วยบุตรเป็นทรัพย์

อันประเสริฐของมารดาบิดา บรรดาทรัพย์สมบัติ อันมีอยู่ในบ้านเรือน สิ่งอะไรจะทำความปลื้มใจ เอิบอาบใจ เท่าทรัพย์ คือ บุตรเป็นอันไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ควรแล้วที่มารดาบิดาจะสงเคราะห์ การสงเคราะห์นั้น ต้องตั้งใจระวังไปแต่เบื้องต้น ตั้งแต่บุตรอยู่ในครรภ์มาจนถึงเป็นทารก ยังอยู่ในอู่ในเปล ให้ค่อยกล่อมค่อยไกว อย่ากระทบกระแทก อย่าจับอู่จับเปลกลอก สะเทือนศีรษะมาก ก้อนมันในสมองคลอน เติบโตขึ้นมาปัญญาซึม มักเป็นลมขึ้นเบื้องสูง ถ้าเจริญขึ้นควรหัดจรรยาอันดีอย่างไรก็ให้หัดไป อย่าเอาความรักออกมาอวดเด็กมาก เด็กจะดูถูกจะสอนไม่ได้ ความรักเอาไว้ในใจ ทำอาการตึง ๆ เอาบ้าง ให้เป็นคนสุภาพไปแต่ยังเด็กยังเล็กเป็นดี แม้การด่าและตีก็ให้เป็นการสั่งสอน อย่าเอาโมโหโทโสเข้ามาเป็นหัวหน้า เวลาใกล้บริโภคอาหาร ๑ เวลาจะนอน ๑ สองเวลานี้ห้าม อย่าด่าอย่าตีเด็ก มีโทษคือว่าเกิดความเศร้าโศกเสียใจ แล้วกินไม่ได้นอนไม่หลับ ทำให้เด็กเสียกำลังไป

เมื่อถนอมบำรุงเจริญขึ้นตามลำดับ สมควรแก่วิชาอันใดก็ให้บุตรได้ศึกษา ให้มีวิชาศิลปศาสตร์พอเลี้ยงตนได้ เมื่อบุตรเจริญวัยพอควรเป็นเหย้าเป็นเรือน ก็ช่วยตกแต่ง

ให้สมควรแก่ภาคภูมิของตน ข้อสำคัญคือ ป้องกันไม่ให้บุตรของตน ตกไปในฝ่ายเป็นคนอันธพาลได้นั่นแหละ เป็นการสงเคราะห์อย่างดี แท้จริงบุตรเป็นผู้จะรับมรดกเชิดชูสกุล ถ้ามารดาบิดาไม่สงเคราะห์ให้เล่าเรียนวิชาศิลปศาสตร์ ไม่ฝึกฝนให้ประพฤติคุณความดี บุตรนั้นจักไม่สามารถบำรุงวงศ์สกุลให้เจริญได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็เป็นอันเสื่อมเสียเกียรติยศของมารดาบิดาอยู่เอง

การบำรุงบุตร ก็ต้องตามภาคภูมิของตน อย่าให้ต่ำลงไป ถ้าบำรุงให้ยิ่งกว่าภาคภูมิของตนได้ก็ยิ่งพิเศษ ฯ ด้วยบุตรนั้น ท่านเปรียบไว้ว่า เป็นเพลิงสำหรับมารดาบิดา ธรรมดาเพลิงถ้าปฏิบัติดี ก็ให้ประโยชน์ที่ตนประสงค์สำเร็จทุกประการ ถ้าปฏิบัติไม่ดี ก็อาจจักเป็นโทษ ไหม้บ้านเรือนทรัพย์สมบัติเสียประโยชน์ไปหมด บุตรก็เช่นนั้น ถ้าบำรุงดีก็อาจจักเชิดชูเกียรติยศ ให้ความสุขแก่มารดาบิดาไม่มีสิ้นสุด ถ้าบำรุงไม่ดี ก็อาจจักทำมารดาบิดา ให้ได้รับความเศร้าโศกแสนสาหัส พวกปล้นภายนอก ยังมีทางที่จักบริหารง่าย ถ้าบุตรเป็นพวกปล้น จะหาทางป้องกันไม่ได้ สุภาษิตท่านสอนไว้ว่า **มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร** มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน อธิบายว่า ถ้ามารดาบิดาตั้งตนเป็นคน

ดี บุตรนั้นชื่อว่า ได้คบกัลยาณมิตรตั้งแต่ยังย่อมยังเยาว์ อาจจักเป็นคนดีได้ มารดาบิดาเปรียบเสมือนต้นไม้ บุตรเปรียบเหมือนเถาวัลย์ ถ้าต้นไม้ใหญ่สูงตรงดี เถาวัลย์ก็เลื้อยตามตรงดี ถ้าต้นไม้คดเตี้ยต่ำ เถาวัลย์ก็เลื้อยคดต่ำไปตามเช่นนั้น เพราะเหตุนั้น การสงเคราะห์บุตร ต้องนับว่าเป็นของจำเป็นอยู่เอง เมื่อบุตรได้รับสงเคราะห์แต่มารดาบิดา ถึงตั้งตนเป็นดีได้ จนเป็นผู้สมควรแก่ทรัพย์มรดก ก็เป็นเกียรติยศเชิดชูสกุลเป็นสง่าแก่มารดาบิดานั้นเอง การสงเคราะห์บุตรนั้น จึงชื่อว่า ได้ทำประโยชน์ตนและผู้อื่นสำเร็จ จึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ในจตุตถคาถานี้ แยกออกจากบาทคาถา **"ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห" ปุตฺตสงฺคโห** เป็นมงคล ๒ ซึ่งได้แสดงมาแล้ว **ทารสงฺคโห** เป็นมงคลข้อที่ ๓ จักแสดงต่อไป

ทาร ศัพท์ ท่านแปลว่าเมีย คำว่า ผัวเมียฟังดูมันครึ ๆ ขอเอาภรรยาสามีมาใช้แทน **ทารสงฺคโห** การสงเคราะห์สามีภรรยา ข้อนี้ท่านหมายตรงกัน ฝ่ายภรรยาก็ต้องสงเคราะห์แก่สามี ฝ่ายสามีก็ต้องสงเคราะห์แก่ภรรยา การสงเคราะห์ในระหว่างสามีภรรยานี้ ข้อสำคัญ ก็คือ

ความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่ยักยอกทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยกันไปพอกพูนคนอื่น ไม่นอกใจกันนั่นแหละ เป็นการสงเคราะห์แก่กันและกันอย่างสูงสุด จะอยู่เย็นเป็นสุขเป็นมงคลแท้ แต่นั่นแหละ เรื่องสามีภรรยาหลายประเภท จะสันนิษฐานลงเป็นหนึ่ง อย่างมงคลอื่นลำบากมาก บางที่สามีเป็นคนดีภรรยาเป็นคนเลว บางทีภรรยาเป็นดี สามีเป็นคนเลว ประพฤติไม่ตรงกัน แต่ว่าก็คงเป็นอัปมงคลหาความสุขสบายมิได้ ยิ่งขนบธรรมเนียมของประเทศ เป็นมาแต่ดึกดำบรรพ์ ไม่ใช่ของใหม่ ถ้าสามีนอกใจภรรยาไม่มีโทษตามพระราชบัญญัติ ถ้าฝ่ายภรรยานอกใจ ต้องได้รับโทษตามพระราชบัญญัติ เพราะเหตุนั้น ฝ่ายสามีจึงเล่นตัวพอใจประพฤตินอกใจเอาเปรียบแก่ภรรยามาก ออกจะมีโดยชุกชุม แต่อย่างนั้นก็คงเป็นอัปมงคลอยู่นั่นเอง ยกเสียแต่ท่านผู้มีบุญญาภินิหารบริบูรณ์ด้วยลาภและยศ ถึงท่านจะมีภรรยามากเท่าใด ท่านก็เกื้อกูลสงเคราะห์ให้ได้รับความสุขทั่วกัน การที่ท่านสงเคราะห์ให้มีความสุขได้นั้นแลชื่อว่า **ทารสงฺคโห** หาโทษมิได้ ข้อที่จักมีโทษก็คือขาด**สังคหกิจ** ทำความขุ่นมัวเศร้าหมองให้แก่กันและกัน จึงนับว่าเป็นอัปมงคล หาความสุขมิได้ ถ้ารักษาสามัคคี บำรุงน้ำ

ใจแห่งกันและกัน ให้เป็นสุขอยู่ได้ จึงชื่อว่า สามีภรรยาสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลที่ ๔ ในจตุตถคาถานี้ว่า **อนากุลา จ กมฺมนฺตา** การงานทั้งหลายไม่อากูล เป็นมงคลประการ ๑ นั้น คำที่ว่าการงานทั้งหลายนั้น เป็นสาธารณะทั่วไป ในกิจการอันบุคคลพึงทำด้วยกาย มีทำนา ทำสวน ทำการก่อสร้าง ถากไม้ ไสกบ วาดเขียนเป็นต้น หรืออันจะพึงทำด้วยวาจา มีการวินิจฉัยอรรถคดี และการเล่าเรียน ท่องบ่น จำทรงเป็นต้น หรืออันจะพึงทำด้วยใจ มีการคิด การคำนวณหรือการเจริญสมถวิปัสสนา เป็นต้น ชื่อว่าการงานทั้งหลาย ฯ

คำที่ว่า **อนากุลา** ไม่อากูลนั้น หมายความว่า ทำสิ่งไรให้สำเร็จไป ชื่อว่าไม่อากูล ถ้าทำสิ่งไรให้ค้างอยู่ ไม่ให้แล้วชื่อว่า อากูล จริงอยู่ การทำงานให้คั่งค้าง ทำสิ่งนี้ก็ไม่แล้ว ทำสิ่งนั้นอีก สิ่งนั้นยังไม่แล้วทำสิ่งโน้นอีก สิ่งนี้ก็ค้าง สิ่งโน้นก็ค้าง ถ้าเป็นเช่นนี้จะได้ความสุขมาแต่ไหน เหมือนอย่างช่างเหล็กช่างทองเป็นตัวอย่าง คนนี้มาจ้างก็รับ แล้วลงมือทำให้ยังไม่เสร็จ คนนั้นมาจ้างอีกก็รับอีก ลงมือทำของคนใหม่อีก ถ้าคนมาจ้างมากรายเข้า ของคนเก่าก็ไม่

แล้ว ของคนใหม่ก็ไม่แล้ว ที่นี้ถูกเจ้าของมาทวงไม่หยุด ได้รับแต่ความรำคาญร่ำไป จึงชื่อว่า เป็นอัปมงคล การงานที่ทำด้วยวาจา เหมือนผู้พิพากษาอรรถคดี ในโรงศาลเป็นตัวอย่าง วินิจฉัยเรื่องนี้ยังไม่สำเร็จ เรื่องใหม่มาอีก เรื่องนี่ยังไม่เสร็จเรื่องโน้นมาอีก แต่ล้วนเป็นการงานที่ตนจะต้องทำเองทุกเรื่อง ถ้าค้างอยู่มาก ๆ เรื่องจะรำคาญสักปานใด ถึงการที่ทำด้วยใจก็เช่นเดียวกัน คิดสิ่งนี้ยังไม่แล้ว ต้องถูกคิดสิ่งใหม่อีก ถ้าไม่แล้วหลายเรื่องเข้าก็ยุ่ง ได้รับแต่ความรำคาญ ถึงการเจริญสมถวิปัสสนาก็เหมือนกัน ทำสิ่งใดก็ไม่เสร็จ แต่เป็นกิจจำต้องทำ ชื่อว่าอากูลทั้งสิ้น ยกตัวอย่างมาแสดงพอเข้าใจความเท่านั้น ถ้าการสิ่งใดคั่งค้าง สิ่งนั้นเป็นอัปมงคล ถ้าทำสิ่งใดให้สิ่งนั้นเสร็จไป ชื่อว่า **อนากุลา** การงานทั้งหลายไม่อากูล เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลทั้ง ๔ ประการ ดังที่แสดงมานี้ ล้วนเป็นสิ่งที่จะต้องทำด้วยกันทุกคน ทุกมงคล ถ้าเข้าใจแล้วจะได้ทำให้ถูกต้อง จะได้รับแต่ความสุขกาย สบายจิตทุกเมื่อ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๑๔. อนากุลา จ กมฺมนฺตา

จะทำงาน การใด ตั้งใจมั่น
อย่าผลัดวัน ทำเล่น เช้า,เย็น,สาย,
ไม่ทิ้งคา อากูล มากมูนมาย
เร่งคลี่คลาย ให้เสร็จ สำเร็จการ

๑๕. ทานญฺจ

ควรบำเพ็ญ ซึ่งทาน คือการให้
ท่านว่าไว้ สวยงาม สามสถาน
หนึ่งให้ของ สองธรรมะ ชนะมาร
อภัยทาน ที่สาม งามเหลือเกิน

กัณฑ์ที่ ๕

ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ

(มงคลข้อที่ ๑๕ - ๑๘)

มงคลที่ ๑๕ ทานญฺจ การให้ทาน

มงคลที่ ๑๖ ธมฺมจริยา จ การประพฤติธรรมสุจริต

มงคลที่ ๑๗ ญาตกานญฺจ สงฺคโห การสงเคราะห์หมู่ญาติ

มงคลที่ ๑๘ อนวชฺชานิ กมฺมานิ การงานอันปราศจากโทษ

กัณฑ์ที่ ๕

มงคลกถา (๒๐ ส.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ อฏฺฐมีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, ทานญฺจ ธมฺมจริยา จ ญาตกานญฺจ สงฺคโห อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ.

ณ วันนี้เป็นวันอัฏฐมีดิถีที่ ๘ ค่ำแห่งกาฬปักษ์ เป็นวันอันพุทธบริษัทมาประชุม กันเพื่อจักฟังพระธรรมเทศนา และเป็นวันรักษาอุโบสถศีลของอุบาสก อุบาสิกา เมื่อพร้อมด้วยสันนิบาตฉะนี้แล้ว และได้พร้อมใจกันกระทำบุพกิจเสร็จแล้ว เบื้องหน้าแต่นี้ พึงตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา อันการฟังพระธรรมเทศนา ต้องไม่มีเวลาพอ เพราะว่าพุทธโอวาทเป็นของสุขุมคัมภีรภาพอย่างยิ่ง ที่พระองค์ทรงแสดงไว้ล้วนแต่เป็นประโยชน์แก่ผู้สดับตรับฟัง ส่วนใดที่ยังไม่เคยฟังก็จักได้ฟัง ส่วนใดที่เคยฟังมาแล้ว ก็จักชำนาญขึ้น

การฟังเทศน์มีแต่ได้กำไรอย่างเดียว แต่ให้ตั้งใจฟังคอยกำหนดตาม อย่าเพ่งโทษผู้แสดง ด้วยผู้แสดงรู้พุทธาธิบายต่างกัน คงแสดงตามความเข้าใจของตนโดยมาก ส่วนความเข้าใจนั้น บางทีอาจผิดต่อพุทธประสงค์ก็เป็นได้ แต่คงถูกมากกว่าผิด ส่วนตัวของเราผู้ฟังก็เป็นพุทธบริษัทคนหนึ่ง อาจจะนำไปวินิจฉัยได้ว่าถูกหรือผิด ถึงเราพิเคราะห์ดูรู้จักผิดและถูกแล้ว ตัวเราก็ถือเอาแต่ส่วนถูก แล้วอย่าเอาผิดของตัวไปให้ท่าน ปล่อยให้ท่านผิดไปคนเดียว เป็นการสบายดี ให้เห็นว่า ตัวของเราเป็นของสำคัญกว่าคนอื่น

การฟังเทศน์ ก็ประสงค์จะรู้จักตัว ด้วยพุทธโอวาททั้งสิ้น ชี้เข้ามาในตัวของเราทุกประการ ถ้าหมั่นฟังอาจจักรู้ตัวว่า ตัวเป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต ตัวเป็นสัตบุรุษหรืออสัตบุรุษ เพียงรู้ตัวว่าเรายังเป็นคนพาล ยังเป็นอสัตบุรุษอยู่เท่านี้ก็ดีเสียแล้ว เพราะมีทางจะแก้ตัว ตัวเป็นคนพาลแต่ไม่รู้ตัวว่าเป็นคนพาล ตัวเป็นอสัตบุรุษ แต่ไม่รู้ตัวว่าเป็นอสัตบุรุษ ข้อนี้ร้ายมาก เพราะหาทางแก้ตัวไม่ได้

ท่านทั้งหลาย ที่หมั่นมาฟังพระธรรมเทศนาบ่อย ๆ พึงสังเกตในตัวดู คนพาลในตัวของเรา ค่อยมีกำลังอ่อนลงมาก เพลียลงมาก ไม่องอาจกล้าหาญเหมือนแต่ก่อนไม่ใช่

หรือ ? บัณฑิตในตัวของเรา ค่อยมีกำลังมากขึ้นทุกที ไม่ใช่หรือ ? ความกล้าต่อกรรมอันเป็นบาป นั่นแหละหน้าตาของคนพาล ความกล้าบุญกุศล มีทาน ศีล ภาวนาเป็นต้น นั่นแหละหน้าตาของบัณฑิต ความมีหิรโอตตัปปะ ละอายต่อกรรมอันเป็นบาป กลัวหวั่นหวาดต่อกรรมอันเป็นบาป นั่นแหละหน้าตาของสัตบุรุษ ความไม่ละอายต่อบาป ไม่กลัวต่อบาป นั่นแหละหน้าตาของอสัตบุรุษ จะรู้ตนได้อย่างนี้ ก็เพราะอาศัยที่ตนหมั่นมาฟังพระธรรมเทศนาบ่อย ๆ นั่นเอง พึงเห็นอานิสงส์แห่งการฟังด้วยตนอย่างนี้ ถ้าเห็นอานิสงส์เกิดขึ้นในตนอย่างนี้ การฟังธรรมของเรา ก็จักไม่ย่อหย่อน ยิ่งฟังก็ยิ่งได้ความฉลาดขึ้น รสของพระสัทธรรมก็ยิ่งซึมซาบ ไม่มีเวลาเบื่อหน่าย ขาดไปวันพระหนึ่งสองวันพระกลับจะเสียใจเสียอีก ได้บรรยายอานิสงส์แห่งการฟังธรรมไว้พอสมควรเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักแสดงมงคลในปัญจมคาถาต่อไป

ในปัญจมคาถาที่ ๕ นี้ ประดับไปด้วยมงคล ๔ ประการ คือ **ทานญฺจ** การให้ทาน ๑ **ธมฺมจริยา จ** การประพฤติธรรม ๑ **ญาตกานญฺจ สงฺคโห** การสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย ๑ **อนวชฺชานิ กมฺมานิ** การทำงานที่ไม่มี

โทษ ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔ นี้ แต่ละส่วนล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้ จักอธิบายมงคลนั้น ๆ ต่อไป

ข้อที่ ๑ ในปัญจมคาถานี้ว่า **ทานญฺจ** การให้ ก็คือการให้ทานเป็นมงคลประการ ๑ การให้สิ่งของแก่กันและกันนั้นมีหลายประเภท เหมือนอย่างให้ทรัพย์มรดกแก่ลูกหลานหรือวัตถุสิ่งของที่หาได้มาด้วยกัน แจกแบ่งปันกันเป็นต้น อย่างนี้ไม่นับในการให้ทาน การให้ทานนี้ ประสงค์จากเจตนาด้วย คือสละให้ โดยมิได้หวังต่อการตอบแทนแต่ปฏิคาหก สัมปยุตต์ด้วยเมตตากรุณา หวังประโยชน์ความสุขแก่ปฏิคาหกผู้รับ ถ้าผู้รับขัดสน ชื่อว่า ให้โดยการสงเคราะห์ ถ้าผู้รับไม่ขัดสน แต่ท่านทรงคุณควรบูชา เราให้แก่ผู้เช่นนั้น ชื่อว่าให้โดยการบูชา การให้ทานนั้น หวังกุศลผลบุญเป็นผล ชื่อว่า **ทานํ** ในที่นี้ กุศลผลบุญที่จะพึงได้ในการให้ทานนั้น คืออย่างไร ?

กุศลนั้น คือความฉลาด คนผู้ฉลาดจึงให้ทานได้ เมื่อให้ทานแล้วก็เกิดผล คือบุญ บุญนั้น เป็นชื่อแห่งการสุขกายสุขใจ ด้วยผู้ให้ ท่านย่อมได้รับความยินดีว่า ทานเราได้ให้แล้ว ปฏิคาหกเราได้สงเคราะห์และบูชาแล้ว ส่วนปฏิคาหก

ผู้รับ ก็ได้รับแล้ว ความยินดีเกิดขึ้นแก่ปฏิคหกว่า ไทยทานของท่านเราได้รับแล้ว การที่เราได้รับความยินดีด้วยกันทั้งสองฝ่ายดังนี้ ชื่อว่าผลบุญ ความยินดีอันนี้ จำเพาะจะได้แก่ผู้ให้ทาน ผู้ไม่ให้ทานจักไม่ได้พบกะเขาเลย การที่ได้ความปิติยินดีต่อการให้ทานนี้ ชื่อว่า ได้บุญในปัจจุบันทันตา เมื่อในปัจจุบันได้รับกุศลผลบุญเสียแล้ว ในเบื้องหน้า เราไม่ต้องปรารถนาก็ได้ เพราะกุศลผลบุญ เราได้ฝังแล้วในใจของเรา ใจเป็นผู้ทำ ใจเป็นผู้ได้ ใจเป็นผู้ไม่ตาย ในชาตินี้ใจก็เอิบอิ่ม มีความสุขสบายตลอดชีวิต เท่ากับผู้มีเครื่องรางอันศักสิทธิ์ เข้าสู่สงคราม ย่อมไม่กลัวต่อมรณภัยเช่นนั้น

แท้จริงทานของทายกนี้เอง เป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา ทายกผู้ได้บริจาคทานในพระพุทธศาสนา น้อยก็ตาม มากก็ตาม ก็ได้ชื่อว่า อัครศาสนูปถัมภก ยกย่องพระพุทธศาสนาตามกำลังของตน • พระพุทธศาสนาตั้งมาได้ ๒,๔๐๐ ปีเศษ เป็นมาได้ด้วยอะไร ? พระสงฆ์ สามเณรทำไร่นาค้าขายอะไร อาศัยแต่ทานของทายกทายิกา เป็นเครื่องเลี้ยงชีพ ได้มีเวลาพากันศึกษาเล่าเรียนรับศาสนทายาทมาจนบัดนี้ พิจารณาเห็นเท่านี้ ก็รู้จักคุณของท่านแม้องค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระ

องค์ยังทรงสร้างบารมี ๑๐ ประการ ก็ยกทานบารมีขึ้นเป็นบทหน้าว่า ทานบารมี ศีลบารมีเป็นต้น หมายความว่า ทรงยกทานบารมี ขึ้นเป็นใหญ่กว่าบารมีทั้งปวง

ส่วนวัตถุทาน ต้องอ้างที่มาในพระวินัยเป็นหลัก ในพระวินัยทรงอนุญาตปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช ขึ้นว่าเป็นกรณีย์ของควรทำแห่งภิกษุบริษัท ที่จักมีอานิสงส์มากและน้อยนั้น แล้วแต่วัตถุทานกับปฏิคาหกผู้รับ ท่านแสดงไว้ว่า ทานนั้นประกอบด้วยเหตุ ๓ จึงมีผลมาก คือ วัตถุทาน ก็เป็นของประณีตบริสุทธิ์ ๑ ผู้ให้ทาน ก็เต็มไปด้วยศรัทธาตัดมัจฉริยะเสียได้ ๑ ผู้รับ ก็เป็นผู้ทรงความดีมีสีลาทิคุณเป็นต้น ๑ ทานพร้อมด้วยองค์ ๓ นี้ จึงชื่อว่า อัครทาน เป็นทานอันเลิศ เป็นทานมีผลใหญ่

ท่านแสดงเป็นแบบแผนสืบกันมาอย่างนี้ พึงถือเอาเนื้อความตามพระสังฆคุณบทว่า **อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส** พระสงฆ์เป็นนาบุญอันสูงสุดของโลก ดังนี้ เห็นว่าเป็นพระสงฆ์แล้ว ก็จะถือว่า เป็นนาบุญอันสูงสุดไปหมดก็ไม่ได้ ที่ท่านแสดงไว้นี้ ท่านหมายพระอริยสงฆ์ ทุกวันนี้จะหาพระอริยสงฆ์ที่ไหน เพราะเหตุนั้น ต้องเลือกดูพระสงฆ์ผู้

มีสีลาทิคุณเป็นเครื่องหมาย ให้เป็นผู้แทนพระอริยสงฆ์ เปรียบเหมือนผู้ทำนา ทำสวนก็ต้องดูพื้นที่ ถ้าพื้นที่มีหญ้าต้นไม้ขึ้นงาม พึงทำเถิดที่นั่น คงเกิดผลตามประสงค์ ถ้าต้นหญ้าต้นไม้ในพื้นที่นั้น ไม่งอกงามถึงจะทำก็ไร้ผล การให้ทาน ถ้าทำถูกต้องตามลักษณะที่ท่านพรรณาไว้ ก็อาจจักให้ผลได้รับความชื่นชมยินดี ทั้งในปัจจุบันและเบื้องหน้า จึงนับว่า เป็นมงคลประการ ๑ ฯ

มงคลที่ ๒ ในปัญจมคาถานี้ว่า **ธมฺมจริยา** จ การประพฤติธรรมเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า ความประพฤตินั้น ก็คือความปฏิบัติด้วย กาย วาจา ใจ ให้ถูกต้องตามคลองธรรมที่ดีที่ชอบนั่นเอง เพราะพระธรรมนั้น มีหลายประเภท กุศลธรรมบถชื่อว่า สุจริตธรรม ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลในองค์อริยมรรค ศีล ๑๐ ศีลพระปาฏิโมกข์ ก็ชื่อว่าศีลธรรม สมาธิและปัญญา ก็ชื่อว่าสมาธิธรรมและปัญญาธรรม ตลอดถึง มรรคผลนิพพาน ก็ชื่อว่า ธรรมทั้งสิ้น กุศล อกุศล อัพยากฤตก็ชื่อว่า ธรรม เมื่อย่นลงให้น้อยที่สุด ก็คือ สกลกายของเราอันเดียวเท่านี้ จะเป็นผู้รับคุณธรรมนั้น ๆ เมื่อตรวจคุณธรรมประเภทใดเป็นที่พอใจของตน เห็นว่าจะเป็นที่พึ่งได้ และสามารถที่จักปฏิบัติให้เกิด ให้มีในตนได้ ก็ตั้ง

ใจปฏิบัติให้ตรงต่อธรรมประเภทนั้น จนให้รู้สึกว่า ธรรมประเภทนั้นมีในตน เหมือนอย่างเราชอบใจในสุจริตธรรม ก็ตั้งใจรักษา กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ของตนให้ตรงตามแบบแผน จนรู้สึกว่า สุจริตธรรมมีในตนแล้ว ดังนี้เป็นตัวอย่าง แม้ในศีล สมาธิ ปัญญา วิชชา วิมุตติ ถ้าตนชอบใจประเภทใด ก็พึงทำให้เกิดให้มีในตน จนรู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน การที่ประพฤติปฏิบัติในธรรมประเภทใดได้ตามประสงค์ ก็จะเกิดความอิ่มใจ อุ่นใจ ได้รับความสุขความสบายตามชั้นภูมิของธรรมประเภทนั้น ๆ จักอำนวยผล **ธมฺมจริยา** การประพฤติธรรมจึงชื่อว่าเป็นมงคลประการ ๑

มงคลที่ ๓ ในปัญจมคาถานี้ว่า **ญาตกานญฺจ สงฺคโห** การสงเคราะห์แก่ญาติทั้งหลาย เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้อธิบายว่า คำที่ว่าญาตินั้น กินความกว้าง ถ้าตามประเทศนิยม หมายเอาหมู่ชนที่เกิดร่วมวงศ์สกุลอันเดียวกัน ชื่อว่า ญาติวงแคบไปหน่อย ถ้าถือเอาตามรูปศัพท์ ญาติ แปลว่าผู้รู้จักคุ้นเคยกัน ชื่อว่าญาติ ถ้าผู้ถือเอาตามนัยนี้วงกว้างดี ครอบได้ทั้ง ๒ ประเภท

การสงเคราะห์นั้น ก็คือการช่วยเหลือเกื้อหนุนด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ตามส่วนที่ตนสามารถจะทำ

ได้ เป็นต้นว่า กิจการงานของญาติเกิดขึ้น เราไม่เพิกเฉย ช่วยแบกช่วยหาม ช่วยถ่อช่วยพาย จนให้งานของญาตินั้นสำเร็จ ชื่อว่า สงเคราะห์ด้วยกายกรรม ถ้ากิจอันใดควรจะสำเร็จด้วยวาจา เกิดขึ้นในระหว่างญาติก็มิได้เพิกเฉย ตั้งใจช่วยว่าช่วยกล่าว ตักเตือนสั่งสอน ให้กิจนั้นสำเร็จไปด้วยวาจาของตน ชื่อว่า สงเคราะห์ด้วยวจีกรรม ข้อคดีอันใดเกิดขึ้นในระหว่างหมู่ญาติ สามารถช่วยด้วยความคิดความตรองก็ไม่เพิกเฉยเสีย อุตส่าห์ช่วยคิดช่วยตรองจนให้คดีนั้น ๆ กิจนั้น สำเร็จด้วยความคิดของตน ชื่อว่า สงเคราะห์ด้วยมโนธรรม ฯ

ความเป็นจริง การที่จักสงเคราะห์คนอื่นนี้ ต้องแล้วแต่กำลังของตน ด้วยมนุษย์เรามีบุญญาภินิหารต่างกันไม่เหมือนกัน ผู้มีกำลังน้อย น้อยจริง ๆ แต่จะสงเคราะห์ตัวเองพอให้ได้ความสุขชั่ววันหนึ่งก็ไม่ได้ ผู้มีกำลังมาก มากจริง ๆ อย่างมหาเศรษฐีประเทศอเมริกาเที่ยวตั้งโรงพยาบาลรักษาคนป่วยเจ็บในนานาประเทศได้ทั่วโลก เพราะกำลังของเขามาก เขาทำความสงเคราะห์แก่โลกได้มาก แม้องค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประกาศพระศาสนาให้สัตว์โลกได้รับความสุขไม่มีที่สิ้นสุด ก็ยิ่ง

พิเศษไปอีกชี้ให้เห็นเป็นตัวอย่าง

อีกประการหนึ่ง การแจกจ่ายแบ่งปันวัตถุข้าวของ ที่ควรเกื้อกูลให้แก่หมู่ญาติ ชื่อว่าสงเคราะห์ด้วยอามิส เมื่อตนเป็นผู้สามารถจะช่วยแนะนำสั่งสอน ข้ออรรถธรรมแก่หมู่ญาติได้ ก็ตั้งใจช่วยแนะนำสั่งสอน ให้ได้ความรู้ความฉลาด สามารถจะทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตนได้ อย่างนี้ชื่อว่าสงเคราะห์หมู่ญาติด้วยธรรม เมื่อหมู่ญาติได้รับความสงเคราะห์แต่ตนแล้ว ก็จะพากันได้รับความสุขกายสบายจิตทั้งในชาตินี้ชาติหน้า ผู้สงเคราะห์ชื่อว่า ได้ทำประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านให้สำเร็จ เป็น **ญาตกานญฺจ สงฺคโห** การสงเคราะห์หมู่ญาติทั้งหลาย จึงนับว่า เป็นมงคลประการ ๑ ฯ

มงคลที่ ๔ ในปัญจมคาถานี้ว่า **อนวชฺชานิ กมฺมานิ** กระทำการงานอันหาโทษมิได้ เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้อธิบายว่า อนวัชชกรรม การงานอันไม่มีโทษ คือการงานอันนักปราชญ์ไม่พึงติเตียน ด้วยการงานเป็นกิจอันมนุษย์จะพึงทำมีมาก จะนับประมาณมิได้ การงานที่เกี่ยวด้วยการเบียดเบียนชีวิตและร่างกาย และเบียดเบียนความสุขของผู้อื่น ดังฆ่าสัตว์ขาย เลี้ยงสัตว์สำหรับเป็นอาหารไว้ขาย ทำ

ลอบ ทำไซ ถักข่าย ถักแห ไว้ขายเป็นต้น

ให้พิจารณาดูการงาน ที่เกี่ยวด้วยการเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นทั้งสิ้น เป็นการงานที่นักปราชญ์ท่านเว้น ท่านจึงติเตียน เป็นการงานประกอบไปด้วยโทษ เป็นการงานให้โทษทั้งชาตินี้ ชาติหน้า ชื่อว่า การงานอันเป็นอัปมงคล ถึงจะได้ข้าวของเงินทองมา ด้วยการงานอันเป็นอัปมงคลเช่นนั้น ก็ชื่อว่าสมบัติ ได้มาโดยไม่ชอบธรรม เพราะเหตุนั้นการงานเช่นนั้น นักปราชญ์ ผู้รู้ฉลาด ท่านตรองเห็นโทษแล้ว ท่านจึงเว้น ท่านจึงติเตียน ฯ

ส่วนการงานที่หาโทษมิได้นั้น ก็มีมากนับไม่ถ้วน เหมือนอย่างการทำนา ทำสวน การค้าขาย โดยทางสุจริต การรับจ้างเป็นช่างต่าง ๆ เหมือนอย่างสร้างรถ สร้างเรือ ไว้ขายเป็นตัวอย่าง จะนับการงานในโลกไม่มีที่สิ้นสุด ให้ตัดสินด้วยประโยชน์ ตนผู้ทำก็ได้ประโยชน์ และไม่ทำให้เสียประโยชน์ของผู้อื่นด้วย การงานเช่นนี้ชื่อว่า อนวัชชกรรม หรือการทำบุญด้วยวิธีต่างๆ มีการสร้างพระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ สร้างวัดวาวิหาร สร้างศาลา ขุดบ่อน้ำ สร้างสระน้ำ ปลูกต้นไม้ สำหรับเป็นดอกเป็นผล สำหรับอาศัยร่มเงาไว้ให้เป็นทาน เป็นต้น เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการงานที่ไม่มี

โทษแต่มีคุณโดยส่วนเดียว จึงชื่อว่า อนวัชชกรรม เป็นการงานหาโทษมิได้ นับว่าเป็นมงคลประการ ๑ ฯ

ได้แสดงลักษณะอาการแห่งมงคล ๔ ประการ ในปัญจมคาถานี้ คือ **ทานํ** การให้ทาน ๑ **ธมฺมจริยา** การประพฤติธรรม ๑ **ญาตกานญฺจ สงฺคโห** การสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย ๑ **อนวชฺชานิ กมฺมานิ** การกระทำแต่การงานหาโทษมิได้ ๑ แต่ละส่วนล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด และเป็นกิจอันพวกเราทั้งหลาย จะต้องกระทำด้วย เพราะเป็นวิธีหาเลี้ยงชีพ และเป็นวิธีก่อสร้างทางบุญ ทางกุศล เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ความสุข ทั้งชาติ่นี้ชาติหน้า ควรพุทธบริษัทจะพึงใฝ่ใจ แล้วตั้งใจประพฤติปฏิบัติตาม จะได้สำเร็จประโยชน์และความสุขอันตนประสงค์ ทั้งปัจจุบัน และเบื้องหน้า โดยนัยดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๑๖. ธมฺมจริยา จ

การประพฤติ ตามธรรม คำพระสอน
ไม่เดือดร้อน ถอนทุกข์ ยามฉุกเฉิน
คนรักธรรม ธรรมรักษ์คน ผลเจริญ
นั่ง, ยืน, เดิน, นอน, สุข ทุกข์ไม่มี

๑๗. ญาตกานญฺจ สงฺคโห

เมื่อยามญาติ อัตคัด เกิดขัดข้อง
ควรหาช่อง สงเคราะห์ ไม่เลาะหนี
เขาทราบซึ้ง ถึงคุณ อบอุ่นดี
หากถึงที เราจน ญาติสนใจ

๑๘. อนวชฺชานิ กมฺมานิ

งานรับจ้าง ล้างชาม ก็ตามเถิด
หากไม่เกิด โทษทัณฑ์ นั่นสดใส
เมื่อได้ช่อง ต้องจ้ำ กระทำไป
ได้กำไร ทุกทาง ไม่ว่างงาน.

๑๙. อารตี วรตี ปาปา

กรรมชั่วช้า ลามก ต้องยกเว้น
หากขืนเล่น ด้วยกัน ถูกมันผลาญ
งดเว้นบาป ขาดไป ไกลสันดาน
ในดวงมาน ไม่ร้อน และอ่อนเพลีย.

กัณฑ์ที่ ๖

ประกอบด้วยมงคล ๓ ประการ

(มงคลข้อที่ ๑๙ - ๒๑)

มงคลที่ ๑๙ อารตี วิรตี ปาปา การงดเว้นจากบาป

มงคลที่ ๒๐ มชฺชปานา จ สญฺญโม การไม่ดื่มน้ำเมา

มงคลที่ ๒๑ อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ การไม่ประมาทในธรรม

กัณฑ์ที่ ๖

มงคลกถา (๒๗ ส.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ ปณฺณรสีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, อารตี วิรตี ปาปา มชฺชาปานา จ สญฺญโม อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ ฯ

ณ วันนี้เป็นวันปัณณรสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำแห่งกาฬปักษ์ เป็นวันอันเนื่องด้วยบรมพุทธานุญาต ให้พุทธบริษัทสันนิบาต ประชุมกันเพื่อฟังพระธรรมเทศนา เพราะเหตุนั้นจึงได้เป็นธรรมเนียมแบบแผนมาจนบัดนี้ เมื่อท่านทั้งหลายได้พร้อมเพรียงกันแล้ว และได้ทำบุพกิจเบื้องต้น มีทำการบูชาพระรัตนตรัย ด้วยดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น และได้ไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีลเสร็จแล้ว ต่อนี้เป็นโอกาสที่จักฟังพระธรรมเทศนา

พึงตั้งใจฟังให้สำเร็จประโยชน์ของตน ประโยชน์ก็คือ ความเข้าใจในกระแสพระธรรมเทศนา ได้เกิดความ

สังเวชสลดใจในเหตุที่ควรสังเวช เกิดปีติยินดีชุ่มชื่นดวงใจในเหตุที่ควรเลื่อมใส นี่แหละชื่อว่า ประโยชน์ในการฟังธรรม ด้วยพุทธโอวาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็มีประสงค์อย่างนั้นเหมือนอย่างทรงแสดงให้พิจารณาชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ที่เรียกว่า **อภิณหปัจจเวกขณ์** คือให้พิจารณาทุกวันว่า เรามีความเกิด ความแก่ ความป่วยไข้ ความตายเป็นธรรมดา จะล่วงพ้นไปไม่ได้ ดังนี้ เป็นวิธีวิปัสสนานัยด้วยความเกิดนี้เป็นตัวสำคัญ

ถ้าเกิดขึ้นเป็นอัตภาพร่างกายแล้ว ย่อมเป็นอาธารสำหรับรับรองสรรพสิ่งทั้งปวง คือว่า ความเกิดอันเดียวนี้แลเป็นประธาน ความแก่ก็มาพร้อม เมื่อเกิดขึ้นแล้วฉันนวุตติโรค ๙๖ ประการ ก็มีมาไม่อย่างหนึ่งก็อย่างหนึ่ง มีเจ็บตาปวดท้อง เป็นต้น

เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ความตายก็มาด้วยกัน ไม่มีทางจะแก้ไข สิ่งอื่น ๆ ก็มีมา คือความเป็นหนุ่มเป็นสาว การมีสามี ภรรยา การมีลูกมีหลาน การมีการจน การได้การเสียการชื่นชมยินดี การเศร้าโศกเสียใจ การพลัดพรากจากกันการมีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ การสรรเสริญ การนินทาสุขทุกข์ เป็นต้น พรรณนาไม่ถ้วน ต้องเหมาเสียว่า

๘๔,๐๐๐ อย่าง ต้องมีขึ้นเพราะความเกิด อันเดียวเท่านั้นเป็นผู้รับรอง ถ้าไม่มีเกิด สรรพสิ่งเหล่านั้น ไม่มีเลย ให้พิจารณาโทษและคุณแห่งความเกิด ให้เห็นชัดแก่ใจ ถ้าพิจารณาเห็นความแก่หรือความป่วยไข้ ความตาย ความเศร้าโศกเสียใจ ต้องมีมาแก่ตนเป็นแน่ เมื่อเห็นอย่างนี้ ก็เป็นเหตุให้เกิดความสังเวชสลดใจ เห็นโทษแห่งความเกิด

ถ้าพิจารณาเห็นว่า เราได้รับความสุขทั้งหลาย ตั้งต้นแต่ความสุขคือ ได้เป็นหนุ่มเป็นสาว มีเหย้ามีเรือน มีลูกมีหลาน มีลาภมียศ จนถึงเราได้ประสบพบเห็นพระพุทธศาสนา ได้มีศรัทธาเชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม ได้ประพฤติคุณความดี คือได้ให้ทานรักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา ได้เป็นอุบาสกอุบาสิกา ได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา ได้บรรลุมรรคผลคุณความดีถึงเพียงนี้ ก็จักเห็นคุณในความเกิด ให้พิจารณาเห็นทั้งโทษและคุณ

ถ้าสิ่งใดมีโทษมาก สิ่งนั้นก็มีคุณมาก สิ่งใดมีโทษน้อย สิ่งนั้นก็มีคุณน้อย เหมือนอย่างเพลิงเป็นของมีโทษมากก็เป็นของมีคุณมาก เหมือนอย่างความเกิด ความแก่ความป่วยไข้ ความตายนี้ ชื่อว่า เป็นโทษอันไม่พึงปรารถนาของสัตว์อย่างลึกซึ้ง แต่เป็นของมีคุณหาที่สุดมิได้

ถ้าใครยังไม่เห็นโทษแห่งความเกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้ว ยังห่างต่อทางพระนิพพานนัก บรรดาท่านที่สำเร็จพระนิพพาน ย่อมอาศัยความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้ทั้งนั้น ให้พุทธบริษัทพึงกำหนดความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้เป็นวิปัสสนาอยู่เป็นนิตย์ เมื่อมีอุปนิสัย ก็จักได้บรรลุมรรคผลนิพพาน สมดังความปรารถนา บัดนี้จักแสดงในมงคลฉัฏฐมคาถาต่อไป

ในคาถาที่ ๖ นี้ประดับไปด้วยมงคล ๓ ประการ คือ อารตี วิรตี ปาปา การงดเว้นจากกรรมอันเป็นบาป ๑ **มชฺชปานา จ สญฺญโม** การระวังจากการดื่มน้ำเมา ๑ **อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ** การไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ไตรพิธธรรมทั้ง ๓ นี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุดแต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความตามในพระคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักอธิบายมงคลทั้ง ๓ นั้นต่อไป

มงคลข้อที่ ๑ ในฉัฏฐมคาถาซึ่งมีเนื้อความว่า อารตี วิรตี ปาปา การงดเว้นจากกรรมอันเป็นบาปนั้น อธิบายว่ากรรม ได้แก่ การงานทั้งหลาย ที่บุคคลทั้งหลายทำอยู่ในโลก การงานทั้งหลายที่ทำนั้น ก็เพื่อหาปัจจัยทั้ง ๔ มาบำรุงซึ่งตนและครอบครัวของตนเป็นเหตุ การงานที่ทำนั้น

โดยทางตรงบ้าง โดยทางอ้อมบ้าง

การงานที่ทำโดยทางตรงนั้น เหมือนอย่างเราต้องการสิ่งใดก็ทำสิ่งนั้น ดังทำนา ทำสวนเป็นตัวอย่าง การงานที่ทำโดยทางอ้อมนั้น ตนประสงค์อย่างหนึ่ง แต่ต้องทำงานอย่างอื่น หาเงินและสิ่งของมาแลกเปลี่ยน ดังการค้าขายหรือการรับจ้างและทำราชการเป็นตัวอย่าง ความประสงค์ก็เพื่อจะหาปัจจัย ๔ คือ เครื่องอุปโภค ได้แก่ เครื่องนุ่งห่มใช้สอยทั้งปวง เครื่องบริโภค ได้แก่ ข้าวปลาอาหารทั้งปวง ที่อยู่ที่อาศัย ได้แก่ บ้านเรือนทั้งปวง ยาสำหรับแก้โรคาพาธไข้เจ็บทั้งปวง ความประสงค์อย่างเดียวกัน แต่การงานต่างกันอย่างนี้ ในการงานทั้งหลายที่ทำนั้น เป็นบาปก็มี ไม่เป็นบาปก็มี เป็นบาปตรงก็มี เป็นบาปโดยทางอ้อมก็มี การงานเป็นบาปตรงนั้น เหมือนอย่างการงานไปฆ่าสัตว์ ลักฉ้อโกงเอาของท่าน ดังนี้เป็นตัวอย่าง

การงานที่เป็นบาปโดยทางอัมอนั้น คือ ตัวการงานนั้นไม่เป็นบาป เป็นการงานบริสุทธิ์ เหมือนการทำนา ทำสวน การค้าขาย เหล่านี้เป็นการงานที่ไม่เป็นบาป แต่เป็นบาปโดยทางอ้อมคือ ทำโดยเจตนาโกง ดังทำนาทำสวน ก็ขี้ฉ้อเอาเขตนา เขตสวนของเขา ลักเอาข้าวกล้าพืชพันธ์ของ

เขา มาปลูกใส่นาใส่สวนของตน ค้าขายก็มีเจตนาโกง ทำของปลอมบ้าง ของราคาถูก ว่าราคาแพง หรือโกงด้วยตาชั่งตาชูบ้าง มีประเภทต่างๆ อย่างนี้ ชื่อว่าการงานเป็นบาปโดยทางอ้อม ให้ตัดสินด้วยเจตนา

ถ้าเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นและสัตว์อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เป็นการงานไม่เป็นบาป ถ้าการงานมีเจตนาจะให้ผู้อื่นและสัตว์อื่นเดือดร้อน การงานเช่นนั้นก็เป็นบาป การงานที่เป็นบาปนี้ เป็นอัปมงคล จะนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาให้ แม้ได้ข้าวของเงินทองมาด้วยการงานอันเป็นบาปนั้น ชื่อว่า ได้มาโดยไม่ชอบธรรม สิ่งใดที่ทำมาหาได้โดยไม่ชอบธรรม ชื่อว่าได้มาด้วยบาป ถ้าอุปโภคบริโภคสิ่งที่เป็นบาปเช่นนั้น ตัวก็กลายเป็นคนบาปไป ด้วยร่างกายเป็นอยู่ได้ด้วยปัจจัย ๔ ถ้าปัจจัย ๔ เป็นบาป ตัวก็เป็นคนบาปไปเท่านั้น เหมือนอย่างร่างกายเป็นอยู่ด้วยอาหาร

ถ้าอาหารเป็นบาป ร่างกายก็เป็นบาปไปเท่านั้น ถ้าร่างกายเป็นบาปแล้ว ใจก็ต้องเป็นบาป เมื่อร่างกายจิตใจเป็นบาปเช่นนั้น ได้สิ่งใดมาก็จักกลายเป็นบาปไปตามกันหมด โดยที่สุด ได้ลูกหลานมา ก็เป็นลูกบาปหลานบาป จะ

เป็นคนว่ายากสอนยาก เป็นคนอกตัญญูนำแต่ความเดือดร้อนมาให้ การงานที่เป็นบาปนั้น จึงชื่อว่า อัปมงคล ให้งดเว้นเสีย ให้ทำแต่การงานที่ไม่เป็นบาป คือ การงานที่ไม่มีเจตนาที่จะเบียดเบียนผู้อื่นและสัตว์อื่น ทำสิ่งใดก็ตั้งใจทำโดยความบริสุทธิ์ ชื่อว่าได้มาโดยชอบธรรม จะอุปโภคบริโภค ก็ล้วนแต่เป็นบุญทั้งสิ้น แม้ร่างกายจิตใจที่อบรมให้เป็นไปด้วยบุญเช่นนั้น แม้จะได้สิ่งใดมา โดยที่สุด แต่ได้ลูกได้หลาน ก็ล้วนแต่เป็นลูกบุญหลานบุญ จะเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายเฉลียวฉลาด เป็นคนตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวที นำแต่ความสุขสำราญมาโดยส่วนเดียว การงดเว้นจากกรรมอันเป็นบาป จึงชื่อว่า เป็นมงคลประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๒ ในฉัฏฐมคาถาที่ ๖ นี้ว่า **มชฺชปานา จ สญฺญโม** การระวังจากการดื่มน้ำเมา เป็นมงคลอันสูงสุดดังนี้นั้น อธิบายว่า น้ำเมาได้แก่ สุราและเมรัย สุราได้แก่เหล้าที่เขากลั่นแล้วมีฤทธิ์กล้า จะทำด้วยวัตถุอะไรก็ตามถือเอารสที่เมาเป็นประมาณ ชื่อว่าสุรา เมรัยนั้นได้แก่ เหล้าที่เขายังไม่กลั่น หรือเขาไม่ต้องกลั่น ที่เขาหมักเขาดองให้เกิดมีรสเมาขึ้นแล้ว ดังน้ำตาลเมาเป็นตัวอย่าง ฤทธิ์อ่อนแต่เมาเหมือนกัน ชื่อว่าเมรัย สุราและเมรัยนี้มีมากอย่างนับไม่

ถ้วน ให้ถือเอาความเมามึน ทำให้ผู้ดื่มเสียสติ เป็นคนวิกลจริตไปเป็นประมาณ คนผู้ดื่มสุราและเมรัยนั้นมีโทษมากท่านพรรณนาไว้หลายประการ ในที่นี้จะแสดงไว้พอได้ใจความ คือธรรมดาของมนุษย์ทั่วโลก โดยปกติก็เป็นคนเมาอยู่แล้ว คือเมาต่อวัย ไม่รู้สึกว่าตัวแก่อยู่ทุกวัน เมาต่อความไม่มีโรค เข้าใจว่าตัวหาโรคาพาธมิได้ เมาต่อชีวิต ไม่รู้สึกว่าชีวิตสิ้นไปทุกวัน ความเมาทั้ง ๓ นี้เป็นประธาน ต่อไปความเมาที่เป็นบริวาร ก็มีมานับไม่ถ้วน คือ เมามีเมาจนเมาได้เมาเสีย เมาสุขเมาทุกข์ เป็นต้น สุดแท้แต่ มีสิ่งใดก็เมาในสิ่งนั้น จะพรรณนาไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความเมาที่มีประจำอยู่เต็มที่ด้วยกันทุกคนแล้ว ซ้ำไปหาเอาของเมามาเติมเข้าอีก ก็เป็นคนวิกลจริตไปเท่านั้น

น้ำเมา เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งความประมาท อาจทำบาปได้ทุกหน้าที่ น้ำเมาเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดโรคต่างๆ และเป็นเหตุให้เสียยุติธรรม และเป็นเหตุให้ยาก ให้จน ให้เสียโภคทรัพย์ และเป็นเหตุให้คนดูหมิ่น วาจาไม่ศักดิ์สิทธิ์ โทษมีมาก การดื่มน้ำเมา ชื่อว่าทำกรรมทำเวรใส่ตน ท่านจึงนับเข้าในเวร ๕ เพราะเหตุนั้น การดื่มน้ำเมาและตั้งใจจะดื่มให้เมา จึงชื่อว่า เป็นอัปมงคลโดยแท้ ถ้าดื่ม

เพียงเป็นยาหรือดื่มเพียงเป็นมงคล ก็หาโทษมิได้ เพราะเหตุนั้น ท่านจึงแสดงไว้ว่า **สญฺญโม** ให้ระวัง ถึงจะดื่มโดยฐานะที่ไม่มีโทษก็ให้ระวัง ถ้าขาดความระวัง ก็คือขาดสติ ถ้าดื่มโดยไม่มีสติจะหลงจะเพลินไป เพราะนิสัยเดิมก็เป็นคนเมาอยู่แล้ว การระวังไม่ดื่มเสียทีเดียวเป็นการชอบยิ่งด้วยทางพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญสติว่า มีคุณมากเป็นอุปการะ อุดหนุนการงานได้ทุกหน้าที่ ตลอดถึงทางมรรคผลนิพพาน ก็ต้องอาศัยสติ ถ้าขาดสติ สมาธิก็ตั้งไม่ได้ ถ้าขาดสมาธิ วิปัสสนาปัญญาก็เกิดไม่ได้ ถ้าขาดสังวรคือสัญญมะก็ขาดสติ เพราะเหตุน้ำเมาเป็นเหตุให้เสียสติ จึงให้ระวังจากการดื่มน้ำเมา คือไม่ดื่มนั่นแหละจึงชื่อว่า **มชฺชปานา จ สญฺญโม** เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ในฉัฏฐมคาถานี้ว่า **อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ** ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย เป็นมงคลอันสูงสุดดังนี้ อธิบายว่า คำที่ว่าธรรมทั้งหลาย กินความกว้างมาก บาปก็ชื่อว่าธรรม บุญก็ชื่อว่าธรรม ไม่ใช่บาป ไม่ใช่บุญก็ชื่อว่าธรรม ท่านแจกประเภทแห่งธรรมทั้ง ๓ นั้นไว้ในคัมภีร์พระอภิธรรมมีถึง ๕๒ ดวง ฝ่ายบาปธรรม ให้ชื่อว่าอกุศล

เจตสิก ๑๔ ดวง ฝ่ายกุศลนั้นให้ชื่อว่า โสภณเจตสิก ๒๕ ดวง ฝ่ายไม่ใช่บาป ไม่ใช่บุญนั้น ให้ชื่อว่า อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง ที่ท่านแสดงไว้เพียงเท่านั้น ก็พอให้เป็นตัวอย่างเท่านั้น ถ้าจะนำมาแสดงในที่นี้เวลาไม่พอ พึงให้เข้าใจว่า ธรรมทั้งหลายนั้น กินความกว้างเท่านั้น และพึงเข้าใจไว้อีกชั้นหนึ่ง คำที่ว่า ธรรมทั้งหลายนั้น ท่านหมายคุณธรรม คือคุณของธรรม ตัวกรรมนั้น ได้แก่ สภาวธรรม คือ สกลกายของเรานี้เอง ชื่อว่าธรรมมีอันเดียวเท่านั้นที่ว่า **เอโก ธมฺโม** ธรรมเอก ธรรมไม่มีคู่ ส่วนธรรมทั้งหลายนั้นเป็นลักษณะหรือเป็นอาการ ธรรมประเภทใดมีขึ้นที่สกลกายที่เป็นสภาวธรรมนี้ จึงร้องเรียกสกลกายที่เป็นสภาวธรรมนี้ไปตามลักษณะอาการแห่งประเภทธรรมนั้น ๆ ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น จึงชื่อว่าคุณธรรม พึงเข้าใจตัวอย่างดังนี้

สกลกายของเรานี้เป็นสภาวธรรม ถ้าสัมปยุตต์ด้วย **บาป** ก็ชื่อว่า **อกุศลธรรม** ถ้าสมัปยุตต์ด้วย **บุญ** ก็ชื่อว่า **กุศลธรรม** ถ้าไม่สัมปยุตต์ด้วย **บาป** ด้วย **บุญ** ก็ชื่อว่า **อัพยากตธรรม** ลงสู่สภาวธรรม ความเป็นกลางนั่นเอง ถ้าสัมปยุตต์ด้วยศีล ก็ชื่อว่าศีลธรรม ถ้าสัมปยุตต์ด้วยสมาธิและปัญญา ตลอดถึงมรรคธรรม ผลธรรม **นิพพาธรรม** ก็

เรียกไปตามคุณธรรมนั้น ๆ พึงเข้าใจว่า ธรรมมีอันเดียวเท่านี้ แต่คุณธรรมมีมาก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ฯ คำที่ว่า **อปฺปมาโท** ความไม่ประมาทนั้น หมายความตั้งใจ เราจะประพฤติธรรมประเภทใด ที่เห็นว่า เราจักเป็นผู้สามารถประพฤติธรรมประเภทนี้ได้ ก็ตั้งใจรักษาไม่เลินเล่อไม่ปล่อยสติ ระวังตนอยู่เสมอ ชื่อว่าไม่ประมาท เหมือนอย่างเราสามารถจะรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีลปาฏิโมกข์ ก็ตั้งใจระวังรักษาใจของตนอยู่เสมอ ไม่ให้ศีลเศร้าหมอง อย่างนี้ชื่อว่า ไม่ประมาทในศีลธรรม

ถ้าเห็นว่า ตนสามารถจะทำสมาธิได้ ก็ตั้งใจเจริญสมถวิปัสสนา ทำสมาธิให้เกิดให้จนได้ ถ้าได้แล้วก็ตั้งใจรักษา ทำให้เกิดวสี อย่าให้เสื่อมทรามไปได้ อย่างนี้ชื่อว่าไม่ประมาทใน **สมาธิธรรม** ตลอดขึ้นไปถึงมรรคผลนิพพานก็ให้ถือเอาตามนัยนี้ ที่แสดงมาเป็นตัวอย่างนี้เป็นฝ่าย**กุศลธรรม** ฝ่าย**อกุศลธรรม** ก็ต้องไม่ประมาทเช่นเดียวกัน เหมือน **โลภะ โทสะ โมหะ** ก็ชื่อว่า **โลภธรรม โทสธรรม โมหธรรม** เป็น **อกุศลธรรม** ถ้าเราเห็นโทษแล้ว เราก็ตั้งใจระวังรักษาความไม่โลภ ตั้งใจรักษาความไม่โกรธ รักษาความไม่หลง ด้วยศีลสังวรบ้าง ด้วยอินทรี

ยสังวรบ้าง ด้วยขันติสังวรบ้าง ด้วยสติสังวรบ้าง ด้วยญาณสังวรบ้าง สุดแท้แต่ข่มไม่ให้ความโลภ ความโกรธ ความหลง ตั้งขึ้นได้ อย่างนี้ชื่อว่าไม่ประมาทใน **โลภธรรม** ใน **โทสธรรม** ใน **โมหธรรม** ฝ่าย **อกุศลธรรม** ก็ถือเอาลักษณะเช่นนี้เป็นตัวอย่างทั่วไป อธิบายว่า เมื่อเราจะทำให้กุศลธรรมเจริญขึ้นก็ต้องอาศัยความไม่ประมาท เราจะยัง **อกุศลธรรม** ให้เสื่อมสูญไป ก็ต้องอาศัยความไม่ประมาท **อัปปมาทธรรม** นี้ จึงชื่อว่าเป็นที่รวมแห่งธรรมทั้งสิ้น

ถึงแม้การงาน ที่ประพฤติกันอยู่ในโลกทุกวันนี้ก็ต้องอาศัยความไม่ประมาทเหมือนกัน จะเว้นเสียไม่ได้ทุกหน้าที่ เหมือนอย่างการปกครองประเทศ บ้านเมือง หรือหมู่คณะ ก็ต้องพึ่งความไม่ประมาทเหมือนกัน ถึงแม้การทำมาหากิน จะตั้งเป็นบริษัทหรือทำโดยเอกชนก็ตาม ก็ต้องพึ่งอาศัยความไม่ประมาท จึงจะเป็นผลสำเร็จได้ ตลอดถึงการศึกษาเล่าเรียนสรรพวิชาศิลปศาสตร์ทั้งหลาย จะยกเว้น **อัปปมาทธรรม** ไม่ได้เลย แม้ที่สุด การบริหารร่างกายของพวกเราทั้งหลาย ก็ต้องพึ่งความไม่ประมาท ระวังการกินการนอน ระวังอิริยาบถทั้ง ๔ ให้พอสมควรแก่กัน ต้องคอยสังเกตร่างกายของตน จะมีโรคอะไรบังเกิดขึ้น รีบแก้ไขเสีย

แต่ต้นมือ โรคบางอย่างถ้าทิ้งไว้ช้า ไม่มีทางที่จะรักษาได้ ที่แสดงมานี้ ประสงค์จะให้เห็นคุณของ**อัปปมาทธรรม** คือ ความไม่ประมาทเป็นธรรมอันประเสริฐ ควรพุทธบริษัทจะบำรุงให้มีขึ้นในตน จะเป็นผลสำเร็จตามปรารถนาทุกประการ **อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ** ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย จึงนับว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ได้แสดงมงคล ๓ ประการ ในฉัฏฐมคาถานี้ คือ อารตี วิรตี ปาปา การงดเว้นจากกรรมอันเป็นบาป ๑ **มชฺชปานา จ สญฺญโม** การระวังจากการดื่มน้ำเมา ๑ **อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ** การไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** แต่ละอย่างล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด ควรพุทธบริษัทจะมนสิการ ตรวจตรองพิจารณาดูในตน ถ้ามงคลใดยังบกพร่องก็รีบเร่งทำให้มีขึ้น ส่วนใดที่มีอยู่แล้ว ก็อุตสาหะรักษาให้มั่นคงหรือให้เจริญขึ้น ถ้าประพฤติได้เช่นนั้น ก็จักได้ประสบแต่อิฏฐผลอันตนต้องประสงค์ ดังวิสัชชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๒๐. มชฺชปานา จ สญฺญโม

ของมึนเมา ทุกชนิด พิษคล้ายเหล้า
ใครเสพเข้า ไม่ดี สติเสีย
เกิดโรคร้าย แรงร้อน กายอ่อนเพลีย
ใครงดเสีย เป็นสุข ไปทุกวัน

กัณฑ์ที่ ๗

ประกอบด้วยมงคล ๕ ประการ

(มงคลข้อที่ ๒๒ - ๒๖)

มงคลที่ ๒๒ คารโว จ การมีสัมมาคารวะ

มงคลที่ ๒๓ นิวาโต จ การมีความถ่อมตัว

มงคลที่ ๒๔ สนฺตุฏฺฐี จ การมีความสันโดษ

มงคลที่ ๒๕ กตญฺญุตา การมีความกตัญญู

มงคลที่ ๒๖ กาเลน ธมฺมสฺสวนํ การฟังธรรมตามกาล

กัณฑ์ที่ ๗
มงคลกถา (๔ ก.ย. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ อฏฺฐมีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, คารโว จ นิวาโต จ สนฺตุฏฺฐี จ กตญฺญุตา กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ ฯ

ณ วันนี้เป็นวันอัฏฐมีดิถีที่ ๘ ค่ำแห่งสุกรปักษ์ เป็นวันอันพุทธบริษัทมาสันนิบาตประชุมกัน เพื่อประกอบการกุศลอันจักเป็นที่พึ่งแก่ตน ได้พร้อมกันยกขึ้นซึ่งดอกไม้ธูปเทียนเครื่องสักการ ถวายบูชาพระรัตนตรัย สำเร็จในส่วนอามิสบูชาแล้ว และได้ไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีล ๕ ศีล ๘ ซึ่งเป็นส่วนปฏิบัติบูชา สำเร็จบุพกิจในเบื้องต้นแล้ว บัดนี้เป็นโอกาสที่จักฟังพระธรรมเทศนาต่อไป

ให้พุทธบริษัทตั้งใจปลูกศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใสของตน ให้มั่นในคุณพระรัตนตรัย ด้วยพระพุทธศาสนาตั้งขึ้นในโลก และได้รับเป็นมรดกสืบ ๆ กันมา นับ

แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานมาได้ ๒๔๗๐ ปีแล้ว ถ้านับแต่พระองค์ได้ตรัสรู้ ทรงประกาศพระพุทธศาสนา มีพระชนม์อยู่ ๔๕ ปี ประสมเข้าด้วย ต้องนับว่า พระพุทธศาสนากาลล่วงแล้ว ๒๕๑๕ พรรษา เป็นกาลยืดยาวไม่ใช่เล็กน้อย และเป็นของน่าอัศจรรย์ เพราะมิได้รักษาให้พระพุทธศาสนาเป็นมาด้วยอำนาจอาชญา ไม่ได้รักษาป้องกันด้วยศัสตราวุธ เป็นแต่พุทธบริษัทรับเป็นมรดกศาสนทายาทสืบ ๆ กันมาเท่านั้น

พระพุทธโอวาทยังบริบูรณ์ดี ไม่มีส่วนในบกพร่อง ยังบกพร่องอยู่แต่พระภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น ข้อที่ภิกษุณีสงฆ์สาบสูญไปนั้น จะเป็นด้วยพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีพระอนาคตังสญาณ ทรงเห็นประโยชน์เพียงนั้น แล้วทรงสั่งไว้ว่า ถ้าพระศาสนาล่วงไปถึงเท่านั้น ๆ ปี ให้พระเถรานุเถระประชุมกันประกาศเลิกถอนพระภิกษุณีสงฆ์เสียอย่าให้มีต่อไปอย่างนี้ก็เป็นได้

ข่าวภิกษุณีในศาสนประวัติ ปรากฏสืบมาถึงสมัยระหว่างนับแต่พุทธปรินิพพานมาราว ๔๐๐ หรือ ๕๐๐ ปี ต่อแต่นั้นมา ข่าวประวัติแห่งภิกษุณีหายไป หรือจะเป็นด้วยสมัย ๔๐๐ - ๕๐๐ ปีนั้น พระอรหันตขีณาสพเจ้ายังมีมาก

จะพิจารณาด้วยอนาคตังสญาณ เห็นว่า ต่อไปเบื้องหน้า การบริหารแห่งภิกษุณีสงฆ์จะเป็นไปด้วยยาก เพราะ อำนาจของบ้านเมืองจะไม่ตั้งมั่น ถ้าเกิดจลาจลขึ้น ญาติโยมก็จักอพยพครอบครัวหนีทัพหนีศึกไป ฝ่ายภิกษุภิกษุณีก็จำจะต้องติดตามญาติโยมไป ถ้าเป็นเช่นนั้น เมื่อพระภิกษุภิกษุณียกกันไป โดยพวกมากบ้าง พวกน้อยบ้าง ก็เป็นเหตุให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศของพระพุทธศาสนาไป

ควรรักษาพระเกียรติยศของพระพุทธศาสนา ให้ตั้งอยู่นานโดยความบริสุทธิ์ดีกว่า เห็นอย่างนี้แล้ว จึงนัดประชุมสงฆ์สวดประกาศ ให้เลิกถอนภิกษุณีสงฆ์เสีย ในระหว่าง ๔๐๐ - ๕๐๐ ปีนั้นก็เป็นได้ แต่เป็นการอนุมานทั้ง ๒ ประเภท หรือจะเป็นด้วยบ้านเมืองเกิดจลาจลขันแค้นเข้าจนภิกษุภิกษุณีตั้งอยู่ไม่ได้ ถึงความวิบัติไปเอง เหมือนอย่างในประเทศอินเดียเป็นต้นพุทธศาสนา เมื่อบ้านเมืองเกิดจลาจลขึ้น พุทธศาสนาก็อันตรธานไปเอง เพราะภิกษุณีปรากฏในศาสนประวัติมีแต่ประเทศอินเดีย แล้วเลื่อนมาถึงลังกาทวีปเพียงเท่านั้น ประเทศไทยทั้งสิ้นยังไม่เคยมีภิกษุณีสงฆ์เลย

ในประเทศลังกา ก็อาจเกิดจลาจลแก่บ้านเมือง จน

ถึงพุทธศาสนาอันตรธานอย่างประเทศอินเดียสักคราวหนึ่งก็เป็นได้ เมื่อสิ้นชุดที่มีภิกษุณีนั้นแล้ว กลับตั้งตัวใหม่ ก็คงจะไปต่อมาจากทางใดทางหนึ่ง หรือต่อไปจากประเทศพม่าประเทศไทยก็ได้ เพราะ ๒ ประเทศนี้ศาสนาออกมาคราวเดียวกันกับประเทศลังกา พระโมคคัลลีบุตรติสสเถรเจ้าท่านส่งแต่พระสงฆ์ฝ่ายเดียวออกมาประกาศพระพุทธศานาจึงมิได้มีภิกษุณีสงฆ์สืบมาจนบัดนี้ ที่พรรณนามาให้ฟังโดยยืดยาวนี้ ประสงค์กันความสงสัยของบุคคลบางคน

ด้วยพุทธบริษัทมี ๔ เหล่า คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เหตุใดภิกษุณีบริษัทจึงหายไป ซ้ำไม่ปรากฏว่ามีประวัติไว้ในที่ไหนเสียด้วย เหตุนั้น จึงอนุมานให้ฟังพอหายสงสัย แต่พึงเข้าใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นของประเสริฐประกาศของจริง ถึงใครจะพยายามทำให้อันตรธานอย่างไรก็ไม่สูญ ประเทศอินเดีย เป็นผู้พยายามทำให้พุทธศาสนาอันตรธานก่อน แต่ทุกวันนี้ กลับมีคนนิยมเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้น

แม้ในนานามหาประเทศทั่วโลก ผู้ใฝ่ใจค้นหาของจริง ก็มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้นทุกประเทศ เชื่อว่า ถ้ามนุษย์ผู้มีปัญญาค้นหาเหตุผล ยังมีอยู่ในโลก

ตราบใด พระพุทธศาสนาคงตั้งอยู่ตราบนั้น อย่าว่าแต่ ๕,๐๐๐ ปีเลย ต่อให้ ๕๐,๐๐๐ ปี พระพุทธศาสนาก็ไม่สูญ ถ้าหมดคนฉลาดเมื่อใด พุทธศาสนาก็หมดลงเมื่อนั้น ไม่ถึง ๕,๐๐๐ ปีก็สูญได้ ในพวกเราชาวสยามนี้ ควรเห็นได้ว่า เป็นคนมีบุญมาก เกิดมาได้พบพระพุทธศาสนาทีเดียว ด้วยบุรพบุรุษพานับถือมานานกว่า ๒,๐๐๐ ปีแล้ว อย่าพากันมีความประมาท พึงตั้งใจปฏิบัติให้เห็นผล จนรู้สึกตัวว่า เรามีที่พึ่งอันได้แล้ว จึงจะเป็นคนที่ไม่เสียที ที่ได้พบพระพุทธศาสนา ฯ บัดนี้จักแสดงมงคลในสัตตมคาถาต่อไป

ในคาถาที่ ๗ นี้ ประดับไปด้วยมงคล ๕ ประการ คือ **คารโว จ** ความเคารพ ๑ **นิวาโต จ** ความถ่อมตัว ๑ **สนฺตุฏฺฐี จ** ความยินดีด้วยของมีอยู่แห่งตน ๑ **กตญฺญุตา** ความเป็นผู้รู้อุปการ อันชนอื่นทำแล้วแก่ตน ๑ **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ** การฟังธรรมตามกาล ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** เบญจพิธธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุดแต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้ จักอธิบายมงคลทั้ง ๕ ประการนั้นต่อไป

มงคลที่ ๑ ในสัตตมคาถานี้ ที่ว่า **คารโว จ** ความเคารพเป็นมงคลนั้น พึงถือเอาเนื้อความว่า ความเคารพใน

สถานที่ควรเคารพเป็นมงคล สถานที่ควรเคารพนั้น ท่านยกตัวอย่างขึ้นไว้ ๖ ประการ คือ พระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ ไตรสิกขา คือ สมาธิ ปัญญา ๑ อัปปมาทธรรม คือ ความไม่ประมาท ๑ ปฏิสันถาร การต้อนรับแขก ๑

นอกจากนี้ก็คือ ปูชนียบุคคล ได้แก่ผู้เจริญวัยหรือมารดา บิดา ครู อุปัชฌาย์อาจารย์ ก็ชื่อว่า ที่ควรเคารพ หรือที่อื่นนอกออกไปจากนี้ เป็นต้นว่า สถานที่อันมหาชนเขาเคารพกันมาก ๆ ดังเทวสถานหรือปูชนียสถานของมหาชนชาติอื่น หรือศาสนาอื่น ก็ต้องนับเข้าในที่ควรเคารพเหมือนกัน การเคารพนั้นต่างกัน เคารพต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้น ต้องแสดงความอ่อนน้อมด้วย กาย วาจา ใจ ในปูชนียสถาน คือ พระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ หรือสถานที่เก็บพระไตรปิฎก และหมู่แห่งพระสงฆ์ ด้วยการบูชาหรือการกราบไหว้ ไม่แสดงตนเป็นคนกระด้างกระเดื่อง ในเวลาที่ตนเข้าไปใกล้ในที่เช่นนั้น ชื่อว่าเคารพในพระรัตนตรัย

เคารพต่อไตรสิกขานั้น ต้องตั้งใจศึกษาให้เข้าอกเข้าใจในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ฯ

เคารพต่อความไม่ประมาทนั้น ต้องตั้งใจระวังในกิจ

การทุกหน้าที่ ฯ

เคารพต่อการปฏิสันถารนั้น เมื่อมีแขกมาสู่มาหา ให้แสดงความเอื้อเฟื้อควรต้อนรับด้วยอามิส หรือปฏิสันถารด้วยถ้อยคำเป็นที่ให้เกิดความยินดี ตามสมควรแก่ฐานานุรูป ฯ

เคารพต่อผู้เจริญวัย และมารดา บิดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ก็ให้แสดงความอ่อนน้อม และตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้องตามความประสงค์ของท่าน ชื่อว่าแสดงความเคารพในท่าน ฯ

การเคารพต่อปูชนียสถานของมหาชนต่างชาติ ต่างศาสนานั้น เมื่อตนเข้าไปในที่เช่นนั้น ก็ให้แสดงความอ่อนน้อมด้วยกาย ด้วยวาจา อย่าแสดงความกระด้างเย่อหยิ่งในที่เช่นนั้น ด้วยที่เคารพเป็นของสำคัญ ถ้าใครแสดงความหมิ่นประมาทกระด้าง ไม่แสดงความอ่อนน้อมในที่เช่นนั้น ย่อมเป็นที่เกลียดชังของมหาชนในหมู่นั้น เหมือนกันทั่วไปหมด เพราะเหตุนั้นจึงควรเคารพ คือ แสดงความเอื้อเฟื้อให้เป็นที่ยินดีแก่มหาชนหมู่นั้น

การเคารพในที่ควรเคารพ ชื่อว่า **คารโว** เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลที่ ๒ ในสัตตมคาถานี้ว่า **นิวาโต จ** การประพฤติกำจัดลมพิษออกเสีย คือ ประพฤติถ่อมตัวเป็นมงคลนั้น คำที่ว่าลมพิษในที่นี้ ประสงค์ประพฤติตนเป็นคนเย่อหยิ่ง ไม่ใช่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เพราะการประพฤติเบียดเบียนผู้อื่นในทางกาย วาจานั้น มีอยู่ในบัณฑิตลักษณะแล้ว ที่นี้ประสงค์ความเพียงแต่ ทำตนของตนเองให้เป็นที่รังเกียจแก่ผู้อื่นเท่านั้น คือ เป็นคนไม่รู้ประมาณตนเป็นต้นว่า จะแต่งเนื้อแต่งตัวก็สูงเกินภาคภูมิของตน จะทำสิ่งใดก็ทำเกินภาคภูมิ เกินวาสนาของตน แม้จะไปในที่ใดก็แสดงอาการเหอ อาการหยิ่งของตน ถึงจะพูดจาก็พูดใฝ่สูงเกินตัวอวดฉลาดร่ำไป การประพฤติในที่ใดก็แสดงอาการเห่ออาการหยิ่งอย่างนี้ ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นเสียหายอะไร ทำใส่ตัวเอง คนอื่นเป็นแต่เขาช่วยกันเกลียดชังเท่านั้น จึงชื่อว่าลมพิษหรือเย่อหยิ่ง ถ้ากำจัดออกเสีย ไม่ให้มีในตนประพฤติตนเป็นคนสุภาพถ่อมตน ย่อมเป็นที่รัก ที่เจริญใจของชนทั้งหลาย การที่กำจัดลมพิษ คือ ความประพฤติเป็นเหตุให้โลกเขาเกลียดชังเหล่านั้นออกเสียได้ จึงชื่อว่า **นิวาโต** เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ในสัตตมคาถานี้ว่า **สนฺตุฏฺฐี จ** การประพฤติยินดีในของซึ่งมีแห่งตนนั้น อธิบายว่า การที่ยินดีแต่ของที่มีอยู่ของตน ก็เป็นการหัดใจ ไม่ให้มีอภิชฌา ความเพ่งอยากได้ข้าวของ ๆ ท่านผู้อื่นด้วยเถยจิตโลภเจตนา ซึ่งเป็นฝ่ายอกุศลเจตนา ของที่มีแห่งตนนั้นไม่จำกัดว่าอะไร สุดแต่มีสิ่งใดก็ยินดีในสิ่งนั้น เป็นต้นว่า มีสามีภรรยาแล้วก็ยินดีแต่ในสามีภรรยาของตน กันมิจฉาจารได้ แม้วัตถุข้าวของที่มีวิญญาณและหาวิญญาณมิได้ สิ่งใดที่ตนมีอยู่ ก็ยินดีใช้สอย ไม่ไปยินดีในของผู้อื่น กันการขโมยและฉ้อโกงผู้อื่นได้ ซ้ำมีผลคือ เป็นการไม่เกียจคร้านต่อการงานของตน ความจริงของ ๆ ตนย่อมเป็นประโยชน์แก่ตน ตามส่วนมากส่วนน้อย

การที่ยินดีต่อของ ๆ ตน ย่อมเป็นการชอบยิ่ง ของ ๆ ผู้อื่นจะมีมากน้อยเท่าไร ก็เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่ควรเอามาเป็นอารมณ์ของใจ ถึงทางลาภ ทางยศ ทางวิชาศิลปศาสตร์ ก็ให้ถือสันตุฏฐีทั่วไป ลาภส่วนที่ตนได้น้อยนั่นแหละจะเป็นประโยชน์แก่ตน คนอื่นเขาได้มาก ก็เป็นประโยชน์ของเขา ส่วนวิชาศิลปศาสตร์ ตนก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่แล้ว แต่ก็ได้ส่วนน้อย ๆ ที่มีอยู่ที่ตนนั้นแล

จักเป็นประโยชน์แก่ตน คนอื่นเขาจักศึกษาเล่าเรียนได้มากเท่าไร ก็เป็นประโยชน์ของเขาไปเท่านั้น ตนจะได้อะไรกับเขา การที่ยินดีแต่ของซึ่งมีอยู่แห่งตน ชื่อว่า**สนฺตุฏฺฐี** เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๔ ในสัตตมคาถานี้ว่า **กตญฺญุตา** การที่รู้จักคุณของท่าน ผู้ซึ่งได้อุปการแล้วแก่ตนเป็นมงคลนั้น อธิบายว่า บุคคลผู้ระลึกถึงคุณที่ท่านทำไว้แล้วแก่ตน ไม่ลืมเสีย ที่เรียกกันว่า ไม่ลืมบุญ ไม่ลืมคุณของท่านนั่นแหละ ชื่อว่า **กตัญญู** ไม่ได้กล่าวถึง การตอบแทน เพราะว่าไม่ลืมบุญไม่ลืมคุณเท่านั้น ก็นับว่าเป็นคนดีได้อยู่แล้ว ธรรมดาผู้ที่ไม่ลืมบุญคุณของท่าน ย่อมไม่แสดงความลบหลู่ท่าน และจะไม่หมิ่นประมาทในท่าน

เมื่อเห็นท่านมีกิจการงาน หรือเมื่อเห็นท่านผู้มีคุณตกทุกข์ได้ยาก ก็จักได้ช่วยเหลือเป็นปฏิการ ตอบแทนคุณของท่าน บำเพ็ญกตเวทีขึ้นอีก กตเวทีเป็นคู่กับกตัญญูเป็นมงคลด้วยกัน

ถ้าจะชี้ตัวบุคคล ก็คือ บุพการี ผู้ทำคุณแก่ตนไว้ก่อน ได้แก่ มารดา บิดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ เป็นต้น ถึงพระราชาผู้ทรงเป็นประธานในการปกปักรักษา ให้ได้พากัน

อยู่เย็นเป็นสุข ตั้งเป็นหมู่ เป็นคณะ อยู่ได้ทั่วพระราชอาณาจักร ก็ชื่อว่า บุพการีของประชาชนทั่วพระราชอาณาจักรเหมือนกัน ฯ

ฝ่ายพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชื่อว่าบุพการีของพุทธบริษัททั่วไป เมื่อระลึกได้ว่า ท่านจำพวกนั้น ๆ ได้มีอุปการแก่ตนแล้วด้วยเหตุนี้ ๆ อย่างนี้ชื่อว่ากตัญญู ถ้าตนได้ประพฤติให้ถูกต้องตามความประสงค์ของท่านนั้น ๆ ชื่อว่ากตเวที สนองคุณของท่าน **กตญฺญู** จึงชื่อว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๕ ในสัตตมคาถานี้ว่า **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ** การฟังธรรมตามกาลเป็นมงคลประการ ๑ นั้น อธิบายว่า คำที่ว่าธรรมนั้น มีประเภทเป็นอันมาก ตั้งแต่กุศลธรรม อกุศลธรรม สุจริตธรรม ศีลธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิมุตติธรรม วิมุตติญาณทัสสนธรรม มรรคธรรม ผลธรรม นิพพานธรรม ท่านจัดเป็นขันธ์ไว้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

ถ้าไม่หาโอกาสฟัง เหตุไฉนจึงจะรู้ ด้วยพระธรรมที่ยกชื่อขึ้นมาชี้นั้น แต่ละอย่าง ๆ มีลักษณะอาการมิใช่น้อย ต้องอาศัยการหมั่นฟัง จึงจะเข้าใจในทางปฏิบัติ ถ้าจะฟัง

บ่อย ๆ ก็ขัดข้องต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ เพราะเหตุนั้น จึงต้องกำหนดการ กำหนดเวลาไว้ เหมือนอย่างวันพระ ๘ - ๑๔ - ๑๕ ค่ำ ก็ชื่อว่ากาลหรือวันเข้าพรรษา วันมหาปวารณา มาฆบูชา วิสาวขบูชา ก็ชื่อว่า กาลหรือในเทศกาลเข้าพรรษา ๓ เดือน ก็ชื่อว่ากาล

ถ้าละการงานหาเลี้ยงชีพมาฟังได้ ตามกาลดังที่พรรณนาไว้นั้น ชื่อว่า ฟังธรรมตามกาล ถ้าตั้งใจฟังแล้วจะปราศจากความรู้ไม่มี ไม่รู้มากก็คงรู้น้อย อาจทำที่พึ่งแก่ตนได้ด้วยการหมั่นฟังนั่นเอง เพราะพระพุทธโอวาท ประกาศประโยชน์แก่ผู้ฟังอยู่เสมอ ถ้าผู้หมั่นฟัง อาจจักได้รับประโยชน์ตามความประสงค์ของตนโดยไม่ต้องสงสัย เพราะเหตุนั้น **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ** การฟังธรรมตามกาล จึงเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

ได้แสดงสัตตมคาถาอันประดับด้วยมงคล ๕ ประการ คือ **คารโว จ** การเคารพ ๑ **นิวาโต จ** การกำจัดลมพิษออกจากตน ๑ **สนฺตุฏฺฐี จ** การยินดีแต่ในวัตถุของตน ๑ **กตญฺญุตา** การรู้อุปการคุณ อันท่านทำไว้แล้วแก่ตน ๑ **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ** การฟังธรรมตามกาล ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** เบญจพิธธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ ล้วนเป็นมงคลอัน

สูงสุดแต่ละอย่าง และเป็นธรรมอันพุทธบริษัท จะพึงรู้พึงเข้าใจ เพราะจะต้องปฏิบัติอยู่ทุกเมื่อ ถ้าส่วนใดที่ยังบกพร่องในตน ก็จะได้ขวนขวายให้มีขึ้น ส่วนใดที่ตนได้ให้มีอยู่แล้ว ก็จะได้เพิ่มความยินดีขึ้น และจะได้รักษาให้ภิญโญยิ่งขึ้นไป ที่นั้นแม้ตนปรารถนาสุขประโยชน์อันใด ก็คงจะสำเร็จได้ทุกประการ ดังวิสัชชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๒๑. อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ

ไม่ประมาท คือมี สติพร้อม
คอยหน่วงน้อม ธรรมคุณ ไม่ผลุนผลัน
ธรรมอันใด ไม่ดี หลีกหนีพลัน
ธรรมดีนั้น ยึดแน่น ไม่แคลนคลอน

****

๒๒. คารโว จ

ความเคารพ นับถือ คือเสน่ห์
ไม่โลเล เหมือนลิง วิ่งหลอกหลอน
ทั้งต่อหน้า ลับหลัง พึงสังวร
ย่อมงามงอน สวยสง่า ราคาแพง

๒๓. นิวาโต จ

ไม่พองลม ก้มหัว เจียมตัวด้วย
มรรยาทสวย นิ่มนวล สิ้นส่วนแข็ง
เหมือนงูพิษ ถอดเขี้ยว หมดเรี่ยวแรง
ยามแถลง นอบน้อม พร้อมใจกาย

กัณฑ์ที่ ๘

ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ

(มงคลข้อที่ ๒๗ - ๓๐)

มงคลที่ ๒๗ ขนฺตี จ การมีความอดทน

มงคลที่ ๒๘ โสวจสฺสตา การเป็นคนว่าง่าย

มงคลที่ ๒๙ สมณานญฺจ ทสฺสนํ การพบปะสมณะ

มงคลที่ ๓๐ กาเลน ธมฺมสากจฺฉา การสนทนาธรรมตามกาล

กัณฑ์ที่ ๘
มงคลกถา (๑๑ ก.ย. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ ปณฺณรสีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานญฺจ ทสฺสนํ กาเลน ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ ฯ

ณ วันนี้เป็นวันปัณณรสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำแห่งสุกรปักษ์ พุทธบริษัทได้มาสันนิบาตพร้อมเพรียงกัน เพื่อจักฟังพระธรรมเทศนา ได้ทำบุพกิจก่อนแต่การฟังธรรมสำเร็จทุกประการแล้ว ต่อนี้เป็นโอกาสที่จักตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาอันเป็นพุทธโอวาทดังจักได้แสดงต่อไป ด้วยว่าพวกเราทั้งหลาย แต่ล้วนเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยมงคล ๒ ประการ เต็มที่ด้วยกัน คือ ได้อัตภาพเป็นมนุษย์ ชื่อว่า **ปฏิรูปเทส** ประเทศอันสมควร คือควรที่จักประกอบคุณความดีได้เต็มที่ทั้งได้ **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** ผู้มีบุญได้ทำไว้แล้วแต่กาลก่อน ซึ่งมีรูสมบัติบริบูรณ์ พ้นจากใบ้ บ้า บอด หนวกเสีย

จริตเป็นพยาน ผู้ที่มีมงคลทั้ง ๒ นี้พรักพร้อมแล้ว ย่อมเป็นคนสามารถที่จักประกอบกิจการงานให้สำเร็จได้ทุกหน้าที่ทั้งฝ่ายคดีโลกคดีธรรม

บัดนี้เป็นโอกาสที่จักประกอบฝ่ายคดีธรรม คือจักหาที่พึ่งในสัมปรายิกภพเบื้องหน้า เพราะว่าในชาตินี้ก็นับว่าได้รับความสุขพอสมควรอยู่แล้ว ด้วยว่าความสุขอันมนุษย์สามัญจะพึงได้ พวกเราทั้งหลายก็ย่อมรู้ด้วยตน และรู้ด้วยการคาดหมายของตนทุกประการแล้ว ความสุขในมนุษย์นี้ที่จักมีวิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าที่เรารู้เราเห็นนี้ไม่มีเลย และความสุขในมนุษย์นี้ ล้วนแต่มีความทุกข์ห้อมล้อมอยู่ทุกหน้าที่ หาความสุขที่ปลอดโปร่งไม่ได้เลย ความสุขของชาวสวรรค์ก็ยังพิเศษกว่ามนุษย์มาก เพราะกายเป็นทิพย์ เครื่องอุปโภคก็เป็นทิพย์ สำเร็จด้วยบุญของตน หาผู้เบียดบังฉ้อลักมิได้ ร่างกายก็ไม่เป็นที่เกิดแห่งโรค มีแต่เสวยกามสุขตลอดเขตอายุ ถ้าผู้ปรารถนา ก็ให้ตั้งใจรักษากาย วาจา ใจของตน ให้ถึงพระไตรสรณคมน์ ให้มีหิริโอตตัปปะ ละอายบาป กลัวบาป ให้ยินดีในทานศีลอยู่ทุกเมื่อ เพียงเท่านี้ก็อาจจักสำเร็จได้ การทำกุศลเพียงเท่านี้ก็ไม่ลำบากนัก ด้วยยังอยู่ใต้อำนาจของพระยามาร

ส่วนมรรคผลนิพพานนั้น เป็นของแสนยาก เพราะเป็นการฝ่าฝืนอำนาจของพระยามาร แต่ถ้าผู้ใดปราบพระยามารกับทั้งเสนามารให้พ่ายแพ้ไปได้ ผู้นั้นรอดตัวได้เสวยความสุขอย่างเอก เป็นเอกันตบรมสุข เป็นความสุขอันไม่เจือด้วยทุกข์ชื่อว่า นิรามิสสุข ตามศาสนโวหารว่า พระนิพพาน พระนิพพานนั้น อย่าเข้าใจว่า เป็นของสูญ สูญแต่ส่วนให้เกิดทุกข์เท่านั้น เหมือนอย่างความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วย ความตาย เหล่านี้เป็นตัวทุกข์ด้วย ต้องสูญหมดไม่มีในพระนิพพาน ที่ว่าพระนิพพานไม่สูญนั้น พึงสันนิษฐานดังนี้ ในตัวของเรานี้

ส่วนภพชาติเป็นส่วนของมนุษย์ ผู้ครองภพครองชาตินั้น ท่านให้ชื่อว่าสัตว์ ตัวสัตว์นั้นเป็นผู้ไม่ตาย อย่างชาดกต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้านำมาแสดง อันตัวที่ไม่ตายนั้นท่านให้ชื่อว่า โพธิสัตว์ พึงสันนิษฐานได้ว่า สัตว์นั้นแลคือตัวเรา เป็นผู้ไม่ตายเหมือนอย่างพระอริยเจ้า มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น เมื่อได้สำเร็จพระอรหัตตผลแล้ว ก็เป็นอันได้สำเร็จพระนิพพาน เมื่อท่านสำเร็จพระนิพพานแล้ว สัตว์ที่ตรัสรู้ที่ไม่เคยตายนั้น ก็ยังอยู่ ไม่สูญไปข้างไหน สูญแต่กิเลสเครื่องก่อภพก่อชาติเท่านั้นเอง จึงพอสันนิษฐานเห็นได้ว่า

พระนิพพานไม่สูญอย่างเอก แต่การจักทำให้สำเร็จ ต้องฝ่าฝืนอำนาจของพระยามาร หน้าตาของเจ้าพระยามาร ก็คือเจ้ากามนั่นเอง เขาเป็นใหญ่ครอบโลก ราคา ตัณหา อรดีเป็นแต่เพียงธิดาของเขา โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น คืออกุศลเจตสิก ๑๔ ดวงนั่นเองเป็นเสนาของเขา ถ้าเราต้องการความสุขเพียงโลกีย์ เขาไม่ว่ากระไร เขาชอบใจเสียอีก ถ้าใครต้องการความสุขส่วนโลกุตระแล้ว เขาโกรธเขาแค้นหนักหนา ถ้าเขาได้โอกาสเมื่อไร เขาประหารชีวิตเสียทีเดียว พวกเราจะยอมอยู่ในอำนาจเขาอย่างนี้ร่ำไปหรือ ๆ จะตั้งใจต่อสู้เอาตัวรอดไปเสวยเอกันตบรมสุข

ถ้าจักเอาตัวรอด พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมครูสอนไว้ว่า **เอตญฺหิ ตุมฺเห ปฏิปชฺชถ มารเสนปฺปโมหนํ** ความว่า ท่านทั้งหลายจงดำเนินตามทางพระอัฏฐังคิกมรรคนั่นเถิด ทางเดียวเท่านั้น เป็นทางทำพระยามารและเสนามารให้หลง ตามไม่ถูก ตามไม่ทัน ดังนี้ ทางหนี ทางซ่อนพระองค์ก็ชี้ไว้ให้อย่างนี้ จะตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเสวยนิพพานสุขก็ได้ ถ้าเป็นห่วงเจ้าพระยามาร เห็นว่าตนเคยเป็นข้าเก่าเต่าเลี้ยงของเขามา จะต้องสวามิภักดิ์หาความชอบอยู่กับเขาก็ได้เหมือนกัน ความสุขเขาก็บำเหน็จ

ให้เหมือนกัน แต่ไม่พอแก่ความทุกข์ ถึงคราวเขาบำเหน็จความทุกข์ อย่างความแก่ไข้เจ็บตายอย่างนี้ แต่ละชิ้นน่าสยดสยอง ขอให้ท่านทั้งหลายตรองดูให้เข้าใจความเถิด ฯ ต่อนี้จักแสดงมงคลถาคาที่ ๘ ต่อไป

ในอัฏฐมคาถานี้ ประดับด้วยมงคล ๔ ประการ คือ **ขนฺตี จ** ความอดทน ๑ **โสวจสฺสตา** ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ๑ **สมณานญฺจ ทสฺสนํ** การเห็นพระสมณะผู้ระงับบาป ๑ **กาเลน ธมฺมสากจฺฉา** การสนทนาธรรมตามกาล ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔ นี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักอธิบายเนื้อความในมงคลทั้ง ๔ ข้อนั้น พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาของพุทธบริษัทต่อไป

มงคลข้อที่ ๑ ในอัฏฐมคาถานี้ว่า **ขนฺตี จ** ความอดทนเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ แท้จริงขันติ ความอดทนนี้ย่อมเป็นคุณ เป็นประโยชน์ทั่วไปทั้งคดีโลก คดีธรรม นับเข้าในพระบารมี ๑๐ ประการของพระพุทธเจ้าด้วย ถ้าผู้ใดบำเพ็ญให้มีขึ้นในตน ย่อมเป็นตปะคุณ เครื่องเผาความชั่วร้ายความหายนะทั้งสิ้น ย่อมกำจัดเสียซึ่งความยากความจน ความโง่ความเขลา

ขันติ เป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ ผู้ประดับด้วยขันตี จักเจริญด้วยลาภและยศ สรรเสริญและความสุขทุกเมื่อ ขันตี เป็นเครื่องกำจัดอกุศลมูลทั้งสิ้น ขันตี เป็นเหตุเป็นที่ตั้งแห่งศีลสมาธิปัญญา ตลอดถึง วิชชา วิมุตติ มรรค ผล นิพพาน และจักเป็นที่เจริญใจของเทพดาและมนุษย์ทั่วไป ขันตี เป็นสะพานแห่งวิชชาทั้งสิ้น ขันตี เป็นรากเง่าแห่งกุศลมูลทั้งสิ้น

แม้จะเจริญสมถวิปัสสนา จะประพฤติพรหมจรรย์ทั้งสิ้น ต้องมีขันตีนำหน้าอยู่เสมอ กิจทั้งปวงสำเร็จหมด อานิสงส์แห่งขันตี ท่านพรรณนาไว้ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้มีขันตีความอดทน ย่อมเป็นคนไม่ผิด และไม่มีการทะเลาะวิวาทกับใคร ผู้มีปัญญา พึงพิจารณาดู ให้เห็นประโยชน์แห่งขันตี ขันตี เป็นยอดธรรมอันประเสริฐ ผู้ปรารถนาความสุขส่วนตน พึงบำเพ็ญขันตีให้หนักแน่นในตน จะมีแต่ความเจริญให้สำเร็จประโยชน์ที่ตนต้องประสงค์ทุกหน้าที่ เหตุนั้น ขันตี ความอดทน จึงนับว่าเป็นมงคลประการ ๑ ฯ

มงคลที่ ๒ ในอัฏฐมคาถานี้ว่า **โสวจสฺสตา** ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เป็นมงคลดังนี้ อธิบายว่า ธรรมดาของมนุษย์จะเป็นคนรู้คนฉลาดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องอาศัยได้

ยินได้ฟังเสียก่อน จึงจะเกิดความรู้ความฉลาด เพราะเหตุนั้นจึงต้องมีโรงเรียนสำหรับให้กุลบุตรได้เล่าเรียน การเล่าเรียน ถ้าเป็นคนว่ายาก สอนยากเสียแล้ว ก็ตัดทางแห่งคุณความดีเสียสิ้น จะได้วิชาศิลปศาสตร์มาแต่ไหน คนว่ายากสอนยากเป็นอัปมงคล มีแต่ความเสื่อมอย่างเดียว และเป็นที่เกลียดชังของครูบาอาจารย์ด้วย ถึงใคร ๆ เขาก็ไม่ชอบคนดื้อด้าน คนว่ายาก สอนยาก เขาว่าคนหัวดื้อ ชื่อว่าเป็นคนทำโทษแก่ตัวเอง จึงชื่อว่าเป็นอัปมงคล

ถ้าเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ย่อมเป็นที่ชอบใจของครูบาอาจารย์ แม้เป็นข้า เจ้า บ่าว ขุนนาง ก็เป็นที่ชอบใจของนาย จะอยู่กับพ่อแม่พี่น้องหรืออยู่กับใคร ๆ ก็เป็นที่ชื่นชอบใจของคนนั้น ๆ ส่วนตัวก็จักได้ความรู้ความฉลาดปรารถนาวิชาศิลปศาสตร์อันใด ก็จักสำเร็จตามความประสงค์ แม้ผู้บวชในพระพุทธศาสนา จะเล่าเรียนศึกษาธรรมวินัย ถ้าเป็นคนว่าง่าย สอนง่าย ก็จะไม่น้อยหน้าอายเขา จะเป็นคนฉลาดในธรรมวินัย ถึงการฟังธรรม การสนทนาธรรมก็เหมือนกัน ถ้าเป็นคนว่าง่าย สอนง่ายแล้ว จะได้รับความรู้ความฉลาดในไม่ช้า คุณแห่งความเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายนี้ก็มาก จะไปอยู่ที่ไหน ก็ไม่เดือดร้อน มีแต่ความสุขโดยส่วน

เดียว ผู้เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ชื่อว่าเป็นคนแต่งความสุขความสบายให้แก่ตน **โสวจสฺสตา** จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ในอัฏฐมคาถานี้ว่า **สมณานญฺจ ทสฺสนํ** การได้เห็นพระสมณะ ผู้ระงับบาปเป็นมงคล ดังนี้ อธิบายว่า ข้อที่ว่าสมณะ หมายความว่า ผู้มีบาปอันระงับแล้ว ก็คือท่านผู้เป็นนักปราชญ์นั้นเอง คือว่า ถ้าผู้ใดยังอกุศลธรรมทั้งปวง มีความโลภ ความโกรธ ความหลงให้สงบแล้ว มีการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยน้ำใจ อันสงบแล้ว มีอุปกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจ มีราคะเป็นต้น อันสงบแล้ว ผู้นั้น แลชื่อว่า **สมโณ** ผู้ระงับบาป ถ้าได้ประสบพบเห็นบุคคลผู้เช่นนั้น ชื่อว่าเป็นมงคล

เพราะเหตุว่า เมื่อเราได้พบ ได้เห็นได้เข้าใกล้ ไต่ถาม ก็เป็นเหตุให้เราเกิดศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใส ตัวของเราก็จักเป็นคนระงับบาปได้ด้วย เพราะได้รับโอวาทคำสั่งสอนของท่าน ข้อนี้พึงสันนิษฐาน บรรดาผู้ที่ได้ประสบพบเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง เพราะพระพุทธเจ้าท่านเป็น**สมโณ** ผู้มีบาปอันลอยเสียแล้ว จึงได้ทำประโยชน์แก่พุทธบริษัท พากันได้ลอยบาปตามเสด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า นับด้วยร้อยพันมิใช่พันเดียว

การที่พุทธบริษัทได้ประสบเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดความเลื่อมใสแล้ว พากันสละบ้านเรือนเคหสถานออกบวชตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป๊พระภิกษุบ้างเป็นภิกษุณีบ้าง นับไม่ถ้วน อย่างต่ำก็ปฏิญาณตนเป็นอุบาสกบ้าง เป็นอุบาสิกาบ้าง นับไม่ถ้วน ยังเป็นพืชพันธุ์สืบศาสนวงศ์มาจนถึงพวกเราจนทุกวันนี้ ก็เพราะได้พบได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระมหาสมณะผู้ระงับบาปนั่นเองเป็นต้นเหตุ ในพุทธบริษัททุกวันนี้ ซึ่งได้พากันมีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใส ได้ประพฤติคุณความดีต่างๆ กัน บางพวกได้ประพฤติพรตรักษาพรหมจรรย์ บางพวกได้ให้ทานรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา รักษาสุจริตธรรม ยังพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอยู่ได้ทุกวันนี้ ก็เพราะได้ประสบพบเห็นพระภิกษุสามเณร ผู้เป็นศาสนทายาทสืบ ๆ กันมา

พระภิกษุสามเณร ก็ชื่อว่าสมณะ ผู้ลอยเสียซึ่งบาปตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนกัน แต่ลอยเสียได้มากบ้าง น้อยบ้าง แต่ถึงอย่างนั้น พระภิกษุสงฆ์สามเณรก็ยังนับว่า เป็นวัตถุแห่งทัสสนานุตตริยะอยู่นั่นแหละ เพราะ

พระสงฆ์สามเณรเป็นเหตุ เป็นที่ตั้งแห่งบุญกุศล เป็นนาบุญของโลก

ถ้าไม่มีพระสงฆ์เสียแล้ว ก็จักพากันลังเลหาที่พึ่งไปต่าง ๆ เหมือนอย่างชาวบ้านป่าข่าดง พากันเอาไม้มาหยักเป็นรูปคนบ้าง รูปอะไรบ้าง เอากระดูกศีรษะจรเข้บ้าง มาวางไว้บนศาลเจ้า แล้วก็พากันกราบไหว้บนบาน ขอให้ป้องกันภยันอันตรายต่าง ๆ มีตัวอย่างถมไป เพราะขาดความได้พบได้เห็นพระสมณะผู้ระงับบาป อย่างพุทธบริษัททุกวันนี้ ได้พากันปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์เป็นสรณะที่พึ่งซึ่งเป็นที่พึ่งอันพ้นภัยได้จริงนี้ ก็เพราะได้ประสบพบเห็นพระสงฆ์สามเณรเป็นต้นเหตุ เพราะเหตุนั้น **สมณานญฺจ ทสฺสนํ** การที่ได้ทัศนา การเห็นท่านผู้มีบาปอันระงับแล้วจึงชื่อว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๔ ในอัฏฐมคาถานี้ว่า **กาเลน ธมฺมสากจฺฉา** การที่สนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า คำที่ว่า สนทนา ก็คือไต่ถามพูดจากันในข้ออรรถข้อธรรมแก่กันและกันนั่นแหละ ชื่อว่า **ธมฺมสากจฺฉา ธมฺมสากจฺฉา** นี้เป็นเหตุให้แตกฉานในข้ออรรถข้อธรรมมากท่านจึงยกอุเทศการแสดงธรรมปริปุจฉาการ ไต่ถามข้อ

อรรถข้อธรรมขึ้นไว้ว่า เป็นกิจอันพระอุปัชฌาย์อาจารย์กับสานุศิษย์จะพึงปรารถนาให้เป็นกิจวัตรอันหนึ่ง ท่านจึงกำหนดเขตไว้ว่า ภิกษุตั้งแต่ ๑ พรรษาขึ้นไปถึง ๕ พรรษา อยู่ในเขตศึกษาเล่าเรียนให้แตกฉานในธรรมวินัย แต่ ๕ พรรษาขึ้นไปถึง ๑๐ พรรษา เป็นเขตที่จักอุเทศและปริปุจฉา คือว่า ข้อใดยังไม่แจ่มแจ้งแก่ใจ ก็ให้รีบไต่ถามเสียในระหว่างนี้

ข้อใดที่แจ่มแจ้งแล้ว ก็ให้แสดงแก่สพรหมจารีและพุทธบริษัท ตั้งหน้าทำประโยชน์ตนและประโยชน์แก่หมู่คณะ ให้สำเร็จกิจเสียในระหว่าง ๑๐ พรรษานี้ แต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไปแล้วชื่อว่า **เถโร** ผู้มีราตรีอันตั้งมั่นแล้ว ให้ประพฤติโยคะ คือ ประกอบความเพียร เจริญสมถวิปัสสนา ยังสมาธิสมาบัติมรรคผลนิพพานให้มีขึ้น ที่ท่านกำหนดเขตแดนไว้อย่างนี้ ก็เป็นการเหมาะสมควรอย่างยิ่ง ทุกวันนี้ออกจะไม่เอาใจใส่ในข้อนี้โดยมาก เพราะกิจส่วนโลกออกจะมากกว่ากิจส่วนธรรม ก็ต้องประพฤติไปตาม ๆ กันเท่านั้นเอง แต่การหมั่นสนทนา ข้ออรรถข้อธรรมแก่กันและกันนั้นอย่างไรก็มีประโยชน์ดีกว่าที่ไม่สนทนากันเสียเลย

ตัวอย่างดังป่าช้าวัดสระเกศ เป็นสนามประชุมสากัจ

ฉามานมนาน แต่ไม่นิยมว่าเรื่องอะไร สุดแต่ใครจะมีเรื่องอะไรก็เอามาขยายขึ้นว่ากันนัว แต่อย่างนั้นยังมีประโยชน์มาก ทำให้คนฉลาดอาจหาญในทางคดีโลกคดีธรรมขึ้นได้มาก สุดแต่ผู้จะชอบอย่างไร ก็เลือกเอาตามชอบใจ เป็นโรงเรียนสำคัญตำบลหนึ่ง ที่นำมาแสดงนี้ จะให้เห็นว่า **ธมฺมสากจฺฉา** การสนทนาธรรมตามกาลตามเวลาที่จักประชุมกันได้ เป็นเหตุให้เกิดความรู้ความฉลาดลึกซึ้ง จึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

ได้แสดงมลคล ๔ ประการในอัฏฐมคาถา คือ **ขนฺตี จ** ความอดทน ๑ **โสวจสฺสตา** ความเป็นคนว่าง่าย ๑ **สมณานญฺจ ทสฺสนํ** การได้เห็นท่านผู้ระงับบาป ๑ **กาเลน ธมฺมสากจฺฉา** การสนทนาธรรมตามกาล ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** ธรรมทั้ง ๔ ประการเหล่านั้น ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่างด้วยประการฉะนี้ ฯ มงคลทั้ง ๔ ข้อนี้ก็เป็นกิจอันพุทธบริษัทจะพึงมนสิการ เพราะเป็นกิจอันตนจะพึงปฏิบัติตาม ถ้าผู้ปฏิบัติให้เกิดให้มีในตนได้ ก็จักได้ประสบพบเห็นแต่ธรรมสิ่งซึ่งเป็นมงคล โดยนัยดังวิสัชชนา มาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๒๔. สนฺตุฏฺฐี จ

ความสันโดษ พอใจ ในสิ่งของ
เช่นเงินทอง ของตน แม้ล้นหลาย
เมื่อมีน้อย จ่ายน้อย ค่อยสบาย
ความจนหาย เลยลับ กลับมั่งมี

๒๕. กตญฺญุตา

กตัญญู รู้บุญ คุณพ่อแม่
คนเฒ่าแก่ อาจารย์ ท่านทรงศีล์
จอมมุนินทร์ ปิ่นเกล้า เจ้าธานี
หาวิธี แทนคุณ สมดุลย์กัน

๒๖. กาเลน ธมฺมสฺสวนํ

การฟังธรรม ตามกาล ผ่านมาถึง
ควรคำนึง นิ่งนั่ง ฟังขยัน
ย่อมจะเกิด ปัญญา สารพัน
ตั้งใจมั่น ฟังดี นี่สมควร

๒๗. ขนฺตี จ

ความอดทน ตรฺากตรำ ยามลำบาก

เจ็บไข้มาก ทนได้ ไม่โหยหวน

ถูกเขาด่า ให้ฟัง นั่งหน้านวล

ยิ้มเสสรวล ด้วยขันติ งามวิไล

กัณฑ์ที่ ๙

ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ

(มงคลข้อที่ ๓๑ - ๓๔)

มงคลที่ ๓๑ ตโป จ การบำเพ็ญตบะ

มงคลที่ ๓๒ พฺรหฺมจริยญฺจ การประพฤติพรหมจรรย์

มงคลที่ ๓๓ อริยสจฺจาน ทสฺสนํ การเห็นอริยสัจ

มงคลที่ ๓๔ นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ การทำพระนิพพานให้แจ้ง

กัณฑ์ที่ ๙
มงคลกถา (๑๙ ก.ย. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ อฏฺฐมีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, ตโป จ พฺรหฺมจริยญฺจ อริยสจฺจาน ทสฺสนํ นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ เอตมฺมงฺคลมตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ ฯ

ณ วันนี้เป็นวันอัฏฐมีดิถีที่ ๘ ค่ำแห่งกาฬปักษ์ พุทธบริษัทได้มาสันนิบาตเพื่อจะสดับพระธรรมเทศนา และได้พร้อมกันยกขึ้นซึ่งดอกไม้ธูปเทียน กระทำสักการบูชาพระรัตนตรัย และไหว้พระสวดมนฆ์สมาทานศีล ๕ ศีล ๘ ให้เป็นส่วนปฏิบัติบูชาเสร็จแล้ว ต่อนี้เป็นโอกาสที่จักฟังพระธรรมเทศนา พึงตั้งใจฟังให้สำเร็จประโยชน์ของตน ๆ ด้วยว่าการฟังธรรมเทศนาเป็นเหตุแห่งความสุข และเป็นของได้ด้วยยาก คือ ยากด้วยกันทั้งสองฝ่าย ผู้แสดงธรรมก็หายาก ผู้ฟังจะเข้าใจให้ถูกต้องตามพระพุทธประสงค์ก็หายาก

ที่ว่าผู้แสดงธรรมเป็นของหายากนั้น หมายความว่า

ผู้รู้ธรรมจริง ผู้ปฏิบัติจริงเป็นของหายาก ด้วยว่าเมื่อผู้แสดงไม่เข้าใจจริง จะแสดงให้ผู้ฟังเข้าใจย่อมเป็นเหตุขัดข้องอยู่เอง

ผู้ฟังที่ว่าเป็นของหายากนั้น คือ ผู้ตั้งใจฟังเพื่อจะถือเอาเนื้อความแห่งพุทธโอวาท แล้วจะได้ปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามพระพุทธประสงค์จริงจังเป็นของหายาก

ผู้ตั้งใจฟังจริง ๆ แต่จะให้เป็นคนรู้จริงก็เป็นของหายาก

ผู้รู้จริง แต่จะหาผู้ปฏิบัติจริงก็เป็นของหายาก พากันเข้าใจเสียว่า พระพุทธศาสนาล่วงมาถึงเพียงนี้แล้ว จะเอามรรคเอาผลที่ไหนมา ปฏิบัติเอาแต่เพียงเป็นอุปนิสัยปัจจัยให้ได้บุญมาก ๆ ก็แล้วกัน มักหาโทษใส่ตัวอย่างนี้โดยมาก ไม่เชื่อพระอัฏฐังคิกมรรคว่า เป็นทางดำเนินให้ถึงมรรคผลได้จริง ซ้ำอวดดีพูดต่อไปอีกว่า ใครเป็นผู้ได้สำเร็จมรรคผลขอให้ชี้ตัวให้ดูสักทีเถอะ

การที่เห็นอย่างนี้ เป็นการประกาศกิเลสหยาบของตนต่างหาก คนจำพวกนี้ ถ้าตนรับประทานอะไรอร่อย ก็เข้าใจเสียว่าคนอื่นเขาก็คงอร่อยเหมือนตัว ความคิดความเห็นของคนชนิดนี้วงแคบนัก อย่าถือเอาเป็นอาจารย์เลย

คนประเภทนี้ยังไม่เห็นโทษของกาม เห็นแต่คุณฝ่ายเดียว ถ้าใครยังไม่เห็นโทษของกามแล้ว จะปฏิบัติดำเนินตามพระอัฏฐังคิกมรรคเป็นการขัดข้องอย่างเอก

เพราะเหตุนั้น ให้พุทธบริษัทพึงพิจารณาให้เห็นโทษของกามเสียบ้าง ท่านแสดงไว้ในกามาทีนวกถาว่า **อปฺปสฺสาทา กามา** กามทั้งหลาย คือ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสให้เกิดความยินดีมีประมาณน้อย **พหุทุกฺขา** มีทุกข์มาก **พหุปายาสา** มีความคับแค้นมาก **พหุปริสฺสยา** มีอันตรายเครื่องเบียดเบียนมาก แล้วยกข้ออุปมาขึ้นเทียบไว้ถึง ๑๐ ประการ น่าสยดสยองมาก

ข้อ ๑ ว่า อฏฺฐิกงฺขลูปมา กามา กามทั้งหลายเปรียบด้วยร่างกระดูกอันสัตว์บริโภค ได้รับความอิ่มและความสุขมีประมาณน้อย

ข้อ ๒ ว่า มํสเปสูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยก้อนเนื้อ ถ้าสัตว์ตัวใดคาบไว้ไม่วาง ก็จักได้ถูกการยื้อแย่งแต่ตัวอื่นไม่มีที่สิ้นสุด

ข้อ ๓ ว่า ติณฺณุกฺกูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยคบหญ้าที่ติดเพลิง อันบุคคลถือไว้เหนือลม มีแต่จะลวกจะลนให้ผู้ถือเร่าร้อนอยู่ร่ำไป

ข้อ ๔ ว่า องฺคารกาสูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยหลุมอันเต็มไปด้วยถ่านเพลิง ถ้าใครตกลงไปแล้วจะต้องได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส

ข้อ ๕ ว่า สุปินกูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยความฝันเห็น พอตื่นขึ้นแล้วก็หายไปเท่านั้น

ข้อ ๖ ว่า ยาจิตกูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยของยืมท่านมาใช้ บัดเดี๋ยวนี้ต้องส่งคืนเจ้าของเขาไป

ข้อ ๗ ว่า รุกฺขผลูปมา กามทั้งหลายเปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีผล มีแต่จะทำกิ่งก้านสาขาของตนให้หักให้ขาดยับเยินไปเท่านั้น

ข้อ ๘ ว่า อสิสุลูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยคมดาบคมมีด ถ้าใครไปกระทบเข้า ก็มีแต่จะได้บาดได้แผลเจ็บปวดทนทุกขเวทนาไปเท่านั้น

ข้อ ๙ ว่า สตฺติสุลูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยคมหอกคมหลาว ถ้าใครถูกทิ่มแทงเข้าแล้ว ก็มีแต่จะได้รับความเจ็บปวดเสวยทุกขเวทนาไปเท่านั้น

ข้อ ๑๐ ว่า สปฺปสิรูปมา กามทั้งหลายเปรียบด้วยศีรษะอสรพิษ ถ้าใครไม่พินิจไปเหยียบเข้า ก็จักถูกขบกัดจะได้รับพิษเกิดทุกขเวทนาแทบประดาตายเท่านั้น

ให้พุทธบริษัทเพ่งพินิจดู ให้เห็นโทษของกามเสียบ้าง ถ้าไม่เห็นโทษเสียเลย ก็จะพากันหมกมุ่นเมามายเกินไป จักมิได้ดำเนินตามทางพระอัฏฐังคิกมรรค ให้พ้นจากอำนาจของกามได้ ก็จะพากันเป็นหลักตอทนทุกขเวทนาอยู่ในวัฏฏสงสารหาที่สุดมิได้ ฯ บัดนี้จักแสดงมงลคลในนวมคาถาต่อไป

ในคาถาที่ ๙ นี้ประดับไปด้วยมงคล ๔ ประการ คือ **ตโป จ** การประพฤติตบะ ๑ **พฺรหฺมจริยญฺจ** การประพฤติพรหมจรรย์ ๑ **อริยสจฺจาน ทสฺสนํ** การเห็นพระอริยสัจ ๑ **นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ** การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔ นี้ ล้วนเป็นมงคลแต่ละอย่าง ๆ ดังนี้ มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักอธิบายข้อมงคลทั้ง ๔ ประการนั้นสืบไป

มงคลข้อที่ ๑ ในนวมคาถานี้ว่า **ตโป จ** การประพฤติตบะเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ คำที่ว่า ตปธรรมนั้นประสงค์ธรรมที่เผากิเลสให้ร้อน มีหลายประเภท ขันติความอดทนก็ชื่อว่า **ตปธรรม** สมถวิปัสสนาก็ชื่อว่า **ตปธรรม** รวมความว่า ความเพียรประเภทใดอันกุลบุตรประกอบให้มีขึ้นในตน เป็นเหตุยังกิเลสให้เร่าร้อน กิเลสต้อง

อยู่ไม่ได้ ธรรมประเภทนั้นชื่อว่า **ตบะ**

คำที่ว่ากิเลสนั้น ประสงค์อกุศลเจตสิกมี โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ถ้าเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตขุ่นมัวเศร้าหมอง จึงชื่อว่ากิเลส ถ้าจะถือเอาเนื้อความโดยย่อแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ชื่อว่า **ตปธรรม** เพราะเมื่อกุลบุตรบำเพ็ญให้บริบูรณ์ขึ้นในตนแล้ว ย่อมเผากิเลส คือ โลภ โกรธ หลง อย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด ให้ดับไป **ตปธรรม** เป็นชื่อแห่งความเพียร ความหมั่น ความเพียรความหมั่นจึงชื่อว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๒ ในนวมคาถานี้ว่า **พฺรหฺมจริยญฺจ** การประพฤติพรหมจรรย์เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า ที่ว่าพรหมจรรย์นั้น ท่านหมายความว่า ประพฤติตนให้เหมือนพรหม พรหมนั้นไม่ปรากฏเพศหญิงเพศชาย เพราะวิถีจิตที่สัมปยุตต์ด้วยกามาพจรชวนะดับเสียแล้ว ก่อนแต่ได้ปฐมฌาน ผู้ที่จักได้อัตภาพเป็นพรหม ต้องได้สำเร็จฌานแต่ปฐมฌานขึ้นไป เพราะเหตุนั้น พวกพรหมจึงไม่ปรากฏเป็นเพศหญิงเพศชาย เหตุนั้นผู้ประพฤติพรตเว้นจากกามจึงชื่อว่า ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าเว้นจากอสัทธรรมกามบริโภคแล้ว จะถือเพียงศีล ๕ หรือกุศลกรรมบถ ก็ชื่อว่า

ประพฤติพรหมจรรย์ได้ การรักษาอุโบสถศีลหรือศีล ๑๐ ศีลพระปาฏิโมกข์ ชื่อว่าประพฤติพรตพรหมจรรย์โดยตรง

การประพฤติพรหมจรรย์นี้ มีคุณานิสงส์เป็นอันมาก เพราะตัดมูลเหตุแห่งความเดือดร้อนออกจากใจของตนได้ ด้วยว่า ความร้อนอะไรในโลกจะร้อนเสมอด้วยเพลิง ย่อมไม่มี มีแต่กามอย่างเดียวเท่านั้น ร้อนยิ่งกว่าเพลิงธรรมดาเสียอีก

บรรดานักปราชญ์ในโลกผู้เห็นโทษของกามแล้ว ย่อมสละออกประพฤติพรตพรหมจรรย์มิอยู่ไม่ขาด ไม่จำเพาะแต่ในพุทธกาล มีฤษีปริพาชกเป็นตัวอย่าง เมื่อมาถึงพุทธสมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งได้เป็นประธานแห่งพุทธบริษัท ปรากฏพระนามมาจนทุกวันนี้ พระองค์ก็ทรงเห็นโทษของกามว่า เป็นเครื่องผูกพันทำปัญญาให้ทุพพลภาพ เป็นเครื่องขัดข้องต่อทางพระดำริที่จะออกจาก ชาติ ชรา มรณะ อันเป็นต้นแห่งทุกข์ทั้งปวง

พระองค์จึงได้ทรงสละสุขสมบัติ ออกทรงประพฤติพรตพรหมจรรย์บำเพ็ญ **ตปธรรม** จนได้บรรลุพระสยัมภูญาณสัมพุทธวิสัยแล้ว ได้ทรงประกาศพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัท ให้ได้ดำเนินตามต่อ ๆ มาจนทุกวันนี้ พระองค์

ผู้เดียวทรงทำคุณทำประโยชน์แก่โลกไม่มีที่สิ้นสุด น่าพิศวงอัศจรรย์เหลือเกิน ที่จักสำเร็จสยัมภูสัมมาสัมโพธิญาณถึงปานนั้น ก็เพราะทรงประพฤติพรหมจรรย์เป็นเหตุ เพราะเหตุนั้น การประพฤติพรหมจรรย์จึงชื่อว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ในนวมคาถานี้ว่า **อริยสจฺจาน ทสฺสนํ** การเห็นอริยสัจทั้งหลายเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า อริยสัจฺจ แปลว่า ของจริงอันประเสริฐ ของจริงไม่มีข้าศึก คือว่าของจริงนั้น ถ้าผู้ใดเห็นแล้วย่อมหมดข้าศึกแห่งตัว ไม่ทำให้เป็นข้าศึกแก่ตัวต่อไป

ด้วยว่าคนอื่นเป็นข้าศึกไม่เป็นข้อสำคัญอะไรนัก และมีทางที่จักป้องกันได้มาก และมีห่าง ๆ นาน ๆ จึงจะมีขึ้น

ส่วนตัวเป็นข้าศึกแก่ตัวนี้ ออกจะมีเกือบไม่เว้นวัน หาทางแก้ทางป้องกันก็แสนยาก ข้าศึกนั้นคืออะไร คือ โลภะ โทสะ โมหะ อิสสา พยาบาท ความรัก ความชัง ทิฏฐิมานะ เหล่านี้เป็นต้น ข้าศึกเหล่านี้ตนทำใส่ตนเอง แล้วได้รับผลเป็นทุกข์ คือ **โสกะ** ความโศกเศร้าเสียใจ **ปริเทวะ** ความบ่นร่ำรี้ร่ำไร **โทมนัส** ความต่ำต้อยน้อยใจ **อุปายาส**

ความคับแค้นใจ เป็นตัวผลทนทุกขเวทนาแสนสาหัส

ข้าศึกผู้นำผลเป็นทุกข์มาให้บ่อย ๆ เหล่านี้ ถ้าเห็นสัจจะทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว ก็จักล้มเลิกการต่อสู้ ไม่มารบกวนอีกต่อไป

สัจจะทั้งหลายเหล่านั้น จึงชื่อว่าเป็นสัจจะอันประเสริฐ แก่พระจตุราริยสัจ ทั้ง ๔ ประการ คือ ทุกข์ ๑ เหตุแห่งทุกข์ ๑ ความดับทุกข์ ๑ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ๑

คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ชื่อว่าของจริงอริยสัจ เมื่อรู้ว่าคุณธรรมทั้ง ๔ นี้เป็นของจริงแล้ว ยังต้องการความเห็นอีกชั้นหนึ่ง คือ ให้เห็นจริงในคุณธรรมทั้ง ๔ นั่นแหละ ตามความเป็นจริงอย่างไรในที่นี้ ผู้แสดงไม่ประสงค์จะแสดงให้ยืดยาวเพราะเวลาจำกัด ขอแสดงโดยย่อพอได้ใจความเท่านั้น

การเห็นอริยสัจนั้น พึงตั้งสกลกายของตนนี้เป็นประธาน สำหรับรับรองคุณธรรมทั้ง ๔ นั้น คือ ให้รู้ให้เห็นสกลกายนี้เป็นทุกข์เพราะ ชาติ ชรา มรณะ ความไม่รู้เห็นว่าสกลกายนี้เป็นตัวทุกข์นั่นแหละเป็นสมุทัย เพราะให้เกิดโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส

เมื่อความรู้ความเห็นว่า สกลกายนี้เป็นตัวทุกข์ ความไม่รู้ไม่เห็นนั้นก็ดับไป ชื่อว่า นิโรธ เพราะดับโสกะ ปริเทวะ ทุกขะโทมนัส อุปายาส ความรู้ความเห็นสกลกาย นี้ว่า เป็นทุกข์ด้วยเหตุนี้ เป็นสมุทัยด้วยเหตุนี้ เป็นนิโรธ ด้วยเหตุนี้ นั่นแหละเป็นมรรค คือ เป็นสัมมาทิฏฐิ จะเป็น องค์สัมมาทิฏฐิขึ้นได้ก็ต้องอาศัยมัคคสมังคี คือ องค์อวัยวะ ของมรรคทั้ง ๘ มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น สัมมาสมาธิเป็นที่สุด มีขึ้นพร้อมกันที่สกลกายนี้ สกลกายจึงชื่อว่า เป็นมรรค ฯ

ให้พุทธบริษัทพึงสำคัญอริยสัจ ๔ ใน ๑ อริยมรรค ๘ ใน ๑ หนึ่งคือ สกลกายนี้ อย่าไปเพ่งในที่อื่น รู้ตัวเห็นตัว ชื่อว่าสัมมาทิฏฐิ ชื่อว่าวิชชาในที่นี้ รู้นอกออกไปจากตัวนี้ ไม่นับเข้าในญาณทัสสนะ ความรู้ความเห็นสัจจะทั้ง ๔ นี้ เป็นเหตุให้ทุกข์ดับเสียได้ จึงชื่อว่า เป็นมงคลอันสูงสุด ประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๔ ในนวมคาถานี้ว่า **นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ** การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ จักอธิบายพอเป็นทางดำริ ด้วยพระนิพพาน ย่อมแจ้งแก่ผู้ ได้ผู้ถึงเท่านั้น ผู้ไม่ได้ไม่ถึงก็ได้แต่เพียงอนุมานเท่านั้น ตามที่มาต่าง ๆ ท่านแสดงนิพพานไว้ ๒ อย่าง เรียกว่า

สอุปาทิเสสนิพพาน ๑ ท่านหมายความว่า ดับแต่กิเลส วิบากขันธ์ยังอยู่ ฯ **อนุปาทิเสสนิพพาน** ๑ ท่านหมายดับวิบากขันธ์เมื่อสิ้นลมหายใจแล้ว เรียกว่า กิเลสนิพพาน ขันธนิพพาน ดังนี้ ฯ ถ้าจักเพ่งตามรูปศัพท์หาเป็นเช่นนั้นไม่ ควรจะเห็นว่า

สอุปาทิเสสนิพพาน นั้น ได้แก่ พระนิพพานของท่านพระโสดา พระสกิทาคา พระอนาคา คือ กิเลสของท่านดับเป็นแต่เอกเทศ ยังมีทิฏฐิอุปาทานอยู่ จึงเชื่อว่า **สอุปาทิเสสนิพพาน** นิพพานยังมีอุปาทานเหลืออยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ ไม่มีอุปาทานเหลืออยู่ ส่วนนี้เป็นความเห็น ให้กำหนดไว้สำหรับพิจารณา จะตัดสินเด็ดขาดได้ต่อเมื่อเราได้เองเห็นเองนั่นแหละ การเห็นอย่างนี้ เห็นตามในบทมาติกาที่ว่า **อุปาทินุปาทานิยา ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเป็นอุปาทินนกสังขารด้วย เป็นที่ตั้งแห่อุปาทานด้วย ได้แก่ปุถุชน **อนุปาทินุปาทานิยา ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเป็นอนุปาทินนกสังขาร แต่ยังเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ได้แก่ พระโสดา พระสกิทาคา พระอนาคา เป็นอนุปาทินนกะรู้เท่าสังขารแล้ว แต่ถอนอุปาทานยังไม่ออก เพราะกำลังมรรคยัง

อ่อน ฯ

อนุปาทินฺนานุปาทานิยา ธมฺมา ธรรมทั้งหลายเป็นอนุปาทินนกะด้วย เป็นอนุปาทานด้วย ได้แก่ พระอรหันต์ เป็นอนุปาทินนกสังขารหาอุปาทานมิได้ จึงเรียกว่า **อนุปาทิเสสนิพพาน** นิพพานนั้น เป็นชื่อแห่งกิเลสสดับไม่ใช่ตัวดับ ตัวนั้นหมายสัตว์ ตามในชาดกที่เรียกว่า **โพธิสตฺโต** สัตว์ผู้จะตรัสรู้ สัตว์นั้นเมื่อยังดับกิเลสไม่ได้ ก็ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ทนทุกข์ทนยากลำบากอยู่ในสังสารวัฏฏ์อยู่ร่ำไปไม่มีที่สิ้นสุด ต่อเมื่อกิเลสดับหมดจากขันธสันดานแล้ว สัตว์นั้นก็เป็นผู้บริสุทธิ์ไป ไม่ถือเอาภพเอาชาติต่อไปอีก เสวยเอกันตบรมสุขโดยส่วนเดียว

ความสุขในพระนิพพานเป็นนิรามิสสุข ไม่เจือด้วยอามิส เป็นความสุขไม่มีอะไรเปรียบ พอจะเทียบให้เห็นได้ก็แต่ความสุขในวิเวก ผู้ที่ได้อับปนาฌาน มีปฐมฌาน เป็นต้น ปิติและสุขในฌานนั้น เป็นความสุขอย่างประณีต แต่มีปิติและสุขอย่างนั้น ความสุขยังไม่ประณีตเท่าจตุตถฌาน ที่มีแต่เอกัคคตากับอุเบกขา ความสุขเพียงฌานเท่านี้ก็ประณีตพิเศษยิ่งกว่ากามสุขร้อยเท่าพันทวี แต่ความสุขในฌานเป็น

ความสุขอันประณีตถึงเพียงนั้น ก็ยังไม่เท่าส่วนเสี้ยวความสุขในพระนิพพาน พระนิพพานเป็นของไม่มีสูญอย่างเอก เป็นวิสัยของพระอริยมรรคจะเป็นผู้เห็น ปุถุชนเป็นแต่อนุมานเท่านั้นไม่มีในที่อื่น มีอยู่ที่สกลกายของเรานี่เอง จะไปหาที่อื่นไม่พบเลย

ข้อที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า **อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตนํ** ดูกรภิกษุทั้งหลาย อายตนะ คือ พระนิพพานนั้นมีอยู่ แต่ไม่ใช่ ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่ใช่อะไร ๆ หมด ที่ปฏิเสธเสียหมดนั้น ประสงค์จะไม่ให้หลงตามสัญญาโลก ที่ว่าอายตนะ คือพระนิพพานมีอยู่นั้น จะอื่นไปจาก มนายตนะธัมมายตนะ ไม่ได้ แต่ไม่ใช่ มนายตนะ ธัมมายตนะ ที่เป็นสัญญาอดีตอย่างที่รู้กันอยู่โดยธรรมดานี้ จึงเป็นวิสัยของมรรค เป็นปัจจุบันธรรมอายตนะเช่นนั้น จะเห็นได้ต่อเมื่อสัมมาทิฏฐิญาณทัสสนะบังเกิดขึ้นจำเพาะตัว ที่มาแสดงนี้เป็นแต่ชี้ทางไว้ให้เดินเท่านั้น ผู้ใดปรารถนาก็พึงมนสิการดำเนินตามวิธีแห่งพระอริยมรรค จะเห็นแจ้งซึ่งพระนิพพานเป็นอันได้ประสบพบเห็นบรมสุข อันหาสิ่งเปรียบมิได้ การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน จึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

ต่อนี้จักแสดงบาลีมุตตกนิพพานไว้สักหน่อย นิพพานนอกบาลี นิพพานมี ๒ อย่าง นิพพานยากจนอย่าง ๑ นิพพานมั่งมีอย่าง ๑

นิพพานยากจนนั้น ได้แก่ นิพพานพวกเดียรถีย์ภายนอกพระพุทธศาสนา นิพพานอนัตตาถ้าใครสำเร็จแล้วจนทุกคนที่อยู่อาศัยก็จน อาหารการบริโภคก็จน ผ้าจะนุ่งห่มก็จน การกินก็ไม่สะดวก การนุ่งห่มก็ไม่สะอาดสกปรกน่าเกลียด ตัวของตัวก็ไม่ปฏิบัติให้สะอาด จะเห็นเป็นอนัตตาไปหมด ชาตินี้ยากจนเสียแล้ว ไปชาติหน้าก็ยิ่งจนหนักขึ้น จึงให้ชื่อว่า นิพพานยากจน ฯ

นิพพานมั่งมีนั้น ได้แก่ นิพพานของพระพุทธเจ้า ตั้งต้นแต่สร้างพระบารมีมาก็ไม่จน มั่งมีบริบูรณ์มาทุกภพทุกชาติ จนถึงปัจฉิมชาติก็ได้เป็นกษัตริย์ ออกประพฤติพรตพรหมจรรย์ก็ไม่จน เมื่อได้ตรัสรู้พระสยัมภูญาณแล้ว เสด็จเข้าบ้านเข้าเมืองเสวยนิพพานสมบัติล้นหลาม มีแต่ผู้สร้างวัดวาวิหารถวาย และน้อมนำมาซึ่งเครื่องสักการะอย่างฟุ่มเฟือยถึง ๔๕ พรรษา จึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน และยังได้รับเครื่องสักการะในสมัยฌาปนกิจอย่างพระเจ้าจักรพรรดิ์ราช

เครื่องสักการะในพระพุทธเจ้านั้น ยังล้นหลามมาจนทุกวันนี้ จะได้ขาดแต่สักวันไม่มีเลย โดยที่สุดแต่สาวกผู้รับศาสนทายาท ถ้าได้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะแล้วไม่มีใครจนเลย มั่งมีตาม ๆ กันมาจนทุกวันนี้ เพราะเหตุนั้น นิพพานของพระพุทธเจ้าจึงชื่อว่า นิพพานมั่งมี แสดงว่าไว้เผื่อเลือก ใครจะชอบนิพพานประเภทไหนก็ตามใจ ถ้าต้องการนิพพานพระพุทธเจ้า อย่าทิ้งบารมี ๑๐ ประการ ฯ

ได้แสดงมงคล ๔ ประการ ในคาถาที่ ๙ คือ **ตโป จ** การประพฤติตบะ ๑ **พฺรหฺมจริยญฺจ** การประพฤติพรหมจรรย์ ๑ **อริยสจฺจาน ทสฺสนํ** การเห็นอริยสัจทั้งหลาย ๑ **นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ** การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ๑ ว่าเป็นมงคลอันสูงสุดแต่ละอย่าง ๆ และเป็นมงคลอันพึงปรารถนาทุกประการ พุทธบริษัทพึงสันนิษฐานให้ได้ใจความแล้ว ตั้งใจปฏิบัติดำเนินตาม ก็จักประสบความสุขอันตนประสงค์ทุกประการ โดยนัยดังวิสัชชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๒๘. โสวจสฺสตา

ควรเป็นคน สอนง่าย ไม่ตายด้าน
ก่อรำคาญ ค่ำเช้า ไม่เข้าไหน
ไม่ซัดโทษ ของตน ให้คนใด
เมื่อมีใคร สอนพร่ำ ให้นำพา.

๒๙. สมณานญฺจ ทสฺสนํ

การดูเห็น สมณะ ผู้สงบ
แล้วนอบนบ ถามไต่ ไตรสิกขา
หมั่นฝึกหัด ทุกวัน ด้วยปัญญา
ย่อมชักพา จิตตรง เกิดมงคล.

กัณฑ์ที่ ๑๐

ประกอบด้วยมงคล ๔ ประการ

(มงคลข้อที่ ๓๕ - ๓๘)

มงคลที่ ๓๕ จิตตํ ยสฺส น กมฺปติ จิตไม่หวั่นไหว

มงคลที่ ๓๖ อโสกํ การที่เป็นผู้หาความโศกมิได้

มงคลที่ ๓๗ วิรชํ จิตปราศจากธุลี

มงคลที่ ๓๘ เขมํ การที่เป็นผู้มีจิตอันเกษม

กัณฑ์ที่ ๑๐

มงคลกถา (๒๖ ก.ย. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ ปณฺณรสีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ อโสกํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ ฯ

ณ วันนี้เป็นวันปัณณรสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำแห่งสุกรปักษ์ เป็นวันสันนิบาตแห่งพุทธบริษัท เพื่อจะกระทำการบูชาพระรัตนตรัยด้วยอามิสและปฏิบัติ ได้กระทำบุพกิจเสร็จแล้ว วาระนี้เป็นโอกาสที่จักฟังพระธรรมเทศนา พึงตั้งใจฟัง คอยกำหนดตาม อย่าให้เสียทีที่ได้สละกิจการงานบ้านเรือนมาโดยศรัทธา ไม่ได้มาด้วยการรับจ้างหรือถูกบังคับกะเกณฑ์ให้มา หวังหาที่พึ่งส่วนตัวเท่านั้น

การมานี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีอิสรภาพในตน ควรได้รับความสรรเสริญแต่เทพดาและมนุษย์โดยแท้ ให้ถือเอาโอกาสที่ได้มายังที่ประชุมนี้ว่า เป็นลาภอันสำคัญของตน

เพราะพ้นจากอุปสรรคเครื่องขัดข้องต่าง ๆ จึงมาได้ และให้พิจารณาให้เห็นตนว่า เปรียบเหมือนยังตกอยู่ในที่ล้อมที่ขังเขายังงดเว้นให้ ยังไม่ถึงวันกำหนดประหารชีวิตเท่านั้น

พวกเรากับนักโทษถึงตายไม่ต่างอะไรกัน เมื่อยังไม่ถึงวันกำหนดประหาร ก็อยู่ไปกินไป พอถึงวันกำหนด เขาก็นำไปประหารเท่านั้น พวกเราที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ก็เช่นเดียวกันกับนักโทษถึงตายนั้น เมื่อยังไม่ถึงวันตาย ก็อยู่ไปกินไปสนุกไป ทุกข์ไป พอถึงวันตายก้ต้องตายเท่านั้น และไม่มีเขตเครื่องหมายว่า จะให้ตายเมื่อไรเสียด้วย แต่เขาไม่ยกเว้นให้สักคนเดียว เท่ากันกับนักโทษถึงตาย เช่นนั้น

เมื่อพิจารณาเห็นความนี้กระจ่างขึ้นแก่ใจแล้ว ต้องตรองหาทางหนี ทางสู้ คำที่ว่า **เขา** นั้น คือ หมายพระยามัจจุราช นิสัยของเขาต้องการแต่กายนคร ที่คนอื่นสร้างขึ้นแล้วเท่านั้น เมื่อเจ้าของเขาทิ้งเสียแล้ว ตัวก็ครอบครองไม่ได้เสียอีก เมื่อรู้ว่าตนเป็นผู้หมดอำนาจที่จักสู้รบกับเขา จำเป็นต้องยอมสละพระนครให้แก่เขา แต่ทรัพย์สมบัติพยายามขนออกจากพระนครให้หมด ให้เหลือไว้แต่เปลือกเมือง อธิบายว่า ถ้าเราสามารถจะบริจาคทานหรือการก่อสร้างสิ่งใด ให้เป็นของถาวรไว้ในพระพุทธศาสนา ก็ให้เป็น

ที่ระลึกของตนไว้ แล้วเตรียมเครื่องรางสำหรับกล้าหาญของใจ ให้มีขึ้นไว้เสียโดยเร็ว เครื่องรางนั้นก็คือ **ทาน ศีล ภาวนา** เท่านั้นก็พอ แต่ว่าถ้าจะอาศัยแต่เพียง **ทาน** กับ **ศีล** แท้ กำลังยังอ่อน เพราะเกี่ยวด้วยวัตถุภายนอก ยังเกี่ยวด้วยอามิสมาก

ภาวนา เป็นเครื่องรางสำคัญ เพราะเกี่ยวด้วยใจอย่างเดียว ภาวนา แปลว่า ทำให้เกิดทำให้มี ทำมรรคนี้แหละให้เกิดให้มีขึ้น ที่เรียกว่ามรรคภาวนา

มรรค นั้นมีลักษณะเป็น ๓ คือ **ศีล ๑ สมาธิ ๑ ปัญญา ๑** ต้องมีขึ้นด้วยกันทั้ง ๓ ประเภท จึงจะเป็นมรรคสมังคี เกิดญาณทัสสนะขึ้นได้ ท่านแสดงไว้ในวิสุทธิมรรคว่า **ญาณทสฺสนวิสุทฺธิ นามมคฺโค ปวุจฺจติ** ความว่า **ญาณทัสสนวิสุทธิ** ความบริสุทธิ์แห่งความรู้ความเห็นตามความเป็นจริงอย่างไรในสรรพสังขาร คือ ยถาภูตญาณทัสสนะนั่นแล ท่านกล่าวว่าเป็นชื่อของมรรค ดังนี้ พยายามกระทำมรรคนี้แหละให้เกิดขึ้น ชื่อว่า มรรคภาวนา แต่ต้องการศีล สมาธิ ปัญญา อย่างที่เป็นบาทแห่งกันและกันตามที่มาในโอวาทปาฏิโมกข์หรือในท้ายอนุศาสน์ว่า **สีลปริภาวิโต สมาธิมหปฺผโล โหติมหานิสํโส สมาธิปริภาวิตา**

ปญฺญามหปฺผลา โหติ มหานิสํสา ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ ดังนี้ ความว่า อินทรีย์สังวรศีลนี้ ใกล้ต่อสมาธิและปัญญามาก ศีลประเภทอื่นก็ให้รักษาไว้ให้เป็นภาคพื้นตามภูมิของตน

ถ้าจะเล็งศูนย์กันจริงจังแล้ว ต้องรักษาอินทรียสังวรศีล คือ ต้องรักษาใจให้เป็นปกติให้จงได้ ถ้าใจเป็นปกติเมื่อไร จะเห็น จักษุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ใจ และ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ธรรมารมณ์ เป็นปกติเมื่อนั้น ความจริง จักษุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ใจ และ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ธรรมารมณ์ เขาเป็นปกติเป็นศีลอยู่แล้ว แต่ใจไม่สงบไม่เห็นปกติ เพราะสังโยชน์ ๓ ไม่ขาด ใจ ๑ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ๑ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ธรรมารมณ์ ๑ ต่อประสานกันอยู่เสมอ เรียกว่าสังโยชน์ เมื่อใจสงบ ที่ต่อขาดจากกัน สมมติว่า สังโยชน์ขาด จึงเห็นปกติแจ้งชัด ทั้งอายตนะภายนอกและภายใน ด้วยอายตนะนั่นแหละ ชื่อว่าศีล ความสงบของใจนั่นแหละ ชื่อว่าสมาธิ ความเห็นปกตินั่นแหละ ชื่อว่าปัญญา เป็นตัวยถาภูตญาณทัสสนะ เป็นมรรคปฏิทา

ถ้าวิถีจิตเดินถึงมรรคปฏิปทานี้ได้ จิตนั้นก็องอาจ

กล้าหาญ จึงชื่อว่า มีเครื่องร่างสำคัญในตน ไม่กลัวต่อพระยามัจจุราช คือ ยอมสละเปลือกเมืองให้เขาเสียเท่านั้น ที่แสดงมานี้เป็น ทางหนี ทางต่อสู้ ต่อมรณภัย ควรพุทธบริษัทจะมนสิการให้มีไว้ในตน เป็นความชอบยิ่ง บัดนี้ จักแสดงมงคลในทสมคาถาต่อไป

ในคาถาที่ ๑๐ นี้ ประดับไปด้วยมงคล ๔ ประการ คือ **ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ** จิตของบุคคลใดอันโลกธรรมทั้งหลาย ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวเป็นมงคลประการ ๑ **อโสกํ** ผู้ไม่มีโศก เป็นมงคลประการ ๑ **วิรชํ** ผู้มีกิเลสเพียงดังธุลีไปปราศแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ **เขมํ** ผู้มีจิตอันเกษม เป็นมงคลประการ ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความโดยย่อ ตามพระคาถาเพียงเท่านี้ ฯ บัดนี้จักอธิบายเนื้อความแห่งมงคลทั้ง ๔ ข้อนั้นต่อไป พอเป็นเครื่องบำรุงปัญญาแห่งพุทธบริษัท

มงคลข้อที่ ๑ ในทสมคาถานี้ว่า **ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ** จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลาย ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า คำที่ว่าโลกธรรม ประสงค์เอาธรรมที่ประจำอยู่

กับโลก คือ ประจำอยู่กับหมู่สัตว์เป็นฝ่าย **อิฏฐารมณ์** คือเป็นอารมณ์อันพึงปรารถนา ๑ เป็นฝ่าย **อนิฏฐารมณ์** คือเป็นอารมณ์อันไม่พึงปรารถนา ๑ ท่านจัดไว้เป็น ๔ คู่ มีลาภ เสื่อมลาภคู่ ๑ มียศ เสื่อมยศคู่ ๑ นินทา สรรเสริญคู่ ๑ สุข ทุกข์คู่ ๑ ลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุข เป็นฝ่าย **อิฏฐารมณ์** เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เป็นฝ่าย **อนิฏฐารมณ์**

บุคคลผู้ใด เมื่ออารมณ์ทั้งสองฝ่ายนั้น มากระทบถูกต้องเข้า คือ มาถึงแก่ตนเข้า บุคคลผู้นั้นมีจิตไม่หวั่นไหว คือ จิตไม่ยุบลงและฟูขึ้นตามอารมณ์ ชื่อว่ามีจิตไม่หวั่น การที่จักมีจิตไม่หวั่นไหวนั้น ก็ต้องมีความรู้ความฉลาดพอจึงจักป้องกันได้ คือให้เห็นว่า ธรรมเหล่านี้ เขาประจำอยู่กับสัตว์โลกมานมนานแล้ว เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เพราะสัตว์เป็นบุคคล เป็นสภาวะไม่เที่ยง

ส่วนคุณธรรมทั้ง ๘ นั้น ถึงจะเป็นของเที่ยง มีสำหรับโลกอยู่เสมอ แต่เมื่อสัมปยุตต์เข้ากับสัตว์บุคคล ซึ่งเป็นของไม่เที่ยง ก็แสดงความไม่เที่ยงไปตามกันเท่านั้น ให้เห็นว่าอารมณ์ทั้ง ๘ นี้ เป็นคติแห่งสังขาร ธรรมดาของสังขารย่อมมีความเกิดขึ้นและดับไป ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็น

อนัตตา เราจะได้สมประสงค์ในสิ่งนั้นแต่ที่ไหน เมื่อทำความรู้เท่าอย่างนี้ จิตก็เป็นกลาง ชื่อว่าผู้ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ให้ทำความเห็นว่า ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข หรือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ คุณธรรมทั้งหลายเหล่านี้ เป็นของมีประจำอยู่กับสัตว์โลกทุกเมื่อ ก็คือ เป็นสมบัติของสัตว์โลกทั่วไป

ส่วนตัวเรา ก็เป็นสัตว์โลกคนหนึ่ง จำเป็นจะต้องใช้สมบัติกลางของโลกเหมือนเขา ให้ถือเสียว่า สมบัติกลางทั้ง ๓ ประการนั้น เป็นของสำหรับใช้เพียงเท่านั้น อย่าให้ของสำหรับใช้อยู่เหนือเรา ให้ตนอยู่เหนือ ลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุข และเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เหมือนอย่างคนอยู่เหนือหลังช้าง หลังม้า หรือรถเกวียน เป็นต้น เราต้องอยู่เหนือของใช้ ถ้าให้ของใช้อยู่เหนือเราจะไม่ได้การ ผู้รู้เท่าธรรมดาเช่นนั้น ย่อมไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ฯ ความไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม เลวที่สุด เป็นอัปมงคลก็มี เหมือนอย่างบุคคลบางจำพวก ชอบประพฤติทุจริต เป็นคนขี้ฉ้อ ขี้โกง ขี้เมาเป็นต้น มีหลายประเภท ใครจะติเตียน นินทา ด่าว่าอย่างไรก็ช่าง ทำเฉย เป็นผู้ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรมเช่นนั้น เขาว่าคนหน้าด้าน เป็นตัวอัปมงคลอย่างเอก ฯ

ที่ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม เป็นมงคลนั้น ท่านประสงค์บุคคลผู้เป็นบัณฑิต รู้เท่าธรรมดา มีตนอันฝึกฝนทรมานดีแล้ว ส่วนตนของท่าน ไม่ประพฤติส่วนทุจริต แม้แต่บาปเล็กน้อย ท่านก็ตั้งใจงดเว้น รู้ดีแล้วว่าตนไม่มีความผิด การที่มีลาภ เสื่อมลาภ เป็นต้นเหล่านั้น สำเร็จมาแต่กุศลากุศลกรรมเป็นผู้จำแนก ให้สัตว์ได้ดีได้ชั่วต่าง ๆ กัน ท่านเชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม ท่านจึงไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม การที่เชื่อต่อคุณความดี ซึ่งมีในตนอย่างนี้ แล้วไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม จึงนับว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๒ ในทสมคาถานี้ว่า **อโสก** ผู้ไม่มีความโศก ชื่อว่า เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า บุคคลผู้ไม่มีความแห้งใจ เศร้าใจ ในเวลาวิบัติอันตรายมาถึงเข้า เป็นต้นว่าอันตรายจะมาถึงตัวเอง หรือมาถึงผู้ซึ่งเป็นที่รักที่นับถือ มีบิดามารดา คณาญาติ เป็นต้น หรือความวิบัติแห่งโภคทรัพย์มาถึงเข้า ก็ไม่มีความโศกเศร้าเสียใจ บุคคลผู้เช่นนั้น ชื่อว่า **อโสก** ผู้หาโศกมิได้ ถ้าผู้ใดทำได้เช่นนั้น ก็เป็นคนสบายเท่านั้นเอง แต่จะทำได้ไม่ใช่ง่าย ๆ ผู้ที่ท่านไม่มีโศกนั้น ท่านต้องเป็นคนรู้เหตุ รู้ผลเพียงพอ โศกจึงจะไม่

เกิดขึ้นได้ ถ้าต้องการจะไม่ให้มีโศก ต้องตัดความรักให้ขาดในสรรพสิ่งทั้งปวง

ถ้าความรัก ยังมีเกี่ยวอยู่ในสิ่งใด สิ่งนั้นแหละจะนำโศกมาให้ เพราะความรักเป็นเหตุแห่งความโศก ถึงจะเป็นสามีภรรยากัน นับว่าเป็นที่รักอย่างสำคัญ ถ้าหย่ากันขาดแล้ว ถึงเขาจะเป็นอะไรก็ไม่โศก เพราะสิ้นความรักเสียแล้ว พึงเห็นเป็นตัวอย่างดังนี้ทั่วไป ถ้าหากตัดความรัก ความพอใจออกเสียได้จากสรรพสิ่งทั้งปวงแล้ว ความโศกเศร้าเสียใจจะมีมาแต่ไหน แต่นั่นแหละ การที่จักตัดความรักออกจากสรรพสิ่งทั้งปวงนั้น ไม่ใช่ของง่าย ถ้าไม่ดำเนินใน ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เกิดญาณทัสสนะรู้เท่าสังขารเมื่อใด ตัดรักไม่ขาด ถ้าตัดรักไม่ขาด โศกก็ไม่ขาดเหมือนกัน พึงเข้าใจ **อโสกํ** ความไม่โศกเป็นธรรมชั้นสูง จึงนับว่า เป็นมงคลประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ในทสมคาถานี้ว่า **วิรชํ** ผู้มีกิเลสเพียงดังธุลีไปปราศแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ คำว่า รชํ แปลว่า ธุลี อธิบายว่า ธุลีนั้น คือ ผงละอองที่ปลิวมาตามอากาศอย่างขี้เถ้าแกลบโรงสีเป็นตัวอย่าง มาจับติดของที่สะอาด มีสีหรือผ้าขาว เป็นต้น ย่อมทำให้ของที่สะอาด

นั้น ๆ มัวหมองคล้ำดำไป แลมีฉันใด กิเลสมีความโลภ โกรธ หลงเป็นอาทิ ถ้ามาจับต้องฉาบทาในดวงจิตของผู้ใดเข้าแล้ว ย่อมทำดวงจิตของผู้นั้นให้เศร้าหมอง ขุ่นมัว มืดดำไป เหมือนธุลีที่ปลิวมาจับ ทำให้ของที่สะอาดเสียสวยไปฉันนั้น เพราะเหตุนั้น ท่านจึงให้ชื่อกิเลสนั้นว่า รชํ แปลว่า ธุลี คือ กิเลส ถ้าผู้ใดทำใจไม่ให้กิเลสเหล่านั้น เข้ามาฉาบทาในดวงจิตของตนได้ จิตของผู้นั้นก็สะอาดผ่องใส ชื่อว่า วิรชํ จิตมีธุลีไปปราศแล้ว ความจริงจิตนี้ถ้าโดยปกติ ก็ย่อมเป็นของสะอาด เมื่อความโลภ โกรธ หลงมากระทบเข้า จึงเป็นของขุ่นมัวไป ก็เป็นจริงอย่างนั้น

พระอรรถกถาจารย์ ท่านจึงแสดงไว้ว่า กิเลสเป็นอาคันตุกะเป็นของใหม่ จิตเดิมไม่มีกิเลส ดังนี้ ถ้าจักถือเอาตามนัยนี้ตรงทีเดียว จักไม่สำเร็จ จักดูหมิ่นกิเลสว่า เขามีอยู่แต่ภายนอกเท่านั้น ภายในตัวไม่มี จักหมดความเพียรที่จักทำอริยมรรคให้เกิดขึ้น อริยมรรคฆ่ากิเลสภายในต่างหาก กิเลสภายในท่านเรียกว่า อนุสัย กิเลสภายนอกไม่สู้เป็นปัญหาอะไรนัก ถ้าอริยมรรคประหารกิเลสภายในให้ขาดไปแล้ว กิเลสภายนอกไม่มีอำนาจเลย ฯ

กิเลสภายใน ที่มีอยู่นั้นละเอียดนัก เปรียบเหมือน

ความสว่างอันมีอยู่ในจักษุของเรา ถ้าเราอยู่ในที่มืด ดูเหมือนว่า ความสว่างไม่มี ต่อเมื่อได้แสงไฟหรือแสงอาทิตย์ ความสว่างก็ออกมารับ จะเห็นไปว่า ความสว่างในตาไม่มี ความสว่างอยู่กับแสงไฟ หรือแสงอาทิตย์ต่างหาก เห็นอย่างนี้ไม่ชอบ คนตาบอด ทำไมแสงไฟแสงอาทิตย์ จึงไม่ทำให้เขาสว่างได้เล่า

ผู้เห็นว่า กิเลสเป็นแต่อาคันตุกะจรมาใหม่ คือเห็นความโกรธเกิดขึ้นอันนี้ เพราะกระทบเสียงคนนั้น เป็นอาคันตุกะมาใหม่แท้ ความเห็นนี้ตื้นนัก นักเลงหมากรุกเขาพูดกันว่า เดินม้าตาเตี้ย เห็นแต่ผลไม่เห็นเหตุ ในตัวเราความบริสุทธิ์มีเหมือนกัน ไม่ได้ปฏิเสธ แต่ว่าเราสร้างสมกิเลสมาแสนอเนกชาติ กิเลสเหล่านั้น เป็นตัวอนุสัยหรือเป็นอินทรีย์ก็ว่าได้ ถ้าเราบริสุทธิ์มาแล้ว เราไม่ต้องมีภพมีชาติ ที่มีภพมีชาติปรากฏอยู่นี้ พึงเข้าใจเถิดว่าเรายังมีกิเลส

ให้นักปราชญ์ พิสูจน์ดูกิเลสที่มรรคประหาร คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ พยาบาท รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา เป็นชื่อของกิเลสภายในทั้งสิ้น มรรคไม่ได้เกี่ยวข้องที่จักประหารกิเลสภายนอกเลย ให้เห็นว่า ตัวของเรายังมีกิเลสดี

กว่า จะได้ตั้งหน้าทำความเพียรให้ อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ซึ่งเป็นองค์อวัยวะของมรรคบังเกิดขึ้น ธุลี คือ กิเลสจะได้ปราศไปจากสันดาน จิตที่บริสุทธิ์ไม่มัวหมองด้วยกิเลส จึงชื่อว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

มงคลข้อที่ ๔ ในทสมคาถานี้ว่า **เขมํ** จิตเกษม จิตประเสริฐเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ อธิบายว่า จิตที่พ้นไปจากสังโยชน์ ๓ คือ **กามสังโยชน์ ภวสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์** จิตที่พ้นไปจากสังโยชน์ ๓ นี้เป็นจิตสูง **กามสังโยชน์** พระอนาคามิมรรคประหารขาด **ภวสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์** พระอรหัตตมรรคประหารขาด ฯ

แต่ถ้าพวกเราจะเห็นไปเสียว่าสังโยชน์ ๓ เป็นวิสัยของพระอนาคา พระอรหันต์จะเป็นผู้ละให้ขาดได้ พวกเราไม่ต้องพยายามที่จักข้ามสังโยชน์ ถ้าเห็นไปเสียอย่างนั้น ก็จะทำประโยชน์ของตนให้เสียไป ในเบื้องต้น แต่ท่านยังไม่ได้พระอนาคา พระอรหันต์ ท่านก็เป็นปุถุชนเหมือนพวกเรานี้เอง แต่ท่านเห็นโทษของกาม เห็นโทษของภพ เห็นโทษของอวิชชา ท่านก็ตั้งหน้าประพฤติพรหมจรรย์ก่อน พรากกายให้ห่างออกจากกามเสียก่อน แม้ถึงจะยังเกี่ยวเกาะอยู่ด้วยใจ ก็ยังมีสมาธิเป็นทางแก้ เมื่อล่วงกามด้วย

กาย ด้วยใจได้แล้ว แม้เพียงตทังคปหาน หรือวิขัมภนปหาน ก็ยังเป็นโอกาสที่จักให้สำเร็จสมุจเฉทปหาน และเป็นภาคพื้นแห่งวิชาวิมุตติชั้นสูง

ผู้จะปราบภพและอวิชชา ให้หมดอำนาจได้ คือ สังโยชน์ทั้ง ๓ จะขาดออกไปได้ ก็อาศัยความประพฤติให้ถูกต้อง พระอัฏฐังคิกมรรค คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อยังเป็นภูมิปุถุชนอยู่อย่างพวกเรานี้เอง คำที่ว่า กาม นั้น หมายความว่า ความรักใคร่ชอบใจใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ฯ ภพนี้หมายกามภพ รูปภพ อรูปภพ หรือให้ใกล้เข้ามา หมายสกลกายที่มีอยู่นี้ ก็ชื่อว่า ภพ คือ กรรมภพ อุปปัตติภพ กรรมภพ ได้แก่ เจตนา อุปัตติภพ ได้แก่ รูปกาย ฯ อวิชชาหมายความ ไม่รู้ตัว คือ ไม่รู้ว่าตัวเป็นธรรมอะไร เป็นธรรมประเภทไหน หาตัวไม่พบ ชื่อว่าอวิชชา กาม ๑ ภพ ๑ อวิชชา ๑ ชื่อว่าสังโยชน์ เพราะเป็นเครื่องเกี่ยวเกาะผูกมัดดวงจิตอยู่เสมอ ถ้าจิตล่วงสังโยชน์ทั้ง ๓ นี้ได้ ชื่อว่า **เขมํ** แปลว่า จิตประเสริฐ จึงนับว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑ ฯ

ได้แสดงมงคล ๔ ประการ ในคาถาที่ ๑๐ นี้ คือ **ผุฏฺฐสฺสโลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ** จิตผู้ใดอันโลก

ธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว ๑ **อโสกํ** ผู้ไม่โศกเศร้าเสียใจ ๑ **วิรชํ** ผู้มีกิเลสเพียงธุลีปราศไปแล้ว ๑ **เขมํ** ผู้มีจิตอันประเสริฐ คือ มีจิตปราศจากสังโยชน์เครื่องเกาะ ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** คุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่าง ๆ และเป็นมงคลอันน่าพึงปรารถนา ฯ

เมื่อพุทธบริษัทได้สดับแล้วให้พึงมนสิการ ถ้าเห็นเป็นประโยชน์เป็นที่พอใจของตนแล้ว ก็ให้รีบพยายามประพฤติปฏิบัติให้มีขึ้นในตน จะได้รับผล คือ ความสุขความสำราญ ทั้งในปัจจุบันและเบื้องหน้า โดยนัยดังวิสัชชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

****

๓๐. กาเลน ธมฺมสากจฺฉา

ยามหดหู่ ฟุ้งซ่าน กาลสงสัย
เป็นสมัย ไต่ถาม ตามเหตุผล
เพื่อบรรเทา คลี่คลาย หายกังวล
ควรจะสน- ทนา ธรรมะกัน

๓๑. ตโป จ

พึงบำเพ็ญ ตบะ ละกิเลส
อันเป็นเหตุ หักห้าม กามฉันท์
มุ่งทำลาย ถ่ายบาป สาบสูญพันธุ์
เข้าสู่ขั้น สุโข ฌานโกลีย์

๓๒. พฺรหฺมจริยญฺ จ

เร่งประพฤติ พรหมจรรย์ อันประเสริฐ
เพื่อให้เกิด สุขล้วน โดยถ้วนถี่
ตั้งแต่ทาน ถึงสิกขา บรรดามี
สมบูรณ์ดี พรหมจรรย์ ย่อมมั่นคง

๓๓. อริยสจฺจาน ทสฺสนํ

การรู้เห็น ความจริง สิ่งเที่ยงแท้
ไม่ผันแปร สี่ชนิด ไม่ผิดหลง
ตัดตัณหา มูลราก พรากทุกข์ลง
เป็นการส่ง ข้ามฟาก จากสาคร

๓๔. นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ

ทำให้แจ้ง นิพพาน ผลาญสังโยชน์
ตรวจตราโทษ ธาตุ, ขันธ์ ขยันถอน
เอาอรหัตต์ - มรรคญาณ เผาราญรอน
ดับทุกข์ร้อน นิพพาน สำราญนัก

กัณฑ์ที่ ๑๑
ประกาศอานิสงส์แห่งมงคลกถา
(มงคล ๓๘ ประการ)

กัณฑ์ที่ ๑๑

มงคลกถา (๔ ต.ค. ๒๔๗๐)

*****

อิทานิ อฏฺจมีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต, เอตาทิสานิ กตฺวาน สพฺพตฺถมปราชิตา สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ ตนฺเตสํ มงคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ.

ณ วันนี้เป็นวันวัฏฐมีดิถีที่ ๘ ค่ำแห่งสุกรปักษ์ พุทธบริษัทได้มาสันนิบาต ปรารภในการจะฟังพระธรรมเทศนาเป็นเหตุและได้พร้อมกันกระทำบุพกิจเบื้องต้น มีไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีล ๕ ศีล ๘ ตามความสามารถของตน ๆ เสร็จแล้ว ต่อนี้เป็นโอกาสที่จักฟังพระธรรมเทศนา ในพรรษานี้ได้แสดงมงคลคาถาตามลำดับมา มงคล ๓๘ ข้อจบลงเพียงคาถาที่ ๑๐ เท่านั้น

ในคาถาที่ ๑๑ นี้ เป็นการประกาศบอก อานิสงส์แห่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อพุทธบริษัทได้สดับมาจนตลอดเรื่องแล้ว คงจะได้ความชื่นชมยินดี เพราะได้ทราบว่า

มงคลบางประการ ตนได้ปฏิบัติให้มีในตนอยู่แล้ว และคงจะรู้ได้ว่าตนมีบุญได้กระทำมาแล้วแต่กาลก่อน ด้วยมีพยานหลักฐาน คือ ที่ได้อัตภาพร่างกายอันสมบูรณ์แล้ว พ้นจากใบ้ บ้า บอด หนวก วิกลจริตนี้เองเป็นเครื่องหมาย เปรียบเหมือนบุคคลที่ได้พื้นที่อันดี และซ้ำไม่มีความประมาท รีบอุตสาหะเพาะปลูกให้พืชผลบริบูรณ์ขึ้น ในพื้นที่ของตนฉันใด แม้ตนของเราเมื่อได้อัตภาพอันสมบูรณ์ ด้วยสุขสมบัติเห็นปานนั้น และมิได้เป็นคนประมาท ยังมีอุตสาหะเพาะปลูกบุญกุศล ให้ไพบูลย์ขึ้นทุกหน้าที่ เมื่อเห็นความข้อนี้ชัดขึ้นแก่ใจ ก็น่ายินดีไม่ใช่น้อย ซ้ำได้สดับพุทธโอวาทอันประกาศมงคล เป็นโอวาทอันน่าจับใจเพิ่มเข้าอีก ก็ยิ่งกระทำใจของตนให้เฟื่องฟูปลาบปลื้มยิ่งขึ้นไปอีก

การที่ได้ฟัง พุทธมงคลและถือเอาใจความได้ทั้ง ๓๘ ข้อนั้น เป็นบุญลาภอันสำคัญ คือ จักได้กำจัดอัปมงคลให้ออกไปเสียสิ้น ให้เหลือแต่ส่วนซึ่งเป็นมงคลจักได้ประสบแต่สวัสดิผล ตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศไว้ในปัจฉิมคาถานี้ มีเนื้อความว่า **เอตาทิสานิ กตฺวาน** เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ได้กระทำตามซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านี้อยู่ **สพฺพตฺถมปราชิตา** จะเป็นผู้ไม่มีปราชัย พ่ายแพ้ในที่

ทั้งปวง คือ บรรดาข้าศึกภายใน ภายนอกไม่มีอำนาจ อาจจักนำความทุกข์มาทับถม ท่านผู้ทรงไว้ซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้นได้ **สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ** ท่านผู้ที่ทรงไว้ซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้น จะเป็นผู้บรรลุโสตถิธรรม คือความสวัสดีในที่ทุกสถาน **ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมํ** ข้อที่มีชัยชนะในที่ทั้งปวงและได้บรรลุความสวัสดีในที่ทุกสถานนั้น เป็นอุดมมงคลของเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ฯ

เมื่อได้สดับอานิสงส์ข้อที่ว่า **สพฺพตฺถมปราชิตา สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ** ผู้ที่ทรงไว้ซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้น จะมีชัยชนะในที่ทั้งปวง จะบรรลุสวัสดีในที่ทุกสถานดังนี้ เมื่อตรองตามเห็นจริง ด้วยเกิดความเชื่อมั่นว่า ถ้าผู้ใดทรงไว้ได้จริง ผู้นั้นก็คงได้รับผลอย่างนั้นจริง ไม่มีความสงสัยเลยและได้ระลึกถึงโบราณกบัณฑิตที่ได้ใช้มงคลสูตรในกาลมงคลทุกประการ ก็เห็นจะมีความเชื่อว่า พุทธมงคลนี้เป็นอุดมมงคลจริง ถ้าผู้ใดได้สดับตรับฟัง ก็อาจจักเป็นมงคลได้ หรืออย่างต่ำได้ตั้งเครื่องสักการบูชา พระพุทธมงคลให้ครบทั้ง ๓๘ ประการนั้น ก็จักเป็นอามิสบูชาอย่างเลิศ อาจจักให้สำเร็จมงคลได้ตามปรารถนา

คือในสมัยที่เกิดอธิไทโพธิบาทว์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ประสงค์จะกำจัดโพยภัยนั้น ๆ เสียให้กลับกลายเป็นมงคลขึ้น ก็ให้ตั้งเครื่องสักการบูชาพระพุทธมงคลนี้สิ่งละ ๓๘ คือดอกไม้ ธูปเทียน ช่อธง และเครื่องกระยาหารต่าง ๆ อย่างละ ๓๘ ทุกประการ เป็นเครื่องบูชากัณฑ์ แล้วนิมนต์พระภิกษุมาแสดงมงคลคาถานี้ แล้วพากันตั้งใจฟัง อาจจักหายเสนียดจัญไรเหล่านั้นได้ และจะสำเร็จวิบูลผลตามความปรารถนาได้ทุกประการ เพราะพระพุทธมงคลเป็นของจริง ก็อาจจักให้ผลได้จริง

ที่แสดงไว้นี้ สำหรับผู้ที่ไม่สามารถจะยังมงคลทั้งหลายเหล่านั้น ให้สำเร็จขึ้นในตนได้ ถ้าทำให้เกิดให้มีขึ้นในตนได้ ไม่ต้องทำอะไรเลย จะมีแต่ความชนะต่อสรรพอุปัทวันตรายทั้งสิ้น จะมีแต่ความสุขสวัสดีในที่ทุกสถาน ฯ

บัดนี้จักประมวลมงคล ๓๘ ข้อนั้นมาประดิษฐานในกัณฑ์สุดท้ายนี้ สำหรับจะได้ฟังง่ายและค้นหาข้อมงคลที่ตนต้องการง่ายขึ้น

มงคลข้อที่ ๑ ว่า **อเสวนา จ พาลานํ** การที่ไม่คบหาสมาคมกับด้วยคนพาล เป็นมงคลประการ ๑ มงคลข้อนี้เป็นเหตุจะได้คบหาสมาคมกับด้วยบัณฑิต เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒ ว่า **ปณฺฑิตานญฺ จ เสวนา** การคบหาสมาคมกับด้วยบัณฑิต เป็นมงคลประการ ๑ ในข้อนี้เป็นเหตุจะได้ตั้งตนประพฤติตามโอวาทของท่าน กลับตัวให้เป็นบัณฑิตได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓ ว่า **ปูชา จ ปูชนียานํ** การบูชาซึ่งผู้ควรบูชาหรือสถานที่ควรบูชา เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้รับการบูชาตอบ หรือได้รับความชื่นบานของจิต เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๔ ว่า **ปฏิรูปเทสวาโส จ** การที่ได้อยู่ในประเทศอันสมควร เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้พบนักปราชญ์บัณฑิต และเป็นเหตุจะได้ประพฤติคุณงามความดีได้ทุกสถาน เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๕ ว่า **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** การที่เป็นบุคคลผู้มีบุญได้กระทำมาแล้วแต่กาลก่อน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้ท่านผู้นั้น บรรลุวิบุลผลอันตนพึงปรารถนาทั้งชาตินี้ชาติหน้า ตลอดถึงปรารถนาโลกุตรธรรม ก็จักสำเร็จได้ทุกประการ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๖ ว่า **อตฺตสมฺมาปณิธิ จ** การที่ตั้งตนไว้ในที่ชอบ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้บรรลุคุณ

สมบัติที่ตนปรารถนาทุกประการ เพราะการตั้งตนไว้ในที่ชอบ ประกอบด้วยสุจริต มิให้ผิดทางแห่งสัตบุรุษ ย่อมได้บรรลุโสตถิผลเป็นธรรมดา เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๗ ว่า **พาหุสจฺจญฺ จ** การเป็นพหูสูต คือเป็นผู้สดับตรับฟังจำทรงไว้ได้มาก เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุ จะให้เป็นคนองอาจกล้าหาญในที่ประชุม และเป็นที่เคารพนับถือของมหาชนทั่วไป ชื่อว่า เป็นผู้สามารถจะทำประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ให้ลุล่วงไปได้ทุกประการ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๘ ว่า **สิปฺปญฺจ** การที่มีศิลปวิทยาศาสตร์เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุ จะให้ตนทำมาหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม และเป็นเหตุจะให้มั่งมีบริบูรณ์ด้วย ชื่อว่าเป็นอันช่วยตัวให้ได้ความสุข และมีโอกาสที่จักช่วยผู้อื่นให้สำเร็จด้วยศิลปศาสตร์ของตน ให้ผู้อื่นได้รับความสุขด้วยเป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๙ ว่า **วินโย จ สุสิกฺขิโต** การที่มีพระวินัยอันศึกษาดีแล้ว เป็นมงคลประการ ๑. ข้อนี้เป็นเหตุจะได้ประพฤติมรรยาทอันสมควรถูกต้องตามพระวินัย จะเป็นผู้พ้นจากโทษ อันโลกจะพึงติเตียน เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๐ ว่า **สุภาสิตา จ ยา วาจา** การที่เป็นผู้มีวาจาเป็นสุภาษิต เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้เป็นที่เคารพนับถือ และเป็นที่รักเจริญใจของเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย แม้ผู้นั้นจะตกไปอยู่ ณ สถานตำบลใด ก็จะมีแต่ความสุขสำราญทุกเมื่อ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๑ ว่า **มาตาปิตุอุปฏฐานํ** การอุปถัมภ์บำรุงมารดาบิดา เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความรัก ความนับถือของบิดามารดา และจะได้รับความสรรเสริญแต่ประชุมชนทั้งปวง และจะเป็นแบบแก่บุตรและหลานสืบไป เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๒ ว่า **ปุตฺตสงฺคโห** การสงเคราะห์แก่บุตรเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้ให้บุตรเป็นคนดี เพราะว่าบุตรเป็นทรัพย์อันประเสริฐของมารดาบิดา ถ้าได้รับการสงเคราะห์แต่มารดาบิดา ก็จักเป็นคนเคารพเอื้อเฟื้อต่อมารดาบิดา ตั้งใจสนองคุณของมารดาบิดา บำรุงสกุลให้เจริญต่อไป เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๓ ว่า **ทารสงฺคโห** การสงเคราะห์ภรรยา ๆ สงเคราะห์สามี เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้อยู่เย็นเป็นสุข โวหารโลกกล่าวไว้ว่า ผัวแก้วเมีย

ทิพย์ เป็นคู่สร้างบารมีและเป็นเนติ แบบแผนอันดีสำหรับบุตรและหลานได้สืบเชื้อสาย เป็นวงศ์สกุลอันดีสืบไป เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๔ ว่า **อนากุลา จ กมฺมนฺตา** การที่ไม่ทำให้การงานอากูลคั่งค้าง เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุทำความปลอดโปร่งให้เกิดขึ้นแก่ใจ ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ทำความยุ่งให้เกิดความรำคาญแก่ตน เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๕ ว่า **ทานญฺจ** การให้ทาน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความยินดีเอิบอิ่มใจ และได้ทำความสุขให้เกิดแก่ผู้อื่น ย่อมได้รับความสรรเสริญแต่เทพดาและมนุษย์ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๖ ว่า **ธมฺมจริยา จ** การประพฤติธรรมสุจริต เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้รับความสุขกายสบายจิต เพราะพ้นจากทุจริต หาภัย หาเวรมิได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๗ ว่า **ญาตกานญฺจ สงฺคโห** การสงเคราะห์แก่หมู่ญาติ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้เป็นที่เคารพนับถือและความสรรเสริญแก่หมู่ญาติ จะเป็นผู้เฟื่องฟูด้วยเกียรติคุณอย่างยิ่ง เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๘ ว่า **อนวชฺชานิ กมฺมานิ** การที่กระทำแต่การงาน อันปราศจากโทษเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้พ้นจากภัยพ้นจากเวร ไม่มีคดีเกี่ยวข้องในโรงศาล จักอยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบถ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๙ ว่า **อารตี วิรตี ปาปา** การงดเว้นจากบาปเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุแต่งตนให้เกิดความสุข ชื่อว่า ทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตน ทั้งชาตินี้ชาติหน้าเป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๐ ว่า **มชฺชปานา จ สญฺญโม** การสังวรระวัง จากการดื่มน้ำเมา เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะทำตนให้มีสติปัญญาตั้งอยู่ในยุติธรรม กันความประมาทเสียได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๑ ว่า **อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ** การที่ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลายเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะไม่ให้พลาดเผลอในกิจการทั้งหลายทั่วไป จะประกอบกิจสิ่งใด จะลุล่วงได้ทุกสถาน เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๒ ว่า **คารโว จ** การเคารพในที่ควรเคารพ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความเคารพตอบแต่ผู้อื่น หาผู้หมิ่นประมาทมิได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๓ ว่า **นิวาโต จ** การที่กำจัดลมพิษ คือ ความเย่อหยิ่งออกจากตนเสียได้ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้ เป็นเหตุถ่อมตัวกระทำตนให้เป็นที่รักที่เจริญใจแก่คนทั้งหลาย เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๔ ว่า **สนฺตุฏฺฐี จ** การที่มีความยินดีแต่วัตถุที่เป็นของมีแห่งตน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความสุขแต่โภคทรัพย์ ถึงจะมีน้อยก็จะได้รับความสุขเท่ากับผู้มีสมบัติมาก เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๕ ว่า **กตญฺญุตา** การที่รู้อุปการคุณที่ท่านทำไว้แล้วแก่ตน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้สนองตอบแทนคุณของท่านเป็นกตเวที ผู้ที่อยู่ในกตัญญูกตเวที ย่อมได้รับความสรรเสริญ จะมีแต่ความเจริญในที่ทุกสถาน เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๖ ว่า **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ** การฟังธรรมตามกาลตามสมัย เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความรู้ความฉลาด อาจหาญในที่ประชุม เป็นเหตุทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตนได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๗ ว่า **ขนฺตี จ** การอดทน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้สำเร็จกิจที่ตนปรารถนา ตลอด

ถึงมรรคผลนิพพานได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๘ ว่า **โสวจสฺสตา** การที่เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความรู้ความฉลาด จักเป็นคนสุภาพ เป็นที่รักแก่คนทั้งหลาย เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๙ ว่า **สมณานญฺจ ทสฺสนํ** การที่ได้เห็นท่านผู้มีบาปอันระงับแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้รับความเลื่อมใสและจะได้รับโอวาทของท่านจะได้กระทำตนให้เป็นคนพ้นจากบาปด้วย เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓๐ ว่า **กาเลน ธมฺมสากจฺฉา** การสนทนาธรรมตามกาลตามสมัย เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้เกิดความรู้ความฉลาดในข้ออรรถข้อธรรม และเป็นเหตุกำจัดความสงสัยอันมีอยู่ในใจ ให้หลุดพ้นไปได้เป็นอานิสงส์

มงคลข้อที่ ๓๑ ว่า **ตโป จ** การประพฤติตบะ คือมีความเพียรยังกิเลสให้ร้อน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้สำเร็จธรรมชั้นสูง อันตนปรารถนาได้สมประสงค์ เพราะว่า ผู้จะพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงได้ต้องอาศัยความเพียร เป็นอานิสงส์

มงคลข้อที่ ๓๒ ว่า **พฺรหฺมจริยญฺจ** การประพฤติพรหมจรรย์ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้บรรลุฌานสมาบัติและธรรมวิเศษชั้นสูง ๆ ขึ้นไปตามประสงค์ เพราะพรากกายของตนออกจากกามได้แล้ว ชื่อว่า ตัดมูลแห่งมหายุ่งออกได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓๓ ว่า **อริยสจฺจาน ทสฺสนํ** การเห็นสัจจะของจริงทั้งหลาย เป็นมงคลประการ ๑ หมายเห็นพระอริยสัจ ๔ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้ได้บรรลุโลกุตรธรรม ระงับดับทุกข์เสียได้เป็นชั้น ๆ ตลอดถึงหาเศษมิได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓๔ ว่า **นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ** การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้เสวยนิรามิสสุข หาส่วนเปรียบมิได้ เป็นอานิสงส์ฯ

มงคลข้อที่ ๓๕ ว่า **ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิจิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ** จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้วย่อมไม่หวั่นไหว เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ท่านผู้นั้นมีแต่ความสุขกายสบายจิตอยู่ทุกเมื่อ เพราะจิตที่เป็นมัธยัสถ์นั้น เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓๖ ว่า **อโสกํ** การที่เป็นผู้หาความโศกมิได้ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุบอกว่า เป็นผู้มีความ

สุขธรรมดาของผู้ที่ไม่มีโศก ก็ต้องไม่มีความรัก ถ้าตัดรักเสียได้ ก็เป็นอันตัดโศกเสียได้ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓๗ ว่า **วิรชํ** การที่เป็นผู้มีกิเลสเพียงดังธุลีไปปราศแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุทำใจให้ผ่องใส มีความสุขสำราญ เพราะใจไม่มัวหมอง ใจแช่มชื่นอยู่ทุกเมื่อ เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๓๘ ว่า **เขมํ** การที่เป็นผู้มีใจอันเกษมคือมีใจอันประเสริฐ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้พ้นไปจากทุกข์ภัยทั้งสิ้น ที่ว่าใจประเสริฐนั้น คือ ใจปราศจากเครื่องเกี่ยวเกาะในกามภพ รูปภพ อรูปภพ มีพระนิพพานเป็นที่อยู่เป็นยอดแห่งมงคลทั้งปวง เป็นอานิสงส์ ฯ

ได้สิริรวมมงคลครบทั้ง ๓๘ ประการไว้ในกัณฑ์นี้ และได้อธิบายบอกอานิสงส์มงคลละเล็กละน้อย พอเป็นนิทัสสนอุทาหรณ์ แท้จริงมงคลทั้งหลายเหล่านั้น แต่ละข้อจะพรรณนาคุณไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยพระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมครูทรงพระปรีชาญาณอันกว้างใหญ่ ได้ทรงภาษิตไว้ข้อ ๑ หรือ ๒ ข้อว่า ให้มีความไม่ประมาทหรือว่าให้มีขันตีเท่านั้น ให้คิดอธิบายไปเถอะ กินความไปทุกหน้าที่ ในมงคลทั้งหลาย ก็มีนัยดังนั้นทุก

ประการ ผู้ต้องการเนื้อความอันวิตถาร ก็พึงมนสิการ คงจะได้ความรู้ความฉลาดอันไพศาลตามความปรารถนา แสดงไว้พอเป็นสังขิตนัยเท่านั้น ฯ

ในที่สุดนี้ จักขอประสิทธิ์ประสาท อำนวยอวยพรแด่พุทธบริษัทผู้มีโสมนัส ตั้งใจสดับตรับฟังพุทธมงคลนั้นก็ดี หรือผู้ยินดีตั้งเครื่องสักการบูชา ซึ่งมงคลทั้งหลายนั้นก็ดี จะเชิญสัจจะวาจาขึ้นเป็นที่ตั้งว่า **เอเตน สจฺจวชฺเชน สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา**ด้วยอำนาจสัจจะวาจาที่ได้แสดงมงคล๓๘ ข้อว่า เป็นพุทธโอวาทและเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่างเป็นภาษิตที่จริงแท้ไม่แปรผัน ขอจงเป็นปริตรเครื่องป้องกันสรรพภยันตราย ทั้งภายในและภายนอก ให้เสื่อมหายแด่พุทธบริษัท ให้สมดังใจหวัง และขอให้สำเร็จจตุพิธพรทั้ง ๔ ประการ **อายุ** ขอให้มีอายุอันยืนยง คงทนอยู่ได้ ตามเขตอายุไข **วณฺโณ** ขอให้มีผิวพรรณอันผ่องใส ตลอดไปตามเขตอายุ **สุขํ** ขอให้มีความสุขกาย สุขใจอยู่ทุกอริยบถ **พลํ** ขอให้สมบูรณ์ด้วยกำลัง ๔ ประการ คือ กำลังกาย กำลังวาจา กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ **วฑฺฒนฺตุ** ขอพระพรทั้ง ๔ ประการนี้ จงเจริญวัฒนาการแด่ท่านทั้งหลาย ขอให้ท่านทั้งหลายได้ประสบแต่สวัสดีมงคลในทุกสถาน ตลอดกาลทุกเมื่อ ดังได้วิสัชชนามาด้วยประการฉะนี้ ฯ

๓๕. ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ

ท่านผู้ใด ใจดำรง อยู่คงที่
ในเมื่อมี โลกธรรม ครอบงำหนัก
เช่น ลาภ, ยศ, สุข, เศร้า, เข้าง้างชัก
มีอาจยัก โยกท่าน ให้หวั่นใจ

๓๖. อโสกํ

คราวพลัดพราก จากญาติ ขาดชีวิต
ถูกพิชิต จองจำ ทำโทษใหญ่
มีสติ คุมจิต เป็นนิตย์ไป
ไม่เสียใจ โศกเศร้า เฝ้าประคอง

๓๗. วิรชํ

หมดราคะ โทสะ โมหะแล้ว
จิตผ่องแผ้ว เลิศดี ไม่มีสอง
ย่อมมีค่า สูงจริง ยิ่งเงินทอง
เหมือนสุริย์ส่อง ท้องฟ้า สง่างาม

๓๘. เขมํ

จิตเกษม เปรมปรีดิ์ ดีตลอด
เป็นจิตปลอด จากโอฆ ในโลกสาม
เครื่องผูกมัด สลัดหมด แสนงดงาม
เข้าถึงความ สุขสันต์ นิรันดร

รายนามผู้มีจิตศรัทธาบริจาค
ตั้งทุนและสมทบทุนนิธิธรรมทาน *"สิริจันโท"* วัดบรมนิวาส

****

นามผู้บริจาครายละ ๒,๐๐๐ บาท

เบญจา นายณรงค์-เพ็ญพรรณ โกวิทางกูร

นามผู้บริจาครายละ ๑,๐๐๐ บาท

พ.อ.ฐิระศักดิ์ อินทรัมพรรย์ นางสมบูรณ์ ทิมสุวรรณ

นายชาญกิจ-ชวพร คงไพศาลนที (ครอบครัว)

นามผู้บริจาครายละ ๕๐๐ บาท

นายสุรพล ปรีตะนนท์ นายนิยม-นิภา-ธนพร แสงทวี

น.ส.ศิริศีล โล่เจริญกูล น.ส.อัญชลี ญาติเจริญ

ดร.สุธีรา สร้อยเพ็ชร อรณัญช์ (กัญญา) ธัญญศิริ

นางฉลวย เรียงขันธ์ นายสมภพ พรรณสมบูรณ์

นายสัมพันธ์ สุวัณณะศรี นายชัยศรี นุตาลัย

สุจินต์-ชูจิตต์ วิไลพันธ์ ครอบครัว นายสายหยุด นุตาลัย

นางรัตนา สุวรรณเดโชไชย น.ส.สุวรรณี สุวรรณเดโชไชย

นางสุมล องค์ศุลี อุทิศให้ นายเฉลิม องค์ศุลี นายเป๋งหนำ แซ่ลี้

นามผู้บริจาครายละ ๓๐๐ บาท

นายวีระชาติ พันธะเวส

นามผู้บริจาครายละ ๒๐๐ บาท

นายสุพจน์ เตชะอำนวยวิทย์ อรณัญช์ (กัญญา) ธัญญศิริ

นางจันทร์แรม วัฒนะสุข นายพาโชค พูดจา

ครอบครัว ชัดไพบูลย์ น.ส.กนกพรรณ สถิรเศรษฐ

นามผู้บริจาครายละ ๑๒๐ บาท

น.ส.นิภาภรณ์ ลักษณะภู่

นามผู้บริจาครายละ ๑๐๐ บาท

นายสมปอง เลิศอาภานนท์
ทิพย์รัตน์ ธัญญะโสภาคย์
กฤษณา วงศ์วิภาส
นางฉลวย เรียงขันธ์
นายพรชัย–สุวรรณา หลวงชาญ
นายวีระ นาสูงชน
น.ส.กัญญาณี เรืองจิตทวีกุล
นางไน้เกียว แซ่ตั้ง
น.ส.พรรณี เจริญพันทวีสิน
นายอนุพันธ์–สุภาวดี ภู่ระย้า
ศรีสุดา เจิมประไพ
น.ส.ศุภนิตย์ อนุรักษ์
นายอำนวย โกมารชุน
พ.ญ.จันทภรณ์ เจริญพานิช
นายจิตต์ บุญญขันธ์
นางจันทนา นิลกุล
น.ส.สมรวย หงษ์ดำเนิน
นางชอุ่ม ระไวดอน
เกียรติสุดา เพชรมณี
นางประณมรัตน์ สุคนธปฏิภาค
อุไรวดี เสตดิลก
นางประไพ จันดี

นามผู้บริจาครายละ ๕๐ บาท

หมวย แซ่ลิ้ม
หมอศิริพร ชัยศุภนคร
วาสนา มีศรี
น.ส.สุรภี โพธิสมภรณ์
น.ส.เกื้อกูล จันทร์ภูติรัตน์
นายธวัชชัย แซ่ลิ้ม
แม่ซุ่นเค็ง แซ่จู
น.ส.พรทิพย์ วิฑูรพูนศรี
นายสวัสดิ์ รุจิรวนิช
นายชุมพล เอี่ยมสำอางค์

นามผู้บริจาครายละ ๔๐ บาท

น.ส.จงกลณี ศฤงฆไพบูลย์

นามผู้บริจาครายละ ๒๐ บาท

นายสุระชัย จันทร์ดา
น.ส.กาญจนา วิวัฒนเจริญ

กองทุนนิธิธรรมทาน *"สิริจันโท"*

*****

รวมปัจจัยผู้บริจาคตั้งทุน และสมทบทุนนิธิธรรมทาน *"สิริจันโท"* วัดบรมนิวาส เพิ่มเติม มีผู้ตั้งทุนและสมทบทุนมาใหม่ ๖๖ ราย เป็นจำนวนเงิน ๑๙,๔๐๐ บาท

พระสมุห์อำนวย ภูริสุนฺทโร *(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)* ได้บริจาคตั้งกองทุนไว้ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๒ เป็นจำนวนเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท และได้มีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคตั้งทุนและสมทบทุนเป็นลำดับมา

ปัจจุบันมีผู้บริจาคตั้งทุน และสมทบทุนนิธิธรรมทาน *"สิริจันโท"* วัดบรมนิวาส ตั้งแต่ลำดับ ๑ - ๙๗๔ รวมมีทุนเป็นจำนวนเงิน ๒๗๕,๘๑๓ บาท

ปัจจุบันมีผู้บริจาคตั้งทุน และสมทบทุนจากอันดับ ๙๗๔ - ๑๐๔๐ ราย รวมมีทุนนิธิทั้งสิ้น เป็นจำนวนเงิน ๒๙๕,๒๑๓ บาท

ในนามคณะผู้จัดทำหนังสือธรรมะ ขออ้างคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงประทานพร ให้ทุกท่านจงประสพความสำเร็จ ตามความปรารถนา และมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง ปราศจากทุกข์โศก โรคภัย อันตราย มีแต่ความสุข ความเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เทอญ.....

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งทุนนิธิ

****

๑. เพื่อนำดอกผลมาสมทบ ในการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเผยแผ่พระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และของพระบูรพาจารย์ต่าง ๆ

๒. เพื่อเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนา การศึกษา การปฏิบัติธรรมแด่ท่านสมาชิกและสาธุชนทั่วไป ผู้สนใจในธรรมะปฏิบัติ

๓. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบำเพ็ญประโยชน์ การจัดบรรยายธรรมะ และปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกเดือน ณ ศูนย์อบรมภาวนา *"สิริจันโท"* วัดบรมนิวาส โดยกราบอาราธนา พระสุปฏิบันโน ผู้มีประสพการมาบรรยายธรรม เจริญสมาธิภาวนาเป็นประจำ เดือนละ ๒ ครั้ง (อาทิตย์ที่ ๒ และอาทิตย์ที่ ๔ ของทุกเดือน)

๔. เพื่อส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนที่เรียนดี แต่ยากจนขาดทุนทรัพย์ทาง ศูนย์อบรมภาวนาเห็นสมควร จึงจัดมอบทุนการศึกษา แจกสมุด ปากกา ยางลบ ไม้บรรทัด เป็นประจำทุกปี ตามโรงเรียนต่าง ๆ เท่าที่มีกำลังทุนทรัพย์

๕. เพื่อนำสมาชิกและสาธุชนผู้สนใจ ไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่และทำบุญกราบครูบาอาจารย์ หรือ พระสุปฏิปันโน และการกุศลต่าง ๆ มีการบริจาคสิ่งของ เสื้อผ้า ผ้าห่ม แก่ผู้ยากจนตามชนบท ผู้มีจิตศรัทธาติดต่อบริจาคได้ที่ *พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ* กุฏิปัทมาชรองเมือง ปทุมวัน กทม. ๑๐๓๓๐ วัดบรมนิวาส **โทร. ๒๑๖๘๑๗๖**

หรือโอนเข้าบัญชี ๑๔๙-๐๖๓๒๐๐๕ ธนาคารกรุงเทพ สาขาอุรุพงษ์
โอนเข้าแล้วแจ้งมาให้ทราบด้วย ขอขอบคุณ...

รายนามผู้มีจิตศรัทธาบริจาค
พิมพ์หนังสือเรื่อง "มงคล ๓๘ ประการ"

****

นามผู้บริจาครายละ ๒,๐๐๐ บาท

นายสมภพ พรรณสมบูรณ์

นามผู้บริจาครายละ ๑,๕๐๐ บาท

นายดำรงค์ ชลอ (บูชาหนังสือแจกงาน)

อรพินทร์-พรพิลาศ พรประสิทธ์

ชัฏศรัณย์

นามผู้บริจาครายละ ๑,๐๐๐ บาท

ครอบครัว ชาญกิจ-ชวพร คงไพศาลนที

ครอบครัว พ่อเซน-แม่สมจิต ทองมณี

คุณสุพัตรา ลีลาภิวัฒน์ และครอบครัว

อาจารย์บังอร น้อยบุญเติม

รัตนา-เจตน์ โลหารชุน

นามผู้บริจาครายละ ๘๐๐ บาท

นายทวีชัย ปรีชา

นามผู้บริจาครายละ ๕๐๐ บาท

เจิดศิริ หัมพานนท์

นายผล ชื่นมีศรี

นายพิชัย ชัยชนะวิชชกิจ

นายจรูญ แตงอ่อน

น.ส.ชื่นสุข พุ่มวิเชียร

แม่ถวิล-เสาวภา ฮวดหิน

นายอุดม-สมร ทองโชติ

แม่มุ่ยเฮียง แซ่ลิ้ม อุทิศให้พ่อฮวง แซ่อื้อ

นางกัญญารัตน์ พิเรนทร

น.ส.เสริมศรี เมตตาประเสริฐ

น.ส.พยูร จำนงค์วงษ์

นางอาภา จันทรกุล

อรอัญญา สุทัศน์ชูโต

นายอนุพันธ์-สุภาวดี ภู่ระย้า

สุธากร-มุกดา ศาสตรี

นามผู้บริจาครายละ ๔๐๐ บาท

นายวีระชาติ พันธะเวส

นายเกษม เจริญศรี

นางสุมล องค์ศุลี อุทิศให้นายเฉลิม องค์ศุลี

นามผู้บริจาครายละ ๓๐๐ บาท

อาจารย์ เอิบสิน สาหร่ายทอง

นายนิยม-นิภา แสงทวี

นายปิยเดช หั้มพานนท์

นางระเบียบ งามพานิช

นายอารียะ ยศอ่อน

นายฉลอง พูนสมบัติ

นายอำนาจ มณีกุล

เกียรพิศ เอี่ยมสวัสดิ์

นางอบเชย ดารานันท์

นายเฉลิมชัย จารุไพบูลย์

นามผู้บริจาครายละ ๒๕๐ บาท

นางชุติมา ฟ้ากระจ่าง

นามผู้บริจาครายละ ๒๐๐ บาท

นายวิศิษฐ์ สิงคิรัตน์

นางสมบัติ รุ้งปัทมา

น.ส.ศิริรักษ์ กรุณานนท์

น.ส.ธนัยภรณ์ บุญพัฒน์

อรทัย สิงห์ไพศาล

ฐิติมา ตรีสวัสดิ์

นางอัญญานี สรสิริ

นายชัยวัฒน์ เดชรุ่งเรืองเจริญ

พ.ญ.จันทร์ภรณ์ เจริญพานิช

นางอรณัญช์ ธัญญศิริ

วาณี พิมานาภรณ์

ผกายมาศ ปิณฑดิษ

นายพาโชค พูดจา

น.ส.ผ่อง เลิศลักษณ์

นางอุไรวรรณ ไทรวัฒนา

นลิน โกเมนตระการ

นางบุญศิริ มักกิจการ

นายนิโรธ สันติสุขภิรมย์

วาทินี วาศบุตรกุล

นางวันทนีย์ สมประกอบ

แม่สมหวัง น้อยวงศ์

นางสุมล องค์ศุลี

นางจันทนา นิลกุล

นางชนินทร์ จันทรภูติรัตน์

นางเสรียง กันยะพงศ์

น.ส.พรรณี เจริญพันทวีสิน

นางเชี่ยมหง สันติสุขภิรมย์
นางจารุรัตน์ สันติสุขภิรมย์
นายบุญชัย ศิริสัจจะวัฒน์
นางอภิรดา ศิริสัจจะวัฒน์
ด.ช.นพรัตน์ ศิริสัจจะวัฒน์
ด.ญ.ชนิดา ศิริสัจจะวัฒน์
ด.ญ.วิไลวรรณ ศิริสัจจะวัฒน์
นายวิชัย เต็มแสงสุขมณี
นางดวงเดือน ภูตยานันท์
โสดถ์ศรี ทรัพยการ
นางเพ็ญศรี ถาวร
ผกายมาศ
นางนพภา ภู่รุ่ง
น.ส.ประภาพรรณ เตชะเสาวภาคย์
นายเป๋งหน๋า แซ่ลี้
นางรัตนา สุวรรณเดโชชัย
น.ส.สุวรรณี สุวรรณเดโชชัย
ม.ร.ว.แน่งน้อย เชาวนปรีชา
น.ส.สายพิรุณ อินต๊ะชาว
นางยม ปัญจมา
นายสุชาติ ปัญจมา
นางผาณิต กันตามระ
นายชัยศักดิ์ ปอแก้ว
นางสุวรรณี นันทภัทราวิทย์
นายพงษ์ศักดิ์-เกศิณี-นนทพร เวชพาณิชย์

นามผู้บริจาครายละ ๑๘๐ บาท

น.ส.นิภาภรณ์ ลักษณะภู่

นามผู้บริจาครายละ ๑๕๐ บาท

นางจันทร์แรม วัฒนะสุข

นามผู้บริจาครายละ ๑๒๐ บาท

อาจารย์ แสงอรุณ วาดิ

นามผู้บริจาครายละ ๑๐๐ บาท

นายสัมพันธ์-ทองวิมล ชัดไพบูลย์
น.ส.นันทนา กรุณานนท์
นายสุชาติ กรุณานนท์
น.ส.อมรพรรณ กรุณานนท์
น.ส.นิภาพรณ์ กรุณานนท์
นายนพปฎล จันทร์ผ่องแสง
นายธีระ จันทร์ผ่องแสง
นางสมบูรณ์ ทิมสุวรรณ
นายเกรียงไกร นิตยา
ทิพย์รัตน์ ธัญญะโสภาคย์

นายสุพจน์ เตชะอำนวยวิทย์	กฤษณา วงศ์วิภาส
นายอำนวย โกมารชุน	ปราณี พิมานาภรณ์
นายเอกสิทธิ์ คงสามสี	นายเป๋งหนำ แซ่ลี้
นางรัตนา สุวรรณเดโชไชย	นางสุวรรณี สุวรรณเดโชไชย
น.ส.สุนีย์ สุวรรณเดโชไชย	น.ส.กนกพรรณ สถิรเศรษฐ
นางจันทรา นิลชัยโกวิทย์	น.ส.อัญชลี สถิรเศรษฐ
น.ส.ปราณีจิตต์ แซ่อาว	นายบุญยง นุชนนทรี
นายทวี มณีจารุทรรศน์	นางสมหญิง บูรณะพิมพ์
นายประพันธ์ บุญญปฏิภาคย์	น.ส.ประภัสสร บุญญปฏิภาคย์
น.ส.วนิดา-วราภรณ์ บวรศิริ	อาจารย์บังอร เสตนนท์
ดวงมณี สิงห์อนุกุล	นางฉลวย เรียงขันธ์
นายจิตต์ บุญญขันธ์	นางสาลี่ สุโภภาค
สุกานดา เกษรา	นายพรชัย-สุวรรณา หลวงชาญ
นายชาคริต สุภคุตตะ	น.ส.สมจิต แซ่หลิม
นายวีระ นาสูงชน	น.ส.ส
น.ส.กัญญาณี เรืองจิตทวีกุล	นางชอุ่ม ระไวดอน
นายสัมพันธ์ สุวัณณะศรี	นายกำธร จันทรภูดิรัตน์
น.ส.กาญจนา วิวัฒนเจริญ	นางไน้เกียว แซ่ตั้ง
เกียรติสุดา เพชรมณี	นางสมใจ พันธ์แพทย์
นางวิมล-ภิญโญ พรหมจรรย์	นางธนิต ฉอ้อน
นายนิวุฒิ ดีมั่น	น.ส.ศุภนิตย์ อนุรักษ์
นางบุญมา คำพันธ์	นางประถมรัตน์ สุคนธปฏิภาคย์
อุไรวดี เสตดิลก	นางฉวีวรรณ พลหาญ
ศรีสุดา เจิมประไพ	ทองใบ ชัยเอก
น.ส.ขวัญเรือน อินต๊ะชาว	นางชอุ่ม ระไวดอน

นายสมชาย มานะสุขสราญใจ นางฉลวย เรียงขันธ์
น.ส.ประคอง อนุเทศ นายธนพล อนุเทศ
นางสุดเอื้อม อมรรัตนานนท์ น.ส.นิตยา ชอบประดิษฐ์
นายสมชาย-อัญชลี โลกานะวัตร นางกัญญารัตน์ พิเรนทร
พลโท ปรัชญา-อนงค์ลักษณ์ จรัลยานนท์
น.ส.กรองทอง สิงห์อนุกุล (อุทิศให้คุณแม่เปี่ยม-คุณเตี่ยเปงติ่ง แซ่เตี๋ย)

นามผู้บริจาครายละ ๙๐ บาท

นายประทุม-พล โพธิ์พุทธ

นามผู้บริจาครายละ ๕๐ บาท

น.ส.หมวย แซ่ลิ้ม วาสนา มีศรี
น.ส.พรทิพย์ วิฑูรพูนศรี พระหนูเจน กลุยาโณ
นายบรรจง ส่งสวัสดิ์ ส.อ.มนตรี บุญมี
นายสวัสดิ์ รุจิระวนิช ด.ญ.จินตกา คงสามสี
น.ส.ทัศนีย์ บัณฑิตย์ มยุรี คำสะสม
น.ส.เกื้อกูล จันทรภูติรัตน์ นางคำเพียร ผ่านชัย
นางทัศนา ขุนใหญ่ นางอนงค์ ชฎาวิภู
นางณัฐวรรณ เพียงภักดิ์ นายชุมพล เอี่ยมสำอาง
นายทองคูณ-สุวรรณี บุญเลิศ

นามผู้บริจาครายละ ๔๐ บาท

นางพุทธา น.ส.จงกลณี ศฤงฆไพบูลย์

นามผู้บริจาครายละ ๒๐ บาท

นายสุรชัย จันทร์ดา เม้า ปลื้มอารมย์
นางรัญจวน อินต๊ะซาว ยายสาหร่าย เจริญบุญชนะ

รายรับ - รายจ่าย

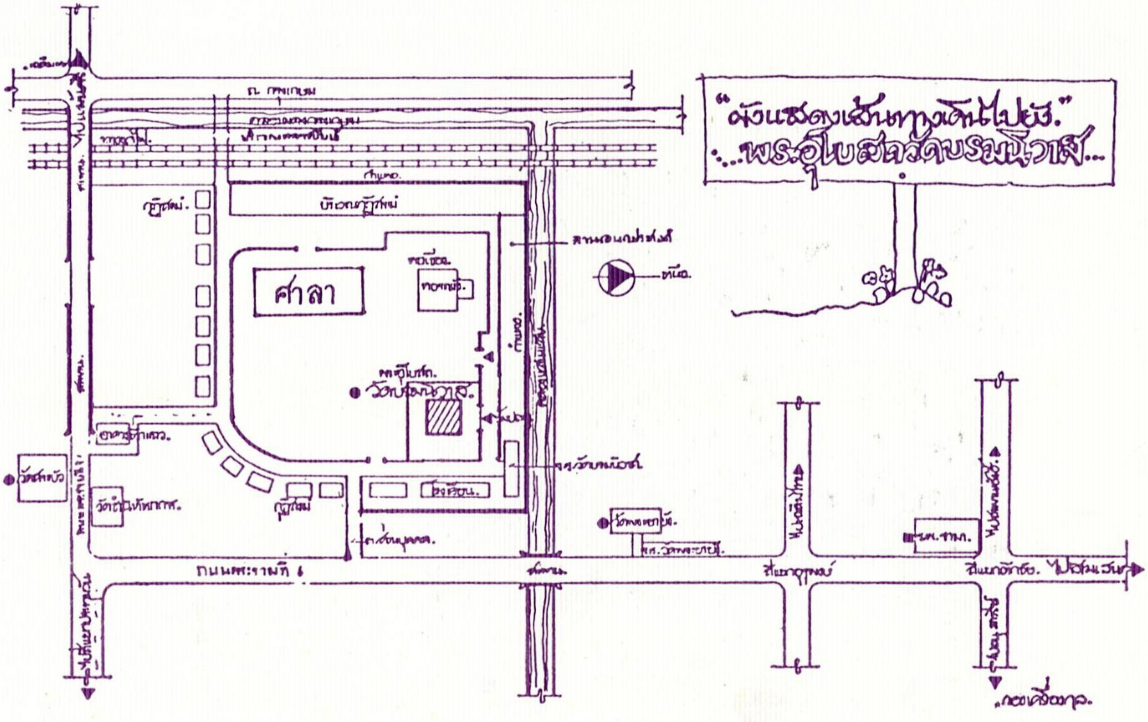
****

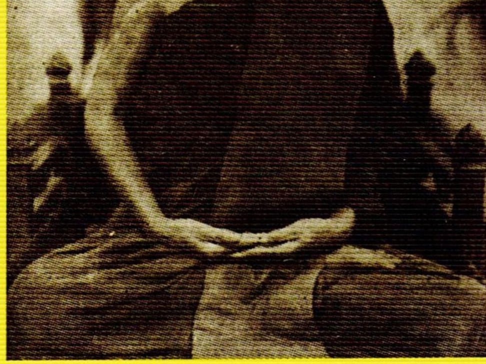
บริจาคในตู้วันที่แสดงธรรม ณ ศาลาอุรุพงษ์	จำนวนเงิน ๒,๐๑๔ บาท
รับบริจาคผู้มีจิตศรัทธาส่งมาบริจาคพิมพ์ "มงคล ๓๘" ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ "สิริจันโท"	จำนวนเงิน ๔๓,๐๐๐ บาท
รวมรับบริจาคพิมพ์ "มงคล ๓๘" เล่มที่ ๖๑	จำนวนเงิน ๔๕,๐๑๔ บาท
จ่ายค่าพิมพ์หนังสือ "มงคล ๓๘" จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม	จำนวนเงิน ๓๕,๐๐๐ บาท
จ่ายค่าจัดส่งทางไปรษณีย์ ๑,๘๐๐ ซอง ซองละ ๔ บาท	จำนวนเงิน ๗,๒๐๐ บาท
จ่ายค้างเก่าหนังสือเรื่อง "โลกมายา"	จำนวนเงิน ๑๑,๓๕๐ บาท
รวมจ่ายทั้งสิ้น	จำนวนเงิน ๕๓,๕๕๐ บาท
คงค้างจ่าย	จำนวนเงิน ๘,๕๓๖ บาท

ขออนุโมทนาให้ผู้มีนามบริจาคมานี้ จงมีแต่ความเจริญงอกงามด้วย สติ ปัญญา ในหน้าที่การงาน ทำการสิ่งใดขอให้สิ่งนั้นจงสำเร็จด้วยดี พร้อมทั้งมีความสุขกาย สุขใจ ปราศจากโรคภัยและอันตรายทั้งปวง จงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ เทอญ...

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

"ผังแสดงเส้นทางเดินไปยัง"
...พระอุโบสถวัดบรมนิวาส...
ศาลา
วัดบรมนิวาส.
ถนนพระรามที่ 6
โรงเรียน.

"...มงคลใดที่ตนได้แล้ว ก็พึงทำความยินดี มงคลใดที่ยังไม่มีในตน ก็พึงพยายามกระทำให้มีขึ้น จะได้ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา..."

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์